

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ORHAN KOLOĞLU

MAMMA...

LI...

Annnneee...
Türkler...

TURCHI...

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 134

Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Editör
Necip Azakoğlu

Yayına Hazırlayan
Nevin Azakoğlu

Kapak ve sayfa tasarımı
Çağlar Yalçın

Birinci Baskı: İstanbul, Nisan 2019

Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 128

ISBN: 978-975-2466-27-2

Baskı ve cilt
İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri
Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8 Yenibosna
BAHÇELİEVLER-İSTANBUL
+90 (212) 496 11 11
Sertifika no: 10614

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan
kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
Sertifika No: 17618

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86 GSM: 0530 370 74 11
www.tarihcikitabevi.com info@tarihcikitabevi.com

tarihcikitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

TarihçiKitabevi

tarihcikitabevi

ORHAN KOLOĞLU

MAMMA... Li... TURCHİ...
Annnneee... Türkler

İstanbul, 2019

Tarihçi
Kitabevi

Orhan KOLOĞLU, 1928'de Kadınhanı'da (Konya) doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi'ni bitirdi. Strasbourg Üniversitesi'nde Tarih doktorasını tamamladı.

Gazeteciliğe 1947'de başladı. Türkspor, Son Saat, Yeni Sabah, Milliyet, Yeni İstanbul, Aydınlik gibi gazetelerde çalıştı. 1964'de Basın ve Tanıtma Ataşesi olarak çalışmaya başladı. Roma, Karaci, Paris, Londra, Beyrut'ta görev yaptı. 1972'de Milliyet'in Almanya baskısını başlattı. 1974'de Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne (BYGM) atandı. 1975-77 döneminde Bülent Ecevit'in Uluslararası İlişkiler Danışmanı olarak çalıştı. Libya'da, Türkiye'de ve dünyanın çeşitli üniversitelerinde hocalık yaptı. Tarih konularını inceleyen 80'den fazla yayımlanmış eseri vardır. Osmanlıca, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Almanca ve Arapça bilir.

Murat Bardakçı'nın belirttiği gibi *"Kitaplarının önemli özelliği belgeye dayanmasıdır; şahsi evrak hazinesi çok zengindir. Verdiği bilgiler ve yorumlar gayet sağlamdır. Gazeteci kökenli olduğu için Türkçeyi rahat kullanıp, merak uyandıracak şekilde yazmakta ve ilgi çekici konularda eserler üretmektedir."*

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (2 kez), Sedat Simavi, Yunus Nadi, Afet İnan Sosyal Araştırma ödüllerini kazanmıştır.

Son yıllarda çıkan eserlerinden bazıları:

- *Prusya'dan Enverland'a ve Günümüze Türk - Alman Tarihi* , Tarihçi Kitabevi, 2019
- *İstanbul Şehroğlari ile Şehrkızı*, Tarihçi Kitabevi, 2017
- *Türk - Arap İlişkileri Tarihi*, Tarihçi Kitabevi, 2017
- *Osmanlıcadan Türkçeye Okuryazarlığımız*, Tarihçi Kitabevi, 2015
- *1915 Basınında Çanakkale*, Tarihçi Kitabevi, 2015
- *Hain'ne* ,Tarihçi Kitabevi, 2. Baskı, 2014
- *İlk Gazete İlk Polemik*, Kaynak Yayınları. 2014
- *Tamga Pençe Tuğra İmza*, Tarihçi Kitabevi, 2013
- *Curnalıcılıktan Teşkilatı Mahsusa'ya*, Kırmızı Kedi, 2013
- *Türk Korsanları*, Tarihçi Kitabevi, 2012
- *İslam Aleminde Masonluk*, Kırmızı Kedi, 2012
- *Üç İttihatçı*, Kırmızı Kedi, 2011
- *Arap Kaymakam*, 2. Baskı, Aykırı Yayınları, 2011
- *Avrupa Kısacasında Abdülhamit*, 3.Baskı, İletişim Yayınları, 2008
- *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, 2006

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
ZİYARETÇİDEN KORKU	9
“SUSUZ YAZ” KAZANINCA	11
ÖNCE İSTANBUL’UN FETHİ	16
AMERİKA’NIN “MAMMA...”YA KATKISI	18
FATİH’E YAKIŞTIRMA	21
YÜZLERCE ELÇİ RAPORU	24
TÜRK, VENEDİK YOLUNDA	28
FATİH’İN İTALYA SEFERİ	33
İTALYAN KARA SEFERİNE ÇIKAMAYINCA	38
NAPOLİ ORDULARINDA TÜRKLER	41
NAPOLİ’NİN GÖZCÜ KULELERİ	43
TÜRK MAĞARASI VE TÜRK’ÜN ELİ	46
DAĞLIK BÖLGEDE BİLE TÜRK	52
TÜRK’ÜN AVRUPA’DAN İNİŞİ	58

TÜRK BAYRAĞINI BENİMSEYENLER	63
GELA: NÜFUSUNUN ¼'Ü TURCO... AMA...	67
AKDENİZ HAKİMİYETİ YARIŞI	71
KIBRIS'I KAYBEDİNCE	74
AVRUPA'NIN LEPANTO ZAFERİ	76
İTALYA'DA AVRUPA'DAN FAZLA SEVİNÇ	82
KILIÇ/ULUÇ ALİ MACERASI	88
KILIÇ ALİ MÜSLÜMAN AMA... TURCO'LAR	90
CANAVARLAR PARKINDA TÜRK ESİRLERİN ESERLERİ	93
TÜRK'Ü SOSYALİZME DAVET: 16. YY	96
KORSAN, KIZ KAÇIRIR	100
GELİN KAYINPEDER ÇEKİŞMESİ	103
HAREMDEN KAÇIRMA HİKÂYESİ	105
GELELİM HÜRREM SULTAN'A	108
MASON'A KATILIP TÜRK'Ü ETKİLEME	111
LİBYA'YA GÖZ DİKİNCE	116
XXI. YÜZYILDA HÂLÂ OPERADAN GÜNLÜK YAŞAMA TÜRK	119

ÖNSÖZ

1 960'ların başı... Roma'da Türkiye'nin Basın Ataşesi görevindeyim. Gazetelerin yayınlarını yakından izliyorum. Başlıkta gördüğünüz feryada sıkça rastlamak beni şaşkına çevirmişti.

Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ikiye bölündüğü yıllardı. Alman lider Hitler ile İtalyan lider Mussolini'nin Bolşevik Sovyetleri ortadan kaldırıp dünya lideri olmayı hayal ederken kendi iktidarlarını yok ettikleri dönemdi. Hem de Avrupa'yı ortasına kadar esirleştirdikleri yıllar... Türkiye'nin ise Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'i demokrasiye dönüştürdüğü ve bütün dünyadan onay aldığı dönem... Hepsiyle dost olarak... Öyle ki, Amerika ve İngiltere'nin çabalarına rağmen savaşa sürüklenmemiştik.

Buna rağmen insanları Türk'ten korkmaya çağıran bir mesajın yaygınlaşması beni şaşırtıyordu. Papalığın arşivlerinde, İtalyan Hariciyesi'nin arşivinde ve özellikle Venedik'teki kaynaklarda derinliğine araştırmaya giriştim. Daha sonraları, 1980'lerde de 2010'larda da aynı feryada rastlamak, konuya çok derin bir tarih araştırmasıyla girmek gerektiğini kanıtlıyordu. Ben de yüzyıllar öncesine yöneldim.

Yine de en büyük etkiyi yaratan ilk tanıklığım konusuyla işe girişeceğim.

Orhan KOLOĞLU

ZİYARETÇİDEN KORKU

1960'larda Türk Jandarma subaylarından kurulu bir heyet İtalya'yı ziyaret etti. Her resmi ziyaret gibi bunun da programında bir sürü resmi daire ve bir sürü fabrika vardı. Dünyada her iklim ve rejimde değişmeyen tek şey, resmi davetlerin programıdır.

Bizimkileri de aldılar, bir hayli dolaştırdılar ve günlerden bir gün, taşınır telsiz makineleri imal eden tanınmış bir fabrikaya götürdüler. Doğrusu buna sadece zoraki bir ziyaret denemezdi, köyler arası devriyeler için çok önemli bir konuydu. Subaylarımız bir askeri otobüs içinde fabrikaya girdikleri zaman, normal dışı bir sessizlik vardı. Fakat onlarla birlikte bir hareket, bir çatışma hissedildi. Rehber izah etmek zorunda kaldı: "İşçiler grev halindeydi ve askeri bir aracın fabrikaya girmesini, patronun greve askeri müdahalesi olarak yorumlamışlar, durumdan sendikayı haberdar etmişlerdi."

Olayın iç yüzünü araştırmak ihtiyacını hissetmeyen sendika, patronu şiddetle protesto eden bir bildiri yayınladı. Sosyalist basın derhal işe karıştı. Sosyalist Partisi'nin sözcüsü AVANTI, grevçilere baskı iddialarını uzun uzun sütunlarına aksettirdi. Fabrika idarecileri, "mallarımızı çok beğenen Türk subayları" diyerek, reklam fırsatını da kaçırmadan açıklama yaptılar.

Sendikanın ve solcu basının büyük bir gafını yakalamamanın sevinci içinde, ertesi gün merkez ve sağcı basın harekete geçti. SE-COLO D'ITALIA, "Avanti, Türklere ürküttü", "Mamma Li... Carabinieri = Anne.... Jandarmalar" başlıklı bir yazıyla alay ediyordu. *Il Quotidiano*, *Il Globe*, *Il Tempo*, hep kaleme sarıldılar. Haber veya fıkralarının başlıkları hep birbirine benziyordu:

“Sendika telaşta; ... Mamma li Turchi; = Anneee Türkler!” İl *Messaggere* daha da ileri gitmiş, bu Türk korkusunu anlatıyordu: “Neredeyse bugün, 1964 yılında, Roma’da bile Türklerin, kendileriyle karşılaşanlara şuur ışığını kaybettirecek korku yarattıkları iddia edilecek: Bugün, 1964 yılında, Roma’da bile... Rakiplerimiz, Türklerin elbiseleri arasından jandarma bölükleri görüyorlar.”

Ertesi gün Avanti karşı hücuma geçti. Artık konu Türklerden uzaklaşmış, i politikanın tükenmez tartışma yollarına girmişti.

“SUSUZ YAZ” KAZANINCA

Aradan iki ay geçti. Temmuz’da, dünyaya açık Berlin Film Festivali yarışını Necati Cumalı’nın “Susuz Yaz” filmi kazandı. Dünyada şaşkınlık, İtalya’da hiddet sonsuzdu... Film piyasasında Amerika’nın peşinden ikinciliği kimseye kaptırmamak için çırpınan Cinecitta, tek bir armağan alamamıştı. Hele yeni DİVA=İLÂHE Claudia Cardinale’ye yüz verilmemiş olmasını affedemiyordu. İtalyan radyosunun tanınmış sinema kritiği Bersani mikrofonda, basın ise manşetlerinde sonucu şöyle verdiler:

“Berlin Festivali, ANNE TÜRKLER = MAMMA Lİ TURCHİ feryatları arasında sona erdi.”

İtalyan lisanına Türk etkisiyle yerleşen deyimler arasında “Mamma li Turchi”, korku, hayret, şaşkınlık ifadesi olarak en çok kullanılanlardan biridir. Korsanlık kanunlarının bütün dünyaya hakim olduğu devrede kendi yaptıklarını hak, aynını yapanları suçlu görme mantığı, bu deyim yüzyıllar ötesinden beri yaşatmıştır.

O devrede gerçekten yalnız Türkler mi insanlara korku salıyordu? Acaba İtalyan korsanlığı veya diğer korsan kanunları Türklerinkinden farklı ve daha mı insafliydi?

Sorunun cevabını, bir İtalyan yazarın, Amanda Stefani’nin Roma’nın İl Tempo gazetesinde yayınlanan makalesinden nakledeceğim. Yazar, Yugoslavya’daki okul kitaplarında Venediklilerin esircilikte dünyanın en vahşi milleti olarak, hem de -kendi deyişiyle- Türklerden de daha fena olarak tanıtılmasından şikayetçi... Diyor ki:

“Ivo Makek’in ilkokul sınıfları için “*Yüzyıllar İçinden*” isimli tarih okuma kitabının 184. Sayfasında, Slavların düşmanları arasında “en kötülerinin Venedikliler” olduğunu öğreniyoruz. Hatta bir anlaşmazlık olmaması için, Türklerden de daha kötü oldukları özellikle belirtiliyor.”

Küçük Vade (bir çocuk ismi), arkadaşlarına şöyle anlatıyor: “Gece olmuştu. Dalgalar hafifçe sahillerimize vuruyor, karadan gelen bir rüzgâr yosun kokularını taşıyordu. Kıyıda biraz içeride sakin bir köycük, bir kenara sıkışmış uyuyordu. Sadece Ağustos böcekleri şarkı söylüyordu, köylüler dinleniyorlardı.

Denizde gizlice, sessizce ilerleyen ince birkaç gölge görüldü. Birkaç gemi... Dişlerine kadar silahlı Venedikliler sahile indiler. Fısıltıyla konuşuyor ve köye doğru ilerliyorlar... Sonra feryatlar, ağlamalar, imdat sesleri... Arada bir erkeklerin inleyişleri, kadınların bağırışları, çocukların ağlayışları apaçık işitiliyor.

Sabah olurken, saçları dağılmış erkeklerden, ağlayan kadın ve çocuklardan kurulu uzun bir sıra kıyıya yaklaştı. Boyunlarından iplerle birbirine bağlıydılar. Bazıları kurutulmuş et, büyük ekmekler, buğday çuvaları, yağ ve şarap fıçıları gibi şeyler taşıyorlardı. Venedikli askerler sıranın yanlarından yürüyor, bazıları peynir, bazıları elma yiyorlardı.

Dolu ağızlarıyla esirlere bağırıyor, uzun kamçılarıyla dövüyorlardı.

Artık bir daha kendi çayırlarının kokusunu koklamayacak ya da koyunlarının gümüş çanlarını işitemeyeceklerdi.”

Bu tutkunun sebebini tarihte aramak zorundayız.

Binlerce İtalyan "Türk uçuyor" diye tezahürat yaptı

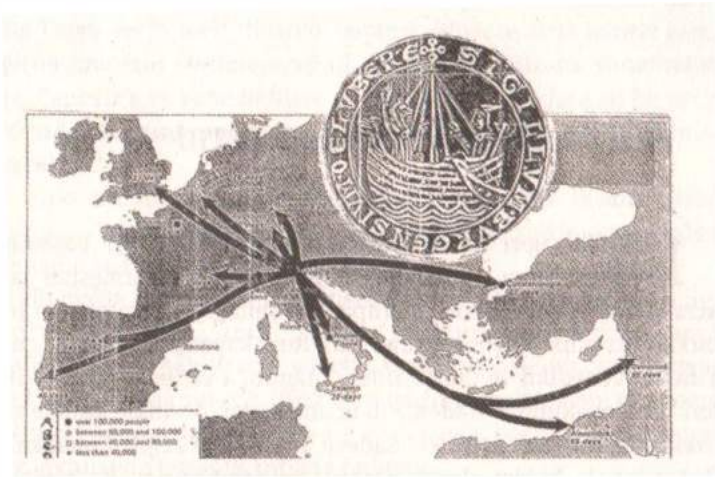
Görsel 1

Dün Venedik'in ünlü San Marco Meydanı'nda yapılan büyük törende, insanlık tarihine ilk uçan olarak geçen Hezarfen Ahmet Çelebi'yi temsilen bir İtalyan, özel cihazlar takılarak uçuruldu. Binlerce İtalyan "Türk uçuyor" diye tezahürat yaptı. Bilindiği gibi 17. yüzyılda yaşayan Hezarfen Ahmet Çelebi, takma kanatlarla Galata Kulesi'nden Üsküdar'a kadar uçmuş, devrin padişahı 4. Murat, onu mükafatlandırmış, sonra da kendisinden korkarak sürgüne yollamıştır.

Görsel 2

Askeri ve halkı kolay dolaşır hale getirmek tutkusu olan Avrupalı gemiden otomobil ve trene hayaller kurarken, 1577'de Ahmet Çelebi dünyada, ilk uçuşu başardı. Hezarfen diye de ünlendirildi. Yani "Elinden çok iş ve sanat gelen" anlamında. Ama Osmanlı çok vasaatmadı. Boğduruldu.

Görsel 2

1258'de, Haçlı Seferleri döneminde Alman Hamburg şehrinin yanı başındaki Lübeck şehri düşünürlerince düzenlenen bir toplantıda ticari açıdan karayolu ile denizin karşılaştırılması belgeye bağlanmıştı. Venedik'ten, nüfusu 100 binden fazla olan Paris'e bağlantı belirtilmemişti. B grubundaki Londra'ya 27, Brüksel'e ..., Lion'a 12, Portekiz'deki Lizbon'a 46 günde erişildiği belirtiliyor. İtalyan şehri (A) Napoli'ye 9 günde... Buna karşılık deniz üzerinden 100 binden kalabalık nüfuslu İstanbul'a 37 günde, Şam'a 80, İskenderiye'ye 65 günde erişiliyor... Ama Avrupa'ya asıl aktarılan mallar buralardan çıkıyor.

Venedik'in İstanbul'da Pera bölgesinde Osmanlı hakimiyetinden çok önce kurduğu ticaret merkezi işin deniz ticaretine bağlı olduğunu ispatlamıştı. Balkanlarda Osmanlı'yı durdurmakta zorluk çeken Avrupalılar Venedik örneğine yönelecek ve bu alanda öne geçerek hakimiyetlerini kuracaklardı. Osmanlı Devleti'nin ekonomik batışının Pera bölgesinden dünya çapına çıkan ticari akımla sona erdirildiği biliniyor... İtalyan kendine hazırlayamamıştı ama dünya kapitalistlerine sundu...
Mamma... Li... Turchi... diyerek...

ÖNCE İSTANBUL'UN FETHİ

1071 Malazgirt Zaferi'yle Anadolu'ya yerleşmeyi başlatan Türkler, karşı akımın Haçlı Seferleri'yle belirmesine yol açmışlardı. Ancak Katolik Avrupa için yenilgiyle sonuçlanan bu birkaç yüzyıllık girişim, aksine, Türk-Rum kaynaşmasına yol açar. Yine de Venedikli ve Cenevizliler, İstanbul'a yerleşip sürdürdükleri “ticaret akımını” Akdeniz'in ucuna kadar, özellikle Karadeniz üzerinden devam ettirirler. Sadece İstanbul'a değil, Çanakkale Boğazı'na da hakim olarak ticaretlerini sürdürürler. Balkanlara geçip başkenti Edirne'ye yerleştirmeyi hayal eden Türkler, Çanakkale Boğazı'nı aşabilmek için bu iki kentin gemilerini dikkate almak gerektiğini fark etmişlerdir. Yine de hedeflerine dünyanın en ünlü başkentini koymuş oldukları için, gözlerinde sadece Bizans vardı. Bir savaşta yenilen ve esir alınan Bizans imparatorunu Türklerin kurtarıp, koruyucu birlikler verip İstanbul'a, tahtına döndürdükleri biliniyordu.

1299/1300 yılında sınır olarak İstanbul'a en yakın bölgede devlet kuran Osmanlılar, 14. yüzyıl boyunca durmadan hem Anadolu'nun hem de Balkanların içinde yaygınlaşırken, artık İstanbul'u ele geçirme hayali de kökleşir.

1391'de, Sultan Yıldırım Bayezid zamanında İstanbul'da ilk Türk mahallesi kurulur. 1395'te ikinci tasarı gündeme gelir. Üsküdar tarafında Anadolu Hisarı'nın inşasıyla, Boğaz'a giren çıkan gemileri kontrol başlar... “Boğazkesen” ismi verilmekle, en çok girdi çıktıyı yöneten İtalyanların gözaltına alındığı fark ediliyordu. 15. yüzyıl başındaki dördüncüden sonra 1411 ve 1421'de beşinci ve altıncı “Fetih Projeleri” gündeme gelir. Etkisiz kalır.

“Fatih” ününü kazanmakta kararlı Sultan Mehmet, daha 19 yaşında tahta geçince, dikkatini İstanbul’a diker. Boğaz’ın iki hisarla tam kontrole alınması gerektiğini düşünerek, Üsküdar’dakinin karşısına Rumeli Hisarı’nı yaptırır. Böylece artık izinsiz gemi geçmesine izin verilmeyeceğini, buna kızan Bizans yönetimine de, Ceneviz’e ve Venediklilere de anımsatır: “Türlere ait bu geçit yerinden korsanların geçmesine izin verilmeyecek, göz yumulmayacaktır.”

Arkasından ordu yürütölür, İstanbul fethedilir. Bizans tarihe karışır... Ticarete devam etme vergisini ödeme şartını kabul eden Venedik ve Ceneviz, anlaşmayı imzalarlar.

Roma’da Papalık, bütün Hristiyanları Türklere karşı Haçlı Seferi’ne davet eder... Ama etkisizdir... Bununla birlikte daha sonra Fatih’in İtalya sahillerine yönelik başlattığı seferler, artık İstanbul’u geri almaktan çok, Türk’ü etkisizleştirme amacını gündeme getirir. İstanbul’da dost Venedik ve Ceneviz, işlerine devam ederler. Avrupa da bunlara katkıda bulunur.

İstanbul/Pera’da yaşayanların boyun eğmesine karşılık, başka çözüm arayanlar da çıkmıştır. “Haçlı Seferi” geleneğiyle, fetihten on gün sonra, 9 Haziran 1453 günü, Girit’in Kandiye limanına üç gemi girer. Haberi verirler. Agarathos Manastırı’nda bir rahip, “bundan daha korkunç bir şey bugüne kadar olmadı, bundansora da olmayacak” diyordu. Halki ve Modon valileri, 29 Haziran’da Venedik Senatosu’na haberi ulaştırdılar. Hemen arkasından Papa’ya ve Aragon kralına da bilgi verildi. Fethin Hristiyanlara karşı yoğun kan dökölmesiyle sağlandığı belirtiliyordu.

Haçlı Seferi mantığının yeniden canlandırılmasının yanı sıra, Türk’ü yoğun aşağılama mantığı da belirir. Kardinal Bessarion, kitabında (1471) belirtir: “Yabanidirler. Değerli olan her şeyi kirletirler... İnsanlık dışı, barbar, vahşi hayvanların en vahşileridirler...”

Bütün Avrupa’da 4-5 yüzyıl önceki Haçlı mantığıyla düşmanlık feryatları yükseliyordu. Ama Pera bölgesindeki ticari merkezleri eskisi gibi çalışan Venedik ve Cenovalı İtalyanlardan aynı feryatların çıktığı söylenemezdi. Türk saydıklarına olumlu davranıyorlardı. Buna karşılık “Mamma... Li... Turchi” tutkusuna dayalı tepki, İtalyan yarımadasında hiç kesilmecektir.

AMERİKA’NIN “MAMMA...”YA KATKISI

A çıkçası, Akdeniz’de binlerce yıldır hâkim olan Avrupalının hegemenliğiyle, ilk defa bilmediği bu denizcilik ortamına kafasını sokan Osmanlı arasındaki toplum farkını dikkate almak zorundayız. Yüzyıllar sonra Avrupalılığa dönüşecek olan Türk’ün Venedik ve Ceneviz ağırlıklı örneğe karşı çözüm araması -onlara bakarak- doğaldı. İnsanlık tarihi, toplumların kendilerinden daha başarılı görünenleri örnek almalarıyla doludur. Ne denizcilik ne de korsanlık bilmeden ilk kez sahile erişenin onlardan ders alması kaçınılmazdı. Buna bir sıfat yakıştıracaklardı: “MAMMA... Lİ... TURCHİ...”

Yüzyıllar boyunca Asya’nın karayollarında yürümüş, ne deniz ne de geniş su bölgeleri görmemiş olan Türk’e karşılık Avrupa, binlerce yıldır Akdeniz’in çevresinde yaşıyordu. Zamanında buradan Suriye üzerinden Hindistan’a kadar gitmiş, ama sonunu getirememişlerdi. Osmanlı’nın din hoşgörüsüne dayalı politikası farklı inançtakileri de bir araya getiriyordu. Orta Avrupa’ya doğru ilerleyişte bu etki vardı. Buna karşılık Avrupalılar, daha Haçlı Seferi’nden önce Kuzey Afrika’dan İspanya ve Fransa’ya geçip yerleşmeye kalkışan Arap/Müslüman kesimi yok etme zorunluluğunu yaşamışlardı. Dolayısıyla İstanbul’da serbest ticaret hakkı kullanan İtalyanlara karşı İspanyolların da Fransızların da Kuzey Afrikalıya çok ilgisi yoktu. İspanya’dan (Barcelona’dan) 400 kilometre, Fransa’dan (Marsilya’dan) 600 kilometre uzaklıktaki halkla sadece kendi ticaret gemilerini kullanarak ilişki kuruyorlardı.

İtalya’nın siyaset ağırlıklı Roma’sına karşılık iki şehri, deniz ticaretinde kıtanın en önde merkezi niteliğini kazanmışlardı: Venedik ve Ceneviz. İstanbul merkezli ticaretle hepsinin önüne geç-

mişlerdi. Dikkati çeken, Bizans'ın başkentinden 2000 kilometre uzaklığına rağmen sadece Kırım ile değil, Suriye bölgesiyle de ilişki içindeydiler. Kıbrıs, Rodos ve Girit adalarına da hâkim olmaları sayesinde Doğu Akdeniz'de en önde, Akdeniz'de ise en hâkim durumundaydılar. Gemi teknolojisini geliştirmek, hem taşımacılıkta hem de denize hakim olmak için gerekli koşulları hazırlıyordu. Sadece mal taşıma değil, bunların teslim edileceği limanların da güvenliğiyle ilgiliydiler. Mal taşıma kadar, gemilerini korumak için kendileri de korsanlık akımları düzenlemekteydiler... Mecburen...

Tarihçi Emrah Safa Gürkan'ın bütün Avrupa kaynaklarından yararlanarak 2018'de yayınlanan "SULTAN'IN KORSANLARI-OSMANLI AKDENİZİ'NDE GAZA-YAĞMA VE ESARET 1500-1700" başlıklı 568 sayfalık kitabı, konu bakımından dikkati çekicidir. Osmanlı'nın kara mücahitliğinden "Evrensel Korsanlık" dünyasına geçişini aktarmaktadır. 1500'lerin ilk çeyreğinin ardından "Devlet-i Ebed Müddet" kavramını yerleştirmeye yönelenlerin, Avrupalıların Akdeniz'deki örneğinden yararlandığı kesindir. Fatih'in bile İtalya seferleri başlattığı, 1490'ların sonunda İspanya'daki son İslam devleti tarihe karışınca hem Müslüman hem de Yahudilerin Cezayir'e kaçırılmasına yardım edildiği bilinir. Osmanlı'nın hiç içinde yaşamadığı deniz hayatı için Avrupalılardan örnek almasının da kaçınılmazlığı... Bunda şaşılacak bir şey görmek mümkün değildir. Ama ben, neden "Mamma... Li... Turchi..."nin yerleştiğini, sonraki 5-6 yüzyılda hiç unutulmadan neden bugün de tekrarlandığını merak etmekten kendimi kurtaramadım.

Kabul etmek gerekir ki Akdeniz sorununun salt bir Türk-İtalyan meselesine dönüşmesine, Avrupalıların -İspanyol, Portekizli, Fransız, İngiliz- 1493/1510 arasında zirveye oturan Amerika kıtasını keşfinin etkisi vardır. Deniz güçleri, Atlas Okyanusu'nda ve Büyük Okyanus'ta yarışmaya sürüklenirler. Akdeniz'i unuttukları söylenebilir. 1520'lerde Akdeniz'deki Fransız limanlarını korumak için Türk donanmasından yardım istenmesi, dikkatlerin nasıl değiştiğini kanıtlıyordu.

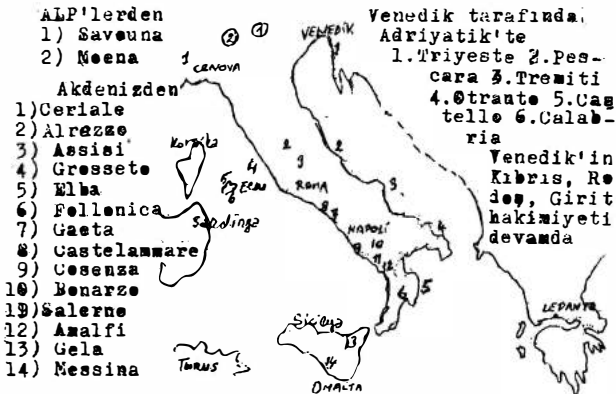
Daha 16. yüzyılın ilk on yılı içinde Amerika haritasına da ulaşan Osmanlı'nın hiç ilgilenmeyip salt "Devlet-i Ebed Müddet" kavramını yerleştirecek "Suriye-Mısır-Hicaz" yönetimini oluştur-

ması, asıl hedefini kanıtlıyordu. Cezayir'deki Türk donanmasının ülkeyi Osmanlı yönetimine teslim etmesi de Akdeniz'den vazgeçilmediğini kanıtlıyordu. Dolayısıyla İtalyan'ın "Mamma... Li... Turchi..." demekten başka çözümü de kalmıyordu. Akdeniz'de başka dolaşan kalmış mıydı?

Ortaçağ tarihçisi Ian Khaldoun'un dünya haritası Haçlı Avrupası'nın Doğu'ya yayılma tutkusunun geçersizliğini kanıtlıyordu. Afrika yaşanır değildi. Karadeniz kuzeyinden Avrupa'ya girenler etkisiz hale getirilmişti. Anadolu, Suriye, Mısır, Haçlı Seferlerini bozguna uğratanların elindeydi. Ama denize hakim olmayı başaramamışlardı. Bacağını Akdeniz'e uzatmış İtalyan'ın Türk'le anlaşıp tezgahı kurması kaçınılmazdı. Hem de öyle ki, 6-7 yüzyıl sonra bile "Mamma... Li... Turchi" diye ananları çıktı.

TÜRK'ÜN İTALYA BASKINLARI

Görsel 4

FATİH'E YAKIŞTIRMA

Ani korsan baskılarından korunmak için 15 ve 16. yüzyılda Roma sahillerinde inşa edilen kulelerin en büyüğü, planlarını Michelangelo'nun yaptığı söylenen sekiz köşeli San Michele Kulesi'dir. Roma, Papalığın merkezi olarak ayrı bir değere sahipti ve papalar devamlı bir korku içindeydiler. Onun için şehrin bir başka türlü korunması gerekiyordu.

Bu korku yersiz değildir. Roma, tarihi boyunca Müslümanların denizden gelen akınlarına uğramıştır. Türklerden 6 yüzyıl önce Arap korsanları Gaeta'yı sarar, Roma'yı talan eder, Fondi'yi yakar ve Formia'yı yıkarlar (yıl 846). Üç yıl sonra Araplar tekrar Ostia'da (Roma'nın limanı) boy gösteriyorlar. Roma, işgalden zor kurtuluyor. Bu devamlı tehdit, Haçlı Seferleri'nin temelindeki tahrik unsurlarının en önemlilerindendir. Bir gün Papa'nın bile din düşmanlarının eline düşmesi tehlikesi vardı.

Müslümanların Asya'ya geri itilmesi amaçlı Haçlı Seferleri sayesinde 3-4 yüzyıl Roma, dolayısıyla papalar bu korkudan kurtulmuşlardı. Ancak 15. yüzyıldan itibaren Türkler, Balkanlardan ve Akdeniz'den karşı hücumla geçerler. Roma ve Papa için tekrar korkulu günler başlamıştı. Artık Roma kiliselerinin çanları, savaş alanlarından veya diplomatik temsilcilerden gelen mesajlara göre sevinç müjdeleri veya matem haberlerini halka ulaştırıyor, Papa ve kardinaller şükran veya yardım duası için Sen Piyer Kilisesi'nde toplanıyorlardı.

Roma'da bizi hatırlatan, Türk etkisiyle yapılmış eserlerden çok, şu veya bu olaya göre Papa'nın gidip dua ettiği kiliselerdir. Fatih'in orduları Otranto'ya çıkınca korkudan çalan çanlar, bir

sene geçmeden onun ölümüyle sevinç içinde çınlamış, Preveze'nin korkusundan titrerken, Lepanto veya Granada galibiyetleriyle şakımıştır. Fatih'in Doğu Roma tacını başına geçirdikten sonra gözlerini Batı Roma'ya diktiği, Osmanlıların Müslümanların liderliğinden sonra Hristiyanlığın liderliğini de düşündüğü, Papa'nın Fatih'i Hristiyanlığa davet ederek bir bakıma onun emrine girmeyi, bir bakıma da onu emri altına almayı tasarladığı, efsaneleşmiş söylentilerdir. Bu konular ve Türk-Müslüman deyimleri birbirine o kadar karışmıştır ki, Türk-İtalyan ilişkileri konusunda gerçek bir otorite olan E.Rossi'nin belirttiği gibi, 14-18. yüzyıllarda İtalya'da Türk kelimesi Müslüman anlamında kullanılıyordu.

Türkler birçok defa Papa'ya bir barut atımlık mesafeye kadar yaklaşmışlardır. Napoli'nin yanı başındaki Castelammare'yi zapt ettikten sonra kuzeye ilerleyen Turgut'un hareketi yalnız halka değil, Papa'ya da göçü düşündürmüştü, Preveze'den 5 yıl sonra (1543) Barbaros'un donanmasının Ostia'ya (Roma'dan 30 kilometre uzakta) demir atması, o sırada müttefikimiz olan Fransızları bile Papa'yı esir etmek istediğimiz kanısına sevk etmiştir. Korsan Kurdoğlu'nun Papa'yı kaçırma hedefi güttüğü söylenen çıkartması da, hatıralardan kolay silinememiştir.

Bu korkunun etkisini, tam aksi şekilde, Sicilya'daki kukla tiyatrolarında görüyoruz. "Terribile Saladino=Korkunç Selahattin" (Eyyübi olsa gerek) veya "Tip Turco=Türk tipi", halkın yarattığı bu tiyatronun kötü adamıdır. Sağa sola sataşır, etrafı rahatsız eder, fakat sonunda daima yenilir. Gerçek hayatta yapamadığının yarattığı kompleksten kurtulmak isteyenler için herhalde bundan iyi yol yoktu.

Bir başka yol da Türkleri, özellikle tarihe işaretini koymuş büyük Türk liderlerini gerçekle ilgisi olmayan bir şekilde tanıtmaktır. Bütün Batı'da da mevcut olan bu eğilimin ilginç örneklerine İtalya'da da rastlamak mümkün. Osmanlıları barbar ilan etmek için uydurulan hikâyelerin ve masalların bugün bile yaşadığını, yalnız Türk değil dünya tarihini etkilemiş iki padişahımıza ait eserleri eleştirerek gösterebiliriz.

Bir gün, Roma'nın dış mahallelerinden birinde "Fatih Sultan Süleyman" adlı bir İtalyan filmi seyrettim. O devrin en kudretli

ve kültürlü devlet adamı olan Kanunî'yi, savaş alanında cariyeler arasında nargilesini tüttüren, korkak ve aciz bir şişko olarak temsil ediyorlardı. Dünyanın en büyük imparatorluğunun, intizamı, nizamı, disiplini her fırsatta tekrarlanan muhteşem ordusunun yerine, elinde sopadan çapaya ve kamaya kadar bir yığın garip hücum aleti bulunan bir sürü baldırı çıplaktan kurulu bir başıbozuk ordusunun seyirciye gösterilmesi, bir kompleksin etkisinden başka bir şeyle izah edilemez.

Devrinin en açık fikirli ve 6-7 lisan bilmesiyle en kültürlü adamı olarak tanınan Fatih'e yakıştırılan bir olay da bu kompleksin başka bir şekilde yansıması olarak görünüyor. Guiseppe Gatteri'nin yazdığı Venedik Tarihi adlı kitabın (Baskı 1856, Venedik) 89. sayfasında bulunan, ressam Reinarth'ın resimlediği olayı nakledeyim:

"Türklerin bir peygamber olarak kabul ettikleri Hazreti Yahya'nın kesik başının resmini isteyen Mehmet, Bellini'ye onu çizmesi emrini verdi. Ressam, tabloyu hayalinden çizdi ve şahsen Sultan'a takdim etti. Yüzdeki ifade Fatih'i tatmin etmemişti. Kafası kesilen kişinin o anda tabii olarak teşekkül eden yüz şeklini görebilmesi için hemen bir esiri çağırttı, oracıkta kafasını kestirtti, ressamdan ona bakarak yeniden yapmasını istedi."

Kendisi de bir sanatkâr olan Fatih'in, Venedik'ten özel surette istettiği ressama, başka konu yokmuş gibi bir kesik kafa siparişi verdiği iddiası ne derece garip ise, ressama ilham gelmesi için hemen yanı başında kestirttiği kafayı bir tepsi içinde model olarak koydurduğu iddiası da o derece ciddiyetten uzaktır. Bu olay üzerine ressamın gayet etkilendiği, başarılı bir eser verdiği, Fatih'in de onu şövalye ilan ettiği iddiaları ise yazarın, uydurduğu hikâyeyi kuvvetlendirmek için hayalini bir hayli çalıştırdığını ortaya koyuyor.

Her biri ayrı ayrı ciddiye almaya değmemekle birlikte, Türkiye aleyhindeki propagandanın bunlara benzer yüzlerce mantıksız hikâyenin bir araya toplanmasından kurulduğunu unutamayız.

YÜZLERCE ELÇİ RAPORU

1096'da başlayan Haçlı Seferleri, karadan, Konstantinopolis ve Anadolu/Suriye üzerinden Kudüs'ü hedefledi. İspanyol, Fransız, Alman, benzer çözüm arayanlardı. En çok karşı çıkan Türk kesimi başarılı olunca, deniz üzerinden denemeye girişildi. Bu da İtalyanları öne çıkarıyordu. Üstelik Konstantinopolis'in Surkent'i dışında, Haliç'in solundaki Galata/Pera bölgesine de en köklü yerleşmiş olanlar İtalyanlardı. Venedik ve Ceneviz, oradan Karadeniz ticaretini tam kontrollerine almışlardı. Tıpkı Girit, Rodos, Kıbrıs gibi adaları kullandıkları şekilde... Buralara yetkili temsilcileri yerleştirmiş, "Bailo=elçi" adını verdikleri kişilerin raporlarıyla geleceği planlıyorlardı.

18. yüzyıl sonuna kadar "ikamet elçisi" sistemini kullanmayan Osmanlı'yı, bol para kazanan kesimin etkilediği biliniyor. Nitekim İstanbul'u fethedince Fatih, sur dışındakilere, tüccar kesime ve Bailo'larına tam haklar tanımıştı. Osmanlı tarihinde bunlar arasında hapse atılan ya da idam edilenler var ise de Türk'e karşı politikanın kökleşmesinde önde rol oynadıkları bilinir.

1503'ten 1594'e kadarki yüzyılda 34 Venedik elçisinin Senato'larına (Parlamento) 39 rapor sundukları tespit edilmişti. Aynı dönemde Osmanlı'yla ilgili 23 Fransız, 15 İngiliz, 18 Alman, 18 İspanyol, 3 Polonyalı raporu bulunduğu biliniyor. Ayrıca çeşitli İtalyan merkezlerine ulaşan 40 rapor da eklenince, en iyi izleyen ve bilgi toplayanın İtalyanlar olduğu fark edilir. Eser, 1842-1863 arasında 15 cilt olarak "Relazioni Degli Ambasciatori" adıyla Firenze'de (Floransa) yayınlanır.

RELAZIONI
DEGLI AMBASCIATORI
AL SENATO

SERIE III

Stato	Nome degli Ambasciatori	Anno	Tonio	Pag.
COSTANTINOPOLI	Gritti Andrea	1503	III	1
	Giustiniani Antogio	1514	"	45
	Mocenigo Alvise	1518	"	53
	Contarini Bartolomeo	1519	"	56
	Minio Marco	1522	"	69
	Zen Pietro	1524	"	93
	Bragadino Pietro	1526	"	99
	Minio Marco	1527	"	113
	Zen Pietro	1530	"	119
	Ludovisi Daniello	1534	I	1
	Navagero Bernardo	1553	"	33
	Anonimo (1)	"	"	493
	Trevisano Domenico	1554	"	111
	Erizzo Antonio	1557	III	123
	Barbarigo Antonio	1558	"	145
	Cavalli Marino	1560	I	271
	Dandolo Andrea	1562	III	161
	Donini Marcantonio	"	"	173
	Barbarigo Daniele	1564	II	1
	Bonrizzo Luigi	1565	"	61
	Ragazzoni Jacopo	1571	"	77
	Barbaro Marcantonio	1573	I	299
	"	"	Append.	387
	Badoero Andrea	"	I	347
	Garzoni Costantino (2)	"	"	369
	Alessandri Vincenzo (3)	1574	II	103
	Anonimo (4)	1575	"	309
	Tiepolo Antonio	1576	"	129
	Soranzo Giacomo	"	"	193
	Venier Matteo (5)	1579	I	437
	Anonimo (6)	1582	II	209
	Anonimo (7)	"	"	427
	Contarini Paolo	1583	III	209
	Morosini Gianfrancesco	1585	"	251
	Niehl Giovanni (8)	1587	II	255
	Venier Matteo	"	"	295
	Moro Giovanni	1590	III	323
	Bernardo Lorenzo	1592	II	321
	Zane Matteo	1594	III	381

(1) Veggasi Indice Cronologico nota 7. (5) Veggasi Indice Cronologico nota 17.

(2) " " " " 11. (6) " " " " 18.

(3) " " " " 13. (7) " " " " 19.

(4) " " " " 15. (8) " " " " 21.

Üstelik hem bu elçilerin hem de yanlarındaki görevlilerin Osmanlı sarayına ve de vezirlere haber ulaştırmakta yoğun faaliyet gösterdikleri biliniyor.

Venedikli seyyahların gözlemleri, İstanbul'un (onlara göre Constantinople'un) tarihi açısından çok önemlidir. Mayıs 1582'den Haziran 1585'e kadar İstanbul'da Venedik elçiliği yapan Giofranco Morosini, Türklerin "koyu sıcak su" içmelerinden bahseder. Bunun "Cavee" denen tohumlardan olduğunu belirtir; yani "kahve". Ona göre bu içeceğin görevi, halkı uyanık tutmaktır. Bundan tam yüzyıl sonra, 1683'te, Avrupa'da ilk kahvehane Venedik'te açılır. Birkaç yıl sonra da çevrede kahve sayısı 35'i bulur.

Buna benzer diğer bazı uygulamaları da Venedikliler Avrupa'ya taşıyacaktır. Böylece Türk'ün bazı yaşam ilkeleri önceden Avrupa mantığına aykırı sayılırken yerleşmiş, bugüne kadar da devam etmiştir.

Bizans'tan kalan, başta Ayasofya olmak üzere tüm eserlere Türklerin tahrip değil koruma politikası izlemesi, dikkatlerinden kaçmamıştı. Bunu kopyadan çok, Selimiye'de olduğu gibi, kendi stilimizde devam ettirmemiz de dikkatten kaçmaz. Buna karşılık özellikle "çarşı" konusunda Venediklilerin bize örnek oluşturdıkları fark ediliyor.

Marc Antonio Pigafetta, Türk bedesteniyle Venedik çarşısı arasındaki benzerliğe dikkat çeker. Hiç şüphesiz İstanbul'daki Venedik dükkânları bizimkilere de yol göstermişti. Özellikle Avustralya'nın giyim eşyaları, aşırı örnek oluyordu. Ama Türk pazarı ayrıca Hristiyan köle, erkek/kadın, genç ve yaşlının artışında da öndeydi.

Unutmamak gerekir ki 16. yüzyıl boyunca Osmanlı, karadan Balkanlara ve Orta Avrupa'ya hâkim olurken, denizden de Akdeniz'e tam hâkim oluyordu. Cenova arşivleri, 1543-1556 arasındaki 13 yılda Osmanlı donanmasının Batı İtalya sahillerindeki 15 limana baskın yaptığını gösteriyor.

Genelde Başamiral Barbaros'un 44 gemilik bir donanmayla yaptığı baskınlar sonra da devam edecektir. Onu izleyen donanma komutanı Uluç (Kılıç) Ali de 1557-1565 arasında 22 limana baskın yapmıştı. Cezayir'e yerlesen, zamanla Yemen ve Trablusgarp'a

hâkim olan Türk denizcileri, Malta adası için de savaş vermişlerdi. Fransız limanlarının düşmanlarından korunmasını sağlayan da Türk denizcileri olmuştu. Elçiler dışında, donanma kumandanlarının da sayısız raporu vardı.

Buna karşılık hem elçi, hem de haber ulaştıranlardan uygun görünmeyenlerin tutuklanıp hapse atıldığı da biliniyor.

Avrupa'da oluşturulmaya çalışılan Osmanlı aleyhtarı “Kutsal Birlik”i içinden bozanın Venedik-Cenova Birliği olduğu bilinir. Türk’le sadece deniz yarışı yapıyor, kendi ticari araçlarına izin sağladıkça tehditten vazgeçiyorlardı. Onların asıl özlemleri, Osmanlı’yı denizden çıkartmaktı.

İtalyan diplomasisinin, Osmanlı’nın kendi yanına çekmekte büyük başarı gösterdiği Ortodoksları elde etmeye çabalamadığı fark edilir. Zaten daha çok Balkanlardaki olayları izledikleri bellidir. 17. yüzyılda Lübnan’da ayaklanma düzenleyen “Emir Fahreddin el-Manî”, başarısız kalınca İtalya’ya sığınır. Ancak oradaki beş yılda yaşam ve çağdaşlaşma akımlarından etkilenip yurduna tekrar dönünce yakalanıp idam edilmesi (1635), ticaret dışında İtalyanların Osmanlı’yı etkilemediğini kanıtlıyordu.

TÜRK, VENEDİK YOLUNDA

Venedik'e gelmeden önce Friuli bölgesinden bir geçelim.

15. yüzyıldan itibaren bu bölgeye devamlı uğrayan Türk akınları, halk üzerinde hayli etki yaratmışlardı. Bu etki sadece bir korku değil, folklorlarında, yaşayışlarında da vardır. Renato Fioretti, bir yazısında (Messaggero Veneto, 2 Haziran 1965), bölgenin tipik sahil kasabalarından Marano yerlilerinin kıyafetini birkaç yüzyıllık bir resme bakarak anlatırken, başlarına renkli sarıklar sardıklarını söylüyor. Belki de bir emniyet tedbiriydi!

Bölgede denizle karanın sayısız göçükler ve adacıklar yaratacak şekilde birbirinin içine girmesi yüzünden, Türkler için yalnız karadan değil, denizden de iyi bir sızma noktası olduğu anlaşıyor. Küçük kalesiyle Venedik'in savunma teşkilatının ileri karakollarından biri olan Marano'da Türk akıcılarıyla ilgili bir hikâye anlatıyorlar. Günün birinde Marano limanına içi Dalmaçya Venediklilerinden olduklarını, Türklerden kaçtıklarını ve sığınacak yer aradıklarını söyleyen kimselerle dolu 2 kayık gelmiş. Sarıklarının benzerliği, Venedik şivesi konuşmaları şüphe uyandırmamış ama her gün rastladıkları olaylar yüzünden yine de emin olmak isteyen Maranolular çare düşünmüşler, kayıklara pişmiş domuz eti atıp derhal yemelerini istemişler. Böylece kaleyi içinden fethetmeye hazırlandıkları anlaşılan bir Türk ileri kolu meydana çıkarılmış ve hareketleri önlenmiş.

Marano, on binlerce kere tekrarlanan bir davranışın pek basit bir örneğidir. İtalya'nın Venedik'ten Otranto'ya, Kalabriya'dan Ceneva'ya kadar bütün kıyıları, yüzyıllar boyunca buna benzer olaylara sahne olmuş, bazen askeri birliklerin, fakat çok kere 14-

17. yüzyıllarda en kudretli devrini yaşayan Türk istihbarat ekiple-
rinin ziyaretine uğramıştır. İkinci Murat'ın Orta Avrupa'ya doğru
ilerleyişinde, Fatih'in Güney İtalya'ya kadar gelişen fetihlerinde,
Cem Ayaklanması meselesinde, Kanuni'nin bütün saltanatında
bu istihbarat kollarının başarısı eşsizdir. Vaktinde ve iyi haber al-
dıkları için de Türk orduları hedeflerinde pek az yanılmışlardır.

Prof. Babinger'den naklen Yılmaz Öztuna, eserinde bu üstün-
lüğü şöyle anlatıyor: “Fatih'in geniş casusluk şebekesi, Batı'nın
bütün sahalarına yayılıyor ve Almanya'yı da içine alıyordu. Al-
manya'da Türklere karşı harekâtı müzakere eden bütün meclislere
Türk casusları sokuluyordu. Alman ülkelerinde, mesela Bavyera
dukalıklarında, yerlilerden elde edilmiş casuslar da vardı. Avus-
turya ve Güney İtalya'da işleyen Türk casus şebekesi, Orta ve Ku-
zey İtalya'daki Türk casus şebekeleriyle karşılaştırılırsa, ilk şebe-
kenin ilkel kaldığı görülür. Bütün İtalya, son derece mahrem ve
daimî bir Türk haber alma servisiyle örtülüydü.”

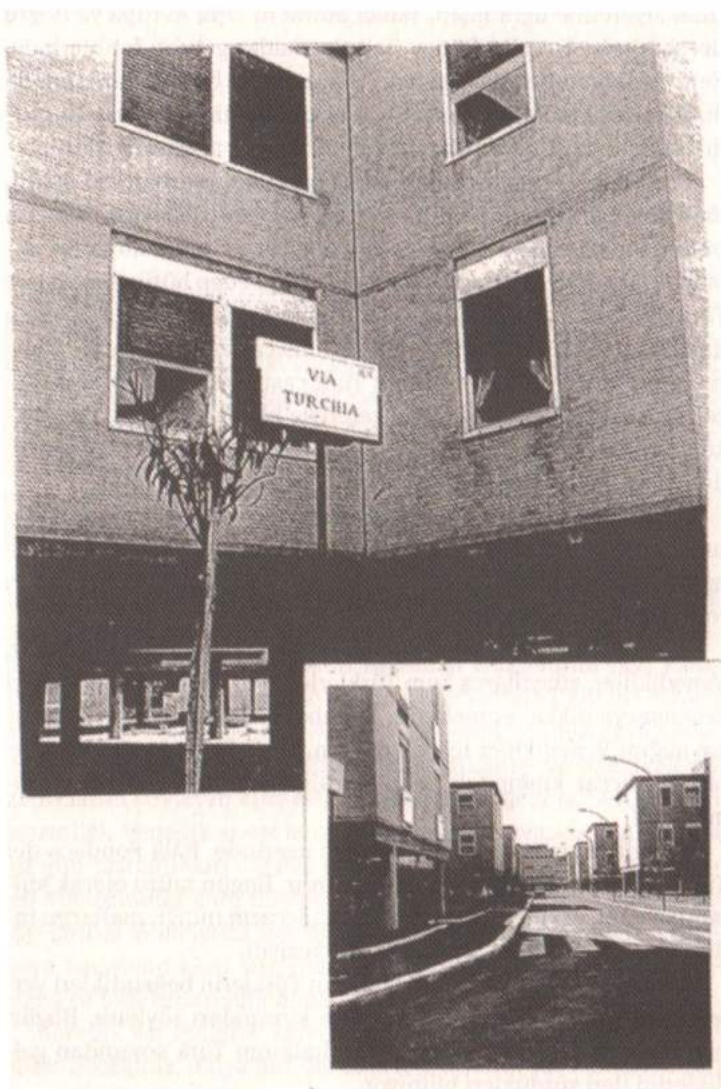
Küçük San Marino'nun bile, kendisini yutmalarından kork-
tuğu Ancona Dükalığı'na ve Venedik'e karşı, müttefiki saydığı Os-
manlı İmparatorluğu için bir “haber alma merkezi”, casus yatağı
rolü oynadığı söyleniyor.

Venedik'in önemi, bu çalışmaların merkezini teşkil etmesidir.
Venedikliler, yüzyıllarca hem Türklerle savaşmış hem de ilişkileri
kesmemeye dikkat etmişlerdir. İstanbul'da Avrupa'nın istihbarat
kaynağını Venedikliler teşkil ederken, Venedik'te de Türk tüccar-
ları ve tüccar kılığındaki ajanlar çalışmalarını başarıyla yürüt-
müşlerdi.

Venedik'in meşhur Büyük Kanal'ı üzerinde, hâlâ Fondaco dei
Turchi diye anılan büyük bir yapı vardır. Bugün müze olarak kul-
lanılan yapı, eskiden Türklerin, Türk tüccarın indiği, mallarını in-
dirdiği yerdi. Kısacası, Türklerin merkeziydi.

Ayrıca bu bölgelere kadar yaklaşan Türklerin beğendikleri yer-
lere yerleştikleri, küçük Türk köyleri kurdukları söylenir. Bugün
bile Venedik civarındaki bir köyün halkının Türk soyundan gel-
diklerini ileri sürdükleri biliniyor.

Venedik'te Türklere ait hatıralar sadece bunlardan ibaret değıl-
dir. Palazza Ducale (Dük Sarayı) salonlarını dolayın, Turgut Reis'e

Görsel 6

Venedik'te bugün de var olan Türk caddesi

Ücretsiz E-Kitap Arşivi: <https://www.yariny.org>

Görsel 7

Venedik'in Pera bölgesindeki merkezinden başlattığı “Doğu Ticareti=Levant Trade” zamanla bütün Avrupa ticaretini etkiler. Özellikle İngilizlerin örnek almaya başladıkları fark edilir. 1600’lerden itibaren yarış hızlanır. 1605’te “Doğu Tüccarı” diye listelerde beliren “East India Company”nin 64 üyesi harekete geçmiştir. Ama zamanla sınır genişler, “Levant Trade” için 25 Sterlin ödeyen herkese hak tanınır. Tüccar sayısı 119’a çıkar. Hepsine Venedik ve Osmanlı hakimiyeti alanında ticaret hakkı tanınır. Simgesi olarak “Levant Trade” yöneticilerinin binalarına resimdeki heykel konur. Türk’ün Doğu’yu Avrupalıya açışı bu sayede olur...Tabii sonunda kendilerinin de bu Levant Company’nin esiri durumuna düştüğü bilinir.

ait olduğu söylenen bayrak ve elbiseden, Friuli akıncılarından ele geçirildiği ileri sürülen sancaklara ve sayısız Türk silâhına rastlarsınız. Duvarlarda da Türklere karşı kazanılmış savaşların tabloları sıralanır.

Diğer müzelere gidin, hepsinde bizden veya bize ait bir şeyler bulacaksınız. Biri Gentile Bellini, diğeri Bertolde tarafından yapılmış Fatih’in en meşhur iki sikkesi, Ca d’Oro’daki “15-17. Yüzyıl Sanatları” Müzesi’ndedir.

Bahriye Müzesi’nde ise daha yakın tarihe ait hatıralar var. Trablus ve Birinci Cihan Savaşı sırasında Türk ve İtalyan donan-

maları arasında vuku bulan bazı çarpışmalara ait resimler, Savua dükünün İstanbul'u ziyareti vesilesiyle kendisine hediye edilen Kandiye kalesine ait toplar, Kızıldeniz'de 1915'te İtalyan donanması tarafından batırılan gemilerimizin armaları...

Venedik'in Türk tarihi bakımından bir diğer önemli yönü de Venedik Cumhuriyeti'nin arşivleridir. Türk-İtalyan ilişkilerini ilgilendiren son derece önemli vesikalar araştırmacılarını beklemektedir.

FATİH'İN İTALYA SEFERİ

Otranto şehri, korsan akınlarının ötesinde, muhteşem Türk ordularının iki defa (1480'de ve 1537'de) işgaline uğramış olmakla, bizden bambaşka hatıralar taşır. Bunlardan ilkinin, Doğu Roma tacını başına geçiren Fatih'in Batı Roma tacına da el atması yönünden apayrı bir önemi vardır. 28 Temmuz 1480'de karaya çıkan ve Pulya'nın işgaline başlayan Gedik Ahmet Paşa komutasındaki Türk orduları, 14 günlük bir savaştan sonra Otranto'yu zapt ederek bölgede en iyi limana ve en kuvvetli kaleye sahip oluyordu. Böylelikle ileriye, hiç olmazsa Napoli'ye kadarki yürüyüş için onları durduracak hiçbir şey kalmıyordu. Papanın bu sırada bir yandan bir Haçlı seferi düzenlettirme, diğer yandan da Güney Fransa'ya kaçma planları hazırlamakla uğraştığı söylenir.

Fakat beklenmedik bir olay, önlerinde hiçbir engel kalmamış olan Türkleri durduruverdi: Fatih ölmüştü. Burada, Otranto olaylarının Türk tarihlerinde daima anlatılan gelişmeleri üzerinde duracak değiliz. Konuyu, bizim tarihlerin pek ele almadığı, Otranto'nun İtalyanlara tesliminden sonraki olaylar üzerine getirmek istiyoruz.

Bizim tarihlere göre, Fatih'in ölümü üzerine Gedik Ahmet Paşa, ordu ve donanmanın büyük kısmıyla Türkiye'ye dönmüş, kalede Hayreddin Paşa komutasında 8000 kişilik bir kuvvet bırakmıştır. Karadan ve denizden üstün kuvvetlerle sarılan bu birlik, boş yere kan dökmektense barış yoluyla Otranto'yu İtalyanlara bırakmış ve gemilere binip Arnavutluk'a geçmiştir.

Buna karşılık Rodocanacchi, *"Roma Tarihi, Rönesans Devrinde Vatikan'da Bir Prens Sarayı"* adlı kitabında, Otranto'daki Türkler-

den bir kısmının İtalya'da kaldığına ve iç savaşlara katıldıklarına dair ilginç bilgiler veriyor.

"Fatih'in ölüm haberi gelince, 3 gün boyunca eğlenceler düzenlendi; La-Patarina hiç durmadan çaldı ve kilise çanları ona cevap verdiler. Sant Angelo şatosundan sevinç topları atılıyordu. Şehir ışıktandırılmıştı. Büyük Türk ölmüş olsa bile, Türk'ün hâlâ yaşadığı düşünüleliyordu. 13 Eylül 1481'de Otranto şehrinin teslim edildiği öğrenilince, bu gösteriler tekrarlandı. Otranto garnizonunda bulunan Türklerden büyük bir kısmı Napoli Kralı'nın hizmetine girdiler. Yeniçeri (Janissaire) adı altında onun düşmanlarına korku saldılar." (sayfa 4)

İstanbul ve Balkanlar fatihi Sultan Mehmet'in Otranto Seferi'yle başlattığı İtalya akımı sonuç alamamıştı. İtalyanlarda da Arnavutluk üzerinden Balkanlara eylem hayali yaratmıştı. Denizde başarılı, karada etkisiz Venedikliler, bu konuda da etkisiz ama hayal yaratma oyununda pekâlâ başarılı olmuşlardır... da... Peki neden Osmanlı gibi davranıp Arnavut'u yanlarına çekememişler?

Venedik'in minicik meydanlarından (Campo S. Maurizio) birine açılan daracık (2 metre) yollardan birinde (Calle del Piovan No. 2762), Scuola degli Albanesi, Arnavut Okulu diye tanınan bir binacık vardır.

Bu binanın duvarına yerden 2,5-3 metre yükseklikte, yoldan geçenlerin dikkatini çekmesine imkân olmayan, 1x1,5 metre ölçüsünde bir taş kabartma yerleştirilmiştir. Güneşin ancak günün ilk saatlerinde kısa bir süre aydınlattığı kabartma, bir tarihçiye göre Fatih Sultan Mehmet'i (elinde kılıç olan) İşkodra Kalesi önünde temsil etmektedir. 2 imparatorluğu, 4 krallığı ve 11 prensliği haritadan silen Fatih'in bir kale önünde çaresiz kaldığı temsil edilerek, bir nebze olsun teselli bulmak isteniyor. Arnavut tarihçi Ernest Koligi'ye göre elinde kılıç bulunan şahıs Fatih değil, Süleyman Paşa... Her ne ise, o veya bu, sonuç değişmemiş, İtalya'nın giremediği Arnavutluk, Osmanlı topraklarına katılmakta gecikmemiştir. Türklerin, fethettikleri yerlerde halkı din değiştirmeye asla zorlamadıkları bilinir. Arnavutluk'ta da öyle olmuş, isteyen Katolik, isteyen Ortodoks kalmış, halkın yarısından çoğu Müslümanlığı seçmiştir. Ortodoks ve Müslümanların Osmanlı idaresi

altında huzurla yaşamalarına karşılık Katolik Arnavutlar kısmen Venedik'e, fakat çoğunlukla Güney İtalya'ya ve Sicilya'ya göç etmişlerdir ve bunlar aracılığıyla Venedik, Arnavutluk'un savunucusu olmaya gayret eder.

Yalnız din yönünden değil, stratejik ve ekonomik yönlerden de Arnavutluk, Venedik için önemliydi. Bir taraftan Avlonya'yı tutan Fatih ölmeseydi, Otranto'yu ele geçiren Türk ordusunun ileri hareketi sonunda Adriyatik denizi girişinin iki başı da Türklerin eline geçseydi, herhalde Venedik nefes borusunun tıkanıldığını hissedecek, bütün hayatı ve ticareti felce uğrayacaktı.

Fatih'in son döneminde Türklerin sadece Otranto'ya değil, Avrupa'nın ortasından da İtalya'ya saldırdığı onların kafasına yerleşmiştir. Slovenya ve Avusturya dağlarını aştıktan sonra Venedik ovasına indikleri anlatılır. Hatta Sırbistan kralı Matyas'ın İtalya'dan dönen eşi Beatrice'yi de ele geçirdikleri, ama kocasına teslim ettikleri söylenir.

Venediklinin asıl korkusunun Türk'ten olduğu belliydi. Bu bölgedeki Tricesine kasabasındaki kilisenin kapısına yerleştirilmiş levha der ki: "1477 Ağustos ayında çekirgeler memleketi bastı. Ekim sonunda da Türkler Isonzo'yu aştılar. Memleketi baştan aşağıya yaktilar."

Kaynaklar, daha 1472'de Türk tehdidi karşısında Tricesomolulara ait servetlerin (gümüş takımlar, kutsal mücevherler, kıymetli vesikalar...) kasaya konup saklandığını... ama dört yıl sonra bu kez bir diğer akıncı grubun talanına uğranıldığını ileri sürer... Yine mi Türkler? Odine'de yayınlanan "Messaggero Veneto" gazetesinin 3.5.1965 tarihli sayısındaki Alan Brusini'nin makalesinde, "1477'de gelenler imansız Türkler değildi. Bunlar, tanınmış bir Alman komutanın emrindeki paralı Slav askerleriydi..." kaydı vardır... Ammma Hristiyanlığın dışından da gelse her saldırının Türk'e yüklendiği bellidir.

Murat
Bardakçı

Hürriyet

PAZAR, 21 Ocak 1996

İtalya'nın
kurakafa
merakı.

Otranto'da bizden kalma birşeylerin, hem çok önemli birşeylerin hâlâ durduğunu, ilk bir gazeteci çıkardı ortaya: **Cihan Akerson**. Türkiye'den kâllıp çizmenin ucundaki bu kasalıya giden ilk gazeteci oldu

Panik, Pulya bölgesini birkaç gün öncesinden sarmıştı... Ufukta beliren yüzden fazla geminin Müslüman askerle dolu olduğu haberi alınınca önce sahile, oradan da kiliselere, dua etmeye koşmuştu Pulyalılar...

Pulya'nın limanı Otranto'ya ilk top mermileri düşmeye başladığında, Temmuz'un 28'iydi... Tam 14 gün, direnmeye çalıştı Otranto... 1480'in 11 Ağustos günü Türk birlikleri şehre girmiş ve birliklerin kumandanı **Gedik Ahmed Paşa**, cuma namazını malve- tiyle beraber büyük kilisede kılmıştı...

Fatih'in o zamanlar "Kızıl Elma" diye bilinen Roma'yı ele geçirme planının ilk aşaması yerine getirilmiş, İtalyan çizmesine çıkan birlikler, köprübaşını elde etmişlerdi...

Fatih'in büyük dedesinden, taa Yıldırım Bayezid zamanından gelen bir düşünceydi Kızıl Elma... Yıldırım "Atma otunu, Romalı Sen Pier Kilisesi'nin mühründe yedireceğim" demiş. Fatih, ceddinin Roma'ya çizdiği sinin Paris'e uzatmış, Notre Dame Katedrali'nin kulelerine Osmanlı sancakları dleceğinden söz eder olmuştu...

Roma'ya, oradan da Paris'e uzanan yol Otranto'dan geçiyordu ve **Gedik Ahmed Paşa**'nın kumandasındaki yüzden fazla geminin İtalya'ya uzanmasının sebebi de buydu zaten... Şehrin ele geçirilmesi sadece İtalya'da değil bütün Avrupa'da panik yaratmış. Türk korkusundan doğan göçer birbirini kovalamış. Papa bile bir aralık Roma'yı terk edip Fransa'ya gitmeye kalkmış, yerinde kalmayı ancak askerlerin verdiği garantiler-

den sonra kabul edebilmişti... Ama gönüllü koruyucularının birdenbire "**Bu iş bedava**

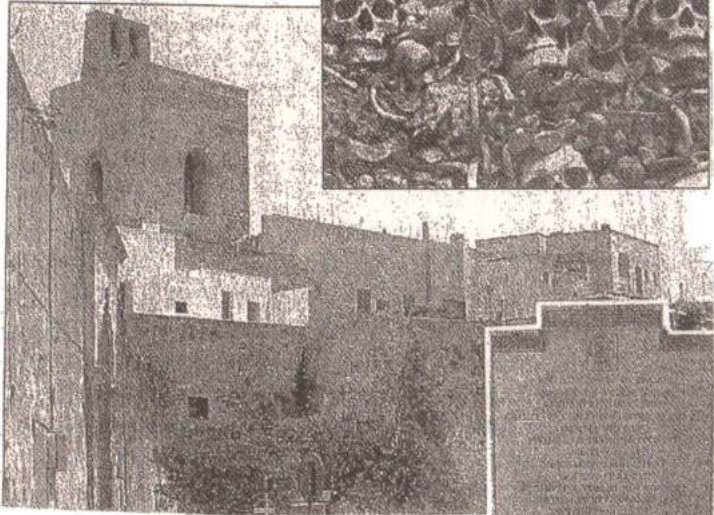
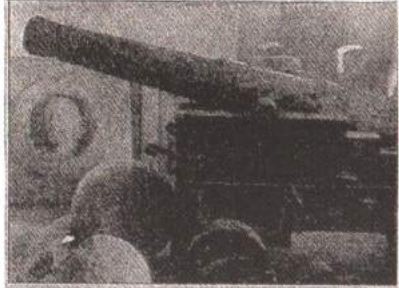
olmaz, bedeli vardır" demelerine karşı ko- yamamış ve Vatikan'da ne kadar gümüş eş- ya varsa, hepsini elden çıkartmıştı...

Bu sırada Otranto'da, birmeyan bir sevk faaliyeti vardı. Türk çıkartmasına silahla kar- şı koyup da esir edilenler gemilerle İstan- bul'a gönderiliyor, birlikler yarımada'nın iç- lerine doğru ilerlemek için hazırlıklarını bi- tirmeye çalışıyorlardı...

İşte bu günlerde İstanbul'dan gelen ge- milerden biri, kara haberi ulaştırdı or- dugâha... Ülkenin sultanı artık hayatta de- ğildi... Batı'ya ama tam yerini sadece kendisi- nin bildiği bir yere doğru sefere çıkmış, ka- rangâhını Maltepe'ye, "**Sultan Çayırı**" denen yere kurmuş, aniden can vermişti orada... Oğullarından biri, **Bayezid**, İstanbul'a ha- kım olmuştu ve **Gedik'i** geri çağırıyordu...

1482'nin 18 Kasım'ında, eski hükümda- rının oğlu **Bayezid**'in bir işaretiyle canından oldu **Gedik Ahmed Paşa**... **Bayezid** tahta geçmiş ama kardeşi **Cem**'le yıllar sürecektir bir mücadeleye başlamıştı... Mücadelede, bakılırsa, Otranto'yu zaptettikten sonra, bundan önce şehrin dışındaki bir tepeye toplamış **Gedik**'in askerleri... Din değiştirip Müslüman olmalarını istemişler; reddedenlerin kelleleri hemen oracıkta uçurulmuştu... Tam 278 kişi can vermiş orada... Hadisenin olduğu yere sonraları "**Monte di Martiri**", yani "**Şehidler Tepesi**" ismini koyup, bir de kilise inşa etmiş Otrantolular... Hatta muhafaza ettikleri 278 kurakafayı da, öbür kemiklerle kiliseye yerleştirmişler... Kemikve kelleler Otranto'da durmasına duruyor ama, Türk askerlerinin Hristiyan halkı dininden vazgeçmeye zorlayı işi kelle uçurarak yapması, İtalyanlar'ın "**Dekameron Hikayeleri**"ni hatırlatıyor bana...

Görsel 9a
İtalyanlara göre Fatih'in Otranto
seferinde, İstanbul'un fethi
için kullanılmış olan "Şah"
toplarından biri bulunuyordu...
Şimdi müzelerinde... Müslüman
olmayı reddeden 273 kişinin
kelleleri de vitrine konmuş.

Görsel 9b
"Türkler bize neler neler etti" içerikli bir levha da
binanın kapısında (Bilgiler Murat Bardakçı'dan)

İTALYAN KARA SEFERİNE ÇIKAMAYINCA

Roma'nın büyük meydanlarından birinde İskender Bey'i at Rüzerinde temsil eden büyük heykel, bu ilginin canlı nişanesi olarak yaşar. İskender Bey (Giorgio Castriota Skandarbeg), Sultan Murat zamanında, daha bir çocukken rehine olarak Osmanlı sarayına getirilmiş, orada büyütülmüştür. Fakat ilk fırsatta Arnavutluk dağlarına çekilmiş, 25 yıl boyunca (1443-1468) ölümüne kadar Türklerle savaşmıştır. Bugün de Kalabriya ve Sicilya'daki 200 bin Arnavut, hâlâ onun kahramanlık hikâyeleriyle yaşarlar. Bu kök, Arnavut milliyetçilik hareketlerinin de merkezi haline gelmiştir. Dergiler orada çıkarılmış, gizli cemiyetler orada kurulmuş, 19. yüzyılın Balkanlardaki milliyetçi akımlarını Osmanlı İmparatorluğu'nu dağıtmak amacıyla destekleyen Avrupa liderleriyle temaslar oradan yürütülmüştür.

Bugün Roma'da yayınlanan (garip bir tesadüfle, yine Arnavut tarihi istiklâli ve hürriyeti için) Arnavutça- İtalyanca Shejzat dergisinde (VIII. yıl, sayı 5-6, Mayıs-Haziran 1964, sayfa 192) Türk ordularının Arnavutluk'u fethi üzerine İtalya'ya göç edenlerden bahsedilirken, bunların hâlâ şarkılarında “geni Turk=köpek Türk” deyimini kullandıklarına işaret ediliyor. Kendinden hem kuvvet hem medeniyetçe üstün varlık karşısında sadece dini düşüncelerle topraklarını terk edenlerin doğal bir tepkisi...

Ancak bu düşünce zamanla yumuşamış, şekil değiştirmiş ve en koyu Arnavut milliyetçileri, kişiliklerini ve milli değerlerini yok etmeye çalışmadığı için Türklere şükran borcu eda etmek zorunda kalmışlardır.

Güney İtalya'nın yetiştirdiği tanınmış Arnavut şair ve milliyetçilerden Girolamo De Rada, siyasi vasiyetnamesinde “Türklerle

omuz omuza verip ortak dış düşmanlara karşı durmalıyız. Bütün Arnavutluk, Sultan’la birlikte Yunanlılara karşıdır. En iyi vatan-severler, İşkodra Müslümanlarıdır” der. Ona göre gerçek düşman Türkler değil, Slavlar ve Yunanlılardır... Ve ilâve eder: “Türkler her ne kadar memleketin kalkınmasına yardım etmiyorlarsa da halkı etnik cevherinden soymaya da kalkışmıyorlar.” Öyle bir an gelmiştir ki, 19. yüzyılın ortasından 20. yüzyılın ilk yıllarına kadar süren mücadelesinin bir anında Girolamo De Rada, Türklerle uğraşmayı bırakmış, hatta Batılı liderlerden Arnavutluk için hürriyet değil, Osmanlı idaresi altında daha geniş haklar ve bir nevi otonomi istemiştir.

Hristiyan Arnavutların Türkiye hakkındaki bu davranışlarına karşı, Müslüman Arnavutların başları sıkışınca canlarını attıkları tek yer Anadolu olmuştur. Örneğin halen İtalya’da yaşayan siyasi mülteci Profesör Sami Bashota’nın Birleşmiş Milletler Mülteciler Dairesi’ne verdiği bir rapora göre, savaştan beri Yugoslavya’daki Arnavutlardan 250 bini Türkiye’ye sığınmıştır. Bashota, “Eğer bunlara iki dünya savaşı arasında yine Türkiye’ye göç eden 400 bin kişilik Kosova grubunu da eklersek, 650 bin Arnavut’un ana topraklarından ayrılıp Türkiye’ye yerleştiği”ni ilave ediyor.

Hristiyan Arnavut-İtalyan ittifakına karşı Müslüman Arnavut-Türk ittifakının ne derece etkili olduğuna Arnavut halk edebiyatından örnekler bile vermek mümkün. Ekrem Çabey’in “Arnavut Edebiyatının Doğuşu” adlı kitabında (İşkodra 1939, sayfa 19), Avlonya civarındaki Himara da Vunoi’dan bir halk şarkısında, Güney İtalya’ya çıkan Türk ordularında Arnavutların da bulunduğu, şu satırlardan anlaşılıyor:

“Otranto’ya kadar gidiyorum

Sana okkayla gümüş hediye getirmek için”

Bu mukadderat birliğinin bir diğer güzel örneğine yine bir halk türküsünde rastlıyoruz. Bizim “Yemen Türküsü’nün bir başka çeşidi... Halk kendi kendine soruyor, “giden gelmiyor, acep nedendir?” Türkünün adı, “Ağlama Anne”.

“Arnavutluk’un evlatları bu askerler

Bütün Türkiye’de kaybolmuş evlatlar

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

Focolare'nin hasretiyle yanırlar
Hasret her birini ateş gibi dağlıyor
Dağlar arasındaki evleri ve anneler için.”

Daha aşağıda devam ediyor:

“Bando, Sultan asker istiyor diyor
Her evden emrine bir teki yetiyor
Babam gitsin ama çok ihtiyar dediler
Kardeşimin gitmesi beni pek üzüyor
Onun iyiliğini isterim, başkası da yok ki
Gönlüm dayanamayacak asla
Onu Arap çölünde kayıp görmeye
Büyüyünce bu görevi ben üstüme aldım
Kurula anne gözündeki yaşları
Kader kitabında böyle yazılıymış.”

SONSÖZ:

İtalya -daha net olarak Venedik- denizden karaya çıkmayı başaramamış... geleneksel yaşamına, ticaretine dönmüştür.

NAPOLİ ORDULARINDA TÜRKLER

“Ortanta'nun alınmasından hemen sonra Papa (Sixte IV), donanmasının amirali Kardinal Paolo Fregoso'ya, bu başarıdan Türkleri Adriyatik'ten atmak için istifade etmesi emrini vermişti. Ancak Telfa'da olduğu sırada, tam aksine, donanmasının Civitavecchia'ya doğru (Roma'nın kuzeyinde bir liman) gitmekte olduğunu öğrendi... Papalık kuvvetleriyle Napolililer arasında kıskançlık çıkmış ve ganimetlerin paylaşılmasından anlaşmazlık doğmuştu.”

“Papa ordularıyla Napoli kralının orduları arasındaki savaş 21 Ağustos 1482'de Kalabriya Dükü Alfonso'nun emrindeki Türklerin bir hücumuyla başladı. Bunlar, Roberto Malatesta'nın askerlerini bozguna uğrattılar. Ancak onun emrinde yedek olarak süvariler, ata binmiş okçular ve zırhla mücehhez askerler vardı. Bunlar büyük feryatlar kopararak yeniçerileri, hücumla kaldıkları noktaya kadar geri sürdüler. Kendisi de hem kumandan hem asker gibi, elinde kılıç çarpışıyordu. Atlarının pek çoğu öldü. Napoli topçuları, ilk salvodan sonra tekrar ateş edemiyorlardı. Evvelki günlerin yağmurları barutlarını ıslatmıştı. Dolayısıyla savaş, çamurun kenarında yalın silahla devam etti.

Bu arada Kalabriya dükünün haberi olmadan gece Papalık kargâhına varmış olan Monte Fortini Kontu Giacomo, bu bölgenin her tarafına yayılmış bulunan çalılıkaların arkasından, kuvvetli bir birlikle bir çevirme hareketine girişti. Roberto Napolilileri önden sıkıştırırken o da ani olarak arkadan hücumla geçti. Büyük bir mücadeleye oldu. Yalnız Türkler bir süre dayandılar ve hayatlarını kaybettiler; diğer savaşçılar, çevrelerindeki nehirlerin çekilmelerine imkân vermemesi yüzünden çoğunlukla esir oldular.”

“İyi savaşan Alfonso, 15 kilometre ötedeki Nettuno’ya doğru kaçtı ve zorlukla oraya varabildi. Kayıkla babasının donanmasının bulunduğu Terracine’ye ulaştı.”

Böylelikle Türkler kaçışını sağlamışlardı. Bu yenilgiye rağmen Kalabriyalının orduları Roma kapılarına kadar baskın yapmaya devam ediyorlardı. İçlerinde Türklerin bulunduğunu tahmin etmek zor değıldir.

“Nihayet barış yapıldı... 27Aralık 1482 günü Kalabriya dükü, 15 kardinalle çevrili olarak şehre girdi. Beraberinde Papalık askerlerinde büyük korku yaratan, Romalıların endişeli bir merakla seyrettikleri bu yeniçerilerden de bir birlik getirmişti.”

1483’de Venedik’le Papa, ihtiyaç nedeniyle herkesten borç aldı. “Papa, gümüş takımlarını sattı ve kutsal kupaların eritilmesini emretti. Sixte IV, ayrıca 4 adet ‘Havarilerin mektupları üzerinde araştırma’ yapacak kolej kurdurdu. Bunlara sırasıyla YENİÇERİLER, STRADIOTES, MEMLÛKLAR, AHİTNAMECİLER adları verildi. Her grupta 100 üye vardı ve her biri 1400 altın ödeyecekti. Bu organizasyonun Papa’ya sağladığı kâr 560,000 altın oldu.”

NAPOLİ'NİN GÖZCÜ KULELERİ

İtalyan folklorunda Napoli'nin özel bir yeri vardır.

Napoli'nin denizi, denizciliği Venedik'ten de, Cenova'dan da farklıdır. Müziği ve edebiyatı İtalya'nın diğer yerlerine benzemez. "Napoliten" şarkılar, danslar, kuzeydekilerden de güneydekilerden de değişiktir. Napoli, genellikle Roma'nın karşısına, çizmenin bur-nuna kadar, Tirenyen denizindeki sahillerinin merkezi olarak çıkar.

Bu kıyıların Türk korsanlarının ve donanmasının en çok vur-duğu sahil olduğu düşünülürse, Napoli folklorunda, Napoliten şarkılarda Türk temasının, konusunun çokça kullanılmasının nedeni kolaylıkla anlaşılır. Her kasabada bir iki yeri değiştirilen fakat hepsinde;

"Silah başına, silah başına, çanlar çalıyor
Türkler kıyılara geldi
Sahillere
"All'Arme, all'arme, La campana sona
Li Turchi so'arrival'â..."

diye başlayan şarkı, yalnız Napoli'nin değil bütün o kıyıların sesidir. Sonra devam eder: (Canti Popolari Raccolti'in Napoli, Luigi Molinaro Del Chiaro, s:134)

Pabucu eski olan tabanını tamir ettirsin
uzun bir yolculuk yapmak zorundayız
buğdayı olan onu değirmene götürsün

“All’arme, All’arme...” şarkısı, Türk korsanlarının kıyılara amansız bir baskını karşısında halkın kaçışa hazırlanışını anlatır. Çok içleride gidip saklanmak lazımdır, bu yüzden pabucun tabanını tamir etmek ve ekmeklik unu hazırlamak şarttır. Şarkının her şehre göre metni de değişmektedir. Gennaro Finamore’nin “Canti Popolari=Halk Şarkıları Abruzze’si (sayfa 281) kitabındaki şekle göre kaçanlar, denizin bir bahçeye benzediği ve balıkların gelip kendilerini selamladığı Messina (Sicilya) civarına gitmişler. “Vita di Occhiali” kitabında daha değişik ve güneydeki Messina yerine kuzeydeki Floransa’ya gidildiğini bildiren bir şiir var:

Silah başına, silah başına: Kampanalar çalıyor
 Türkler kıyılara indiler
 Pabucu kırık olanlar tamir ettirsin
 Ayaklarına çivi batmasını istemiyorlarsa
 Çalın davullarım, çalın gidişi;
 Zamanı geldi, hareket etmeliyiz
 Floransa gemileriyle yola düzülmeliydi
 Büyük Türk’ün henüz gitmediği yerlere
 Ah yarabbim, bu gidiş ne kadar acı
 Oraya varabileceğimizi yalnız Allah bilir.
 Ve eğer bugün geri dönersem, özel olarak
 Bütün sıkıntılarıımı sana anlatırım.

Bunun kadar tanınmış bir diğer şarkı, Michelamma’dır. 16. yüzyıl başlarına ait olduğu ileri sürülen şarkı şöyle başlar: (La Poesia dia lettale Napoletana-Enrico Malato)

Denizin ortasında doğmuştu
 Michelamma
 Michelamma
 Türkler oraya gittiler
 Michelamma
 Michelamma
 Dinlenmeye...

Michelamma'nın hikâyesini şöylece özetleyebiliriz: Michelamma bir balıkçının nişanlısıdır, kıyıda sevgilisini beklerken bir gün karşısına Türk korsanları çıkar ve genç kıza tecavüz ederler. Birkaç gün sonra balıkçılar dönünce, kız artık nişanlısına yaklaşamayacağını ve şerefsiz yaşayamayacağını düşünür, civardaki bir kayalığa gider, denize atlayıp intihar eder.

Tunus ve Cezayir limanlarına yerleşen Türk korsanlarının ismi, Şair Batacchi'nin şiirlerine de yerleşmiştir (Occhiali Sa. 73).

Ancak Akdeniz'deki Türk hakimiyetinin gerçek etkisini daha çok bütün Tirenyn kıyılarını dolduran gözcü kulelerinde buluruz (Torri di Guardia). Napoli kralı, sahillerini devamlı Türk tehdidinden kurtarmak için çare arıyordu, bütün yardımcılara akıl danıştı.

En etkili görülen teklif, General Pignatelli di Cerchiara'dan geldi. Bu proje, birbirinden görülme mesafesinde yapılacak gözcü kulelerinin kıyı boyunca dizilmesinden ibaretti. Yalnız Kalabriya kıyılarında 72 tane olan kulelere "Türk", bazen de "Saracen (Müslüman Araplar) Kulesi" dendiği olmuştur. Birkaç yüzyıl kıyı halkını ani baskınlardan koruma hizmetini yerine getiren bu kuleler, Akdeniz hakimiyeti Türklerin elinden çıktıktan ve korsanlık Akdeniz'de tarihe karıştıktan sonra kullanılmaz hale gelmişlerdir.

Bugün bile Roma'dan aşağıya deniz kenarından giderseniz, belli aralıklarla sıralanan kuleler görürsünüz. Bazılarının içi modernleştirilip meraklı turistlere "korsan kulesi" diye kiralanan bu yapılar, çeşit çeşit hikâyelerle de süslenmekte, İskoç şatolarının hayaletleri gibi, bunlara da korsan hatıraları yakıştırılmaktadır.

Barbaros'un, hele Turgut'un akla sığmaz maceraları, şekil, kılık değiştirerek, bambaşka kişilere yakıştırılarak anlatılmaktadır. Turgut'un kaçırmaya kalktığı Vasto markizi ile Barbaros'un elinden ancak çırpılçplak vücudunu ipince bir tüle sarıp ata binerek kurtulan Vittoria Colonna'nın maceraları, kolay unutulur cinsten değildir.

Gözcü kulelerinin en güzellerinden biri, Napoli'nin biraz daha güneyindeki Amalfi'dedir. İtalya'nın dört meşhur denizci cumhuriyetinin en eskisi olan Amalfi, denize dik inen bir tepenin eteğinde, tabii bir limanla korunmuştur. Tepenin üstündeki kule, Capri adasının arkasından başlayarak pek büyük bir alanı kontrol altında tutacak bir mevkiye sahiptir. Herhalde bu sayede Amalfi, Türk akınlarından fazla zarar görmeyen kıyı şehirlerinden biri olarak yaşayabilmiştir.

TÜRK MAĞARASI VE TÜRK'ÜN ELİ

Roma'dan Napoli'ye sahil yolundan gidilince, Gaeta'da La Montagna Spaceata (=Dikilmiş Dağ) diye anılan, denizin tam kenarındaki tepenin içindeki 257 adımlık iniş yoluna daldık. Modern çağlarda demir merdivenler yerleştirilmiş olan koridorun duvarlarında el bastırarak yapılmış göçükler var. Orlando adı verilen tepenin en üstüne zamanla kutsal mabet ve mezarlıklar yerleştirilmiş. İtalyan iddiasına göre, “Grotta del Turco” denilen iki de “mabet/mağara” yapmışlar. Sadece Roma merkezinden değil İtalya'yı işgal eden Avusturyalı kumandanlardan da eser bırakılmış. Daha sonra 2. Dünya Savaşı sırasında anı işaretleri bırakanlar da çıkmış. Ama asıl önemlisi, İtalyan tarihçi Donato Vaglioli'nin 1966'da yayınlanan “La Montagna Spaecata” kitaplarıdır.

Bir elden büyük ölçüdeki 50 adet oyma, “Türk Elleri”nin gerçek Türk sayılamayacağına örnek gösterilir ama eserinde bile “Türk Eli” diye adlandırmaktan vazgeçmez.

“Bu tepe ufalırsa, benim elimin şeklini alır” diyen İtalyanlardan da bahsediyor... Hatta Türk'ün dağa yerleşmek için bunları yaptığını ileri sürenlerden de bahsediyor.

Modern tarihçilikte İtalyanlar Türk'ü konudan çıkarmaya çabalamıyor. “Türk Eli” efsanesinin başlamasında, 16. yüzyıl başında Protestanlığın başlamasıyla Hristiyanlığın bölünmesinde Türk etkisinin olduğunu ileri sürenler de var.

Bu bilgilerden sonra, “Türk Mağarası”nı ve “Türk Elleri”ni yerinde görmeye karar vermiştim.

Aziz Matteo, İncil'inde şöyle yazar: *“İsa yeniden hızlı bir feriyat kopardı, ruhunu teslim etti ve şimdi zamanın tümü baştan aşağı*

Görsel 10

İtalyan iddiasına göre “Türk Eli”

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Görsel 11

Gaeta'da, La Montagna Spaceata (=Dikilmiş Dağ) (Merkezinden merdivenle bölünmüş)

parçalandı ve toprak sarsıldı ve kayalar yarıldı ve mezarlar açıldı...” İşte bu yarıklar da bundan 20 yüz yıl önce, İsa ölürken meydana gelmiştir.

İki insanın zorlukla yan yana geçebileceği bir yarığın içinden ilerlerken, rehberim bunları söylüyordu. Sonra inanmadan dinlediğimi fark etti. Durdu, kelimelerin üzerine basarak anlatmaya devam etti:

“Bunlara inanmayan ilk kimse sen değilsin... Yüzyıllarca önce bir imansız da, yani bir Türk de tıpkı senin gibi davranmıştı...”

Türk olduğumu bilmediği için rahat konuşuyordu. Kafasında Hristiyan olmayan herkesi imansız saydığını, her imansız bir Müslüman, her Müslümanı da bir Türk farz ettiğini biliyordum. Anlamazlıktan geldim. Devam etti:

“O Türk de elini şu gördüğün yerde duvara dayamıştı. İsa’nın çarmıhtayken gösterdiği son mucizeyi küçümsüyordu. Birden elini dayadığı yerin yumuşadığını hissetti. Parmakları süngerleşen taşların içine girdi ve beş parmağının izi taşta kaldı. O günden beri buraya TÜRK’ÜN ELİ=Mano Del Turco adı verilmiştir.”

Gerçekten, gösterdiği yerde pek iri bir insan elinin beş parmağıyla bıraktığı izler görünüyordu. Her gelen geçenin bu taşı elleye elleye parlaklaştırdığı da fark ediliyordu.

“Türk olduğunu nereden biliyorsunuz?” diye sordum.

“Hem de bir Türk denizci” diye tamamladı. “Kayanın yumuşayıp elinin içine batmasına kanmamış, ne derece yumuşadığını anlamak için yumruğunu da denemiş. Yumruğun izi şu içinden su akan taş şeklindeki yere çıkmış.”

Roma ile Napoli arasında tarihi bir liman şehri olan Gaeta’nın yanı başındaki Yarık Dağ’ın yarıklarından birinin içinde ilerlerken, İtalya’daki Türk izlerinden efsaneleşmiş biriyle daha karşı karşıya gelmişim. Napoli’nin kilidi denilen Gaeta’nın Türk tarihinde, korsanlarımızın çok uğradığı bir yer olarak, bir de Barbaros’un son seferinde kale kumandanının kızıyla evlenmesi olan bir yeri vardır.

Rehberim devam ediyordu:

“İşte, Türk’ün Eli’nin altındaki yazıtı oku. İstersen sana Latinceden çevireyim: “Bir imansız, geleneklerin gerçekliğine inanmadı ama parmakları altında yumuşayan bu kaya bunu ispatlar.”

Yarık Dağ'ın en ilginç yeri burası da değildi. Önüme geçip beni GROTTA TURCO=Türk Mağarası'na götürmeye başladı. Mağara denince, insanın aklına kapkaranlık bir yer ve elinde meşalelerle yürüyen insanlar gelir. Oysa Türk Mağarası, aksine, 100 metre aşağıdaki denizden yansıyan ışıklarla, mavi, yeşil türlü renk oyunları ile dolu bir yer... Evvelce insanların iki büküm tırmandığı toprak patikanın yerine şimdi betondan 275 basamak konmuş. İnsan aşağıya doğru indikçe, karşısındaki güzellik nefesini kesiyor. En altta zemin, gayet iri kayalarla dolu. Karşıda, mağara ağzının iki ucu arasından içeriye deniz ve ışık doluyor. Dışarıda hava ne kadar sert olursa olsun, içerisinin sakın ve emin bir yer olduğu görülüyor.

Türk Mağarası, her yönüyle tam bir korsan sığınağı... Fırtınadan kaçan, peşinde düşman bulunan, malını bir süre gözlerden uzak tutmak isteyenler için bundan daha emin bir yer düşünülemez. Hele gizlice İtalya içlerine sızmak isteyenler için daha iyi bir yer hayal bile edilemez.

Tarihin ilk çağlarından beri yarıkların varlığından herkesin haberi varken, "Türk Eli"nden bahis edilmeye ancak 17. yüzyıldan itibaren başlanıyor. Hikâyenin 16. yüzyılda yerleştiği ve ertesi yüzyıl kitaplarda yer alacak kadar yayıldığı anlaşıyor. 16. Yüzyıl, bizim yüzyılımızdır. Akdeniz, önce korsan sonra da Osmanlı İmparatorluğu'nun amiralleri olan Barbaros, Turgut ve diğerlerinin elinde, bu yüzyılda bir Türk gölü haline gelmiştir. Deniz seviyesinden 130 metre yüksek olan ve su altında da bir miktar devam eden Türk Mağarası kim bilir ne kadar Türk korsanına yataklık yapmış, kaç baskın burada düzenlenmiş, İtalyan donanmasının hareketleri hakkındaki haberler buradan Türk amirallere uçuşulmuştur.

Yarık Dağ ve benzerlerinin Türk denizcilerinin haber alma teşkilatı için ne büyük rol oynadığını, bir İtalyan tarih kitabından nakledeceğimiz şu satırlar ispat eder: "II. Filip, Tripoli'yi alıp Turgut'a bir darbe vurmak ve Batı Akdeniz'de hakimiyetini kurmak istiyordu. Ancak Sicilya'daki hazırlıkların ağır gitmesi, Turgut'a, casusları vasıtasıyla durumu haber alma fırsatını verdi. Derhal 50 gemiyle Kalabriya ve Pulya sahillerini vurmaya başladı. Böylece Filip'in planlarını alt üst etti."

Yarık Dağ'ın biraz ötesinde Gaeta Kalesi görülür. Barbaros, 1543 Haziranı'nda Nice Seferi'ne giderken donanmasını bu kalenin önünde durdurmuştu. Gaeta, gerçekten güç alınır, sarp bir kaya üzerine oturtulmuş bir kaledir. Ancak 16. yüzyıl Türkiyesi'nin Donanma-yı Hümayun'unun ismi bile çok kapıları açmaya yeterdi. Eğer 77 yaşındaki Barbaros'a 18 yaşındaki kızı Flavia Gaetani'yi verip kendisine damat edinmeseydi, kale komutanı Don Diego Gaetano, kaleyi savunurken üç leventin ölümüne sebep olduğu için pek ağır bir cezaya uğradı.

Kendisine savaşız teslim olan şehirlerin yalnız savunma sistemlerini yıkmakla yetinen Koca Barbaros, Gaeta Kalesi'ni kayın-pederine bağışladı.

DAĞLIK BÖLGEDE BİLE TÜRK

Bir İtalyan tarihçi, Hristiyanlığı bırakıp Müslüman olan bir İtalyan'dan bahsederken "... Din değiştirdi ve Türk oldu..." diyor. Kısaca, yüzyıllar boyunca iki sözcük aynı anlamda kullanılıyor. Bunun sonucunu kestirmek güç değildir. Bütün Müslüman ve Türk işbirlikçilerinin yaptıkları Türklere mal edilmiş, Türk denizcilerinin henüz Akdeniz'e açılmadığı dönemin olayları bile, bir suç varsa, Türklere yüklenmiştir.

Türk'e karşı özellikle askeri alandaki gösterilerine ilginç bir örnek, günümüzde de "Giostra del Saracino" adıyla anılan oyundur. Çağımızda her Eylül ayının ilk pazar günü, Roma ile Venedik arasındaki Alrezzo kentinde turist çekmek için düzenlenen bir gösteridir. Bu konudaki bilgileri "Yerel Turizm Müdürlüğü"nin yayınladığı bültenden aktarıyoruz.

Amacın turistlere Haçlı Seferleri'nde "Sarasenlere=Müslümanlara" karşı uygulanmış mücadeleyi ve Katoliklerin başarısını anlatmak olduğu açıktır. 11. ve 12. yüzyıllarda gerçi Türkler Haçlılarla asıl savaşınlardı ama Müslüman'ı Arap'tan tanımış olan Avrupalı, bütün karşıtlarına "Sarasen" derdi. Kendi broşürlerinde 13. yüzyılda yerleşmiş bir uygulamayı 15, 16 ve 17. yüzyıllarda da yoğun tekrarladıklarını belirtmeleri, Sarasen'le başlayan oyunun Türk'le devam ettiğini kanıtlıyordu.

Günümüz gösterisinde, 12-13. yüzyıla ait asker kıyafetiyle at üstünde Sarasenlere saldıranların karşısına Müslüman birlikleri de o zamanki uygulamadaki gibi silahlı olarak çıkarılıyor ama hep yenildikleri gösteriliyordu.

Dikkatlerin geçmiş dönemlerden savaş şekillerini ve İtalyanların zafer kazanışını sunmaya odaklandığı belliydi. Yine bültende

ekleniyor: “Şövalyeler hızla at sürüyor, silahlarıyla karşıtlarını kaçırıyor ve Sarasen’in yenilgisini sağlıyor.”

Saracen ve Türk’ün şehre girmesinin engellendiği dört kapının sunuluşu da Hristiyanlığa dayalı başarıyı öne sürüyor: Sant Andrea Kapısı (beyaz/yeşil renkli); Crucifera Kapısı (kırmızı ve yeşil renkli); Foro Kapısı (sarı ve krema renkli); Santo Spirito Kapısı (sarı ve pembe) ... Her birinde bir kumandan ve muhafızlarıyla çalgıcılar var. Yarışa sokulurlar ve böylece “turistler eğlendirilir.”

Arezzo kasabasının tarihi binalarla çevrili alanında her yıl Saracino yarışması yapılır. İki kolunu yanlara açmış bir insan büstünün sol kolunda bölümlere ayrılmış bir levha, sağ elinde ise ucuna ağırlık bağlı üç ip vardır. Bir buçuk metre yüksekliğinde bir sütun üzerinde duran büst, bir mihverin etrafında kolaylıkla dönebilmektedir.

Bazılarının Testa di Turco = Türk Kafası, bazılarının Re delle Indie = Hint Kralı veya Moro (İspanya’ya yerleşen Arap) adını verdiği bu büst, yarışmanın belli başlı unsurudur. Ortaçağ kıyafetine bürünmüş biniciler, ellerindeki mızraklarla büstün sol kolundaki levhayı nişanlarlar. Her bölüme 1 ile 5 arasında bir değer verilmiştir. Binici, levhayı tam ortadan vurmaya çalışırken, diğer yandan da çarpmanın etkisiyle mihveri etrafında hızla dönen büstün savurduğu iplerin ucundaki demirlerin darbesinden sıyrılmaya çalışır. Şehrin 4 eski mahallesi arasında düzenlenen yarışmada en çok puan toplayan, o yılın şampiyonu olur. İtalyan çizmesinin ortasında, yukarıdan aşağı sıralananlardan Alrezzolu’nun, ister Saracen, ister Müslüman, ister Türk deyin, bir Doğu saldırısına uğramadığını tarihçiler hep birlikte söylüyorlar ama kıyıları saran korkunun dağ başlarına kadar ulaştığı ortada.

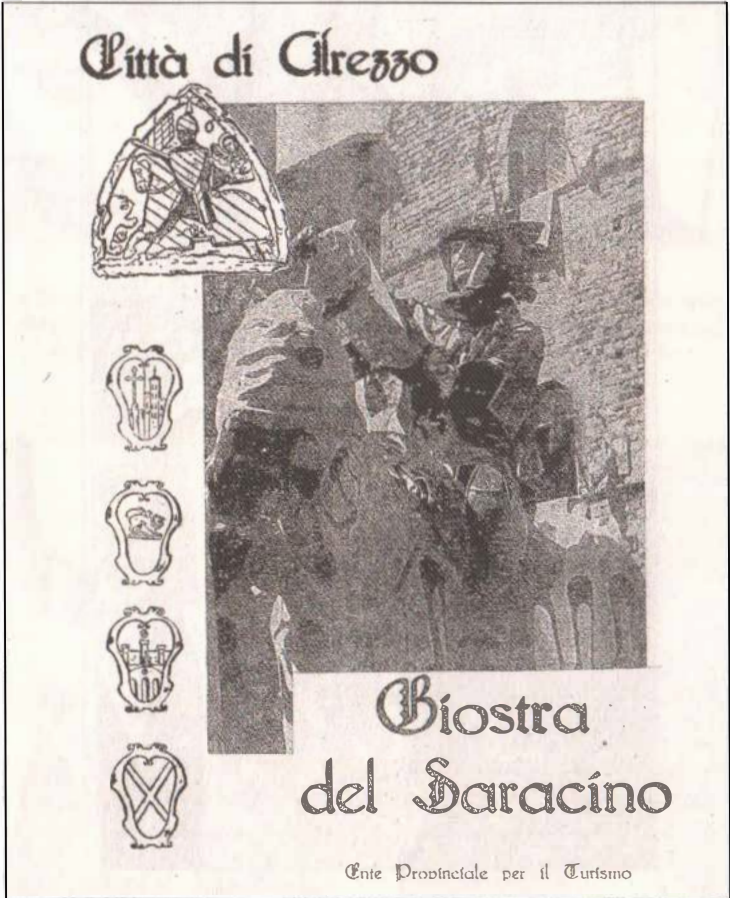
Arezzo’nun hemen yanı başındaki Assisi kasabası ise daha iddialı; Saracen’lerin şehrin kapılarına kadar geldiğini ama bir Azize’nin duaları sayesinde işgal ve talandan kurtulduklarını ileri sürüyorlar. Henüz 18 yaşındayken saçlarını kazıtıp kendini İsa’ya nişanlayan bir genç rahibenin maceraları hayli ilginç... “1240 yılı Eylül’ün bir Cuma günü, Alman Kralı Federico II’nin (Barbarossa) ordusundaki Saracen ve Tatar askerler (deyim aynen alınmıştır), manastırın kapısına dayandılar. Felçli olan Santo Chiara

yerlere yattı, ağlayarak, içinde İncil bulunan bir kutunun önünde dua etti. Önce manastırdakileri, sonra Assisi şehrini korumasını Rab'dan diledi. Kutudan bir çocuk sesi yükseldi. Hem onları hem de şehri kurtaracağını söyledi... Ve dediği gibi oldu...”

Beş zeytin yağı kaplarını doldurmak, bir haç çıkarmakla boğulmak üzere olan çocukları kurtarmak, ateşli hastayı bir bakışta iyi etmek gibi mucizelerinden hâlâ bahsedilen Santa Chiara, ertesini yıl da yine Federico II'nin ordusundaki Saracenlerin Vitale di Aversa komutasındaki hücumunu önlemiş. Ama bu sefer sadece duayla değil, işin içine sihirbazlık da katılıyor: rahibe, kül getirip bütün elbiselerini başının üzerine koyuyor ve böylece düşman kuvvetleri şehri alamadan geri çekiliyorlar.

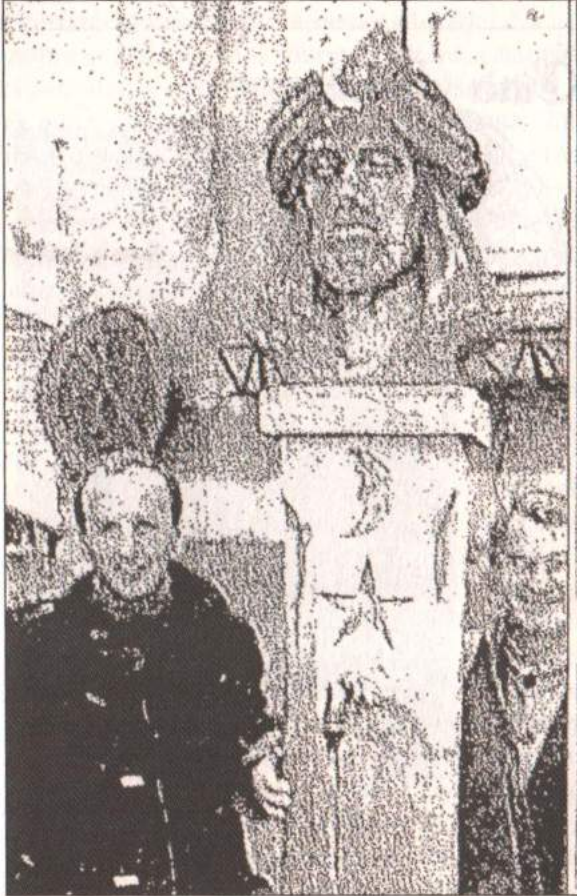
Şimdi her yılın 22 Haziran günü Assisi, “Festa del Voto: Ahit Bayramı”nı kutluyor. İşin garibi, “Santa Chiara”nın 1241 yılında Assisi şehrini Saracen’lerden kurtarışının hatırasını anmak için dini ve sivil gösteriler diye takdim edilen bu bayramda düşmanın Müslüman değil, Hristiyan orduları olması...”

Fakat Türk ordularının hatıralarıyla yaşayan en canlı festival, daha güneyde, İtalyan çizmesinin tabanına yakın bir şehirde yapılır. Potenza'nın her Mayıs ayının 30'unda kutladığı San Gerardo Bayramı, bu Aziz'in şehri Türklerden kurtarışının şerefine düzenlenir. Potenza, denizden bir taraftan 100, diğer taraftan 150 kilometre kadar içeridedir. Dağlık ve sarp bir bölgededir. Gerçi Türk orduları Otranto'ya çıkmışsa da bu kadar içeri girmedikleri bilinmektedir. Diğer yandan, bayramın 1130 yılından beri yapıldığı iddiası, Türklerle ilişkisini şüpheye düşürüyor. Kim bilir belki bu da “Saracen’lerden kurtulma bayramı” diye başlamış, sonra “Türklerden kurtulma bayramı” haline gelmiştir. Törende, büyük bir kayığa San Gerardo'nun vaaz eder durumdaki bir heykeli yerleştiriliyor. Arap, Türk korsanı kıyafetli çocuklar dört bir yanında yürüyorlar. Arkasından, kendi deyimleriyle “Müslüman usulü” giyinmiş iri yarı bir adamın temsil ettiği “Gran Turco – Büyük Türk” ilerliyor. Onun da çevresinde ata, katıra, eşeğe binmiş, kılıç kuşanmış, altın kanatlı, savaşçı kılığında çocuklar bulunuyor. Böylece oturduğu yerde devamlı şekilde çubuğunu tüttüren Büyük Türk ve erleri, San Gerardo sayesinde uzaklaştırılıyorlar.

Görsel 12

İtalyanlar'ın Türk'e karşı askeri alandaki gösterilerini içeren bir oyun.

13

Kasabanın meydanında bulunan çeşme, yıllardan beri kullanılıyor. Türk çeşmesinin üzerinde Osmanlı yeniçerisinin büstü bulunuyor. Kaidesi ise ay yıldızlı.

Görsel 14a

La Turchia topluluğu denilen Türk köyünün sakinleri, inanç, örf ve adetlerini yüzyıllardan beri muhafaza ediyorlar. Kasabanın Belediye Başkanı (ortada) ve Polis müdürü (solda) festival sırasında Osmanlı giysileri giyenler. İçlerinde en yaşlı olan Sultan olur, İl Turco'yu temsil eder.

Görsel 14b

Festival esnasında sergilenen tiyatro oyunları, konferanslar yeni kuşağı bilgilendirdiği gibi, Türk köyünü ziyarete gelen turistlerin de çok ilgisini çekiyor.

TÜRK'ÜN AVRUPA'DAN İNİŞİ

15. yüzyılın sonlarındayız.

İskender Bey kumandasındaki akıncılar, bir gün Sırbistan Kralı Matyas'ın İtalya'dan dönmekte olan karısı Beatrice'ye rastladılar. Muhafızlarının korkudan çil yavrusu gibi dağılmış olmasından şaşkına dönen Kraliçe, ağlıyordu. İskender Bey teselli etti: “Haşmetlû Kraliçe, ağlamayasınız. Müteessir olmayasınız. Biz Türkler, müdafaasız kimselere, hele kadınlara sebepsiz yere el sürmeyiz. Müsterih olasınız ki sizi kendi askerlerinizin himayesinde sarayınıza kadar teşyi ederim.” Sonra yardımcısı Ali Bey'e döndü: “Baka Ali Bey karındaşım, yiğitlerimize haber ulaştırın kim, kadına dokunmak şanımızdan değildir. Emin bildiğiniz bir şahbaz yiğit, birkaç sipahi ile Kraliçe'yi sarayına iletsinler.”

Ancak bu olaya bakıp tarihteki bütün Türk-İtalyan karşılaşmalarının böylesine insanî, böylesine insaflı olduğunu sanmak safdillik olur. Venedik korsanları yakalayınca soymuş, Türk akıncıları talan etmiştir.

O günlerin kanunu böyleydi...

Slovenya ve Avusturya dağlarını aştıktan sonra, Venedik'e gelmeden önce bir ova başlar. Deniz kenarında 70 kilometrelik bir şerit halinde uzayan bu ovada oturanlar, 15. yüzyılın sonlarında, Türk akıncılarından kurtulabilmek için tek ümidi, yukarıda bahsettiğimiz dağlara bağlamışlardı.

Dağlar Türkleri tutabilirse, onlar da kurtulmuş olacaktı. Fakat o devir ne dağların ne de orduların Türkleri tutamadığı devirdi. Venedik kulelerine çıkan halk, ovada Türklerin at oynatışlarını seyrediyordu.

Türk akıncıların korkusu yüreklerle öylesine yerleşmişti ki, çok zaman asılsız rivayetler yüzünden halk paniğe kapılır, zenginler servetlerini saklayacak yer arar, ordular kalelere kapanırdı.

O günlerin taş üzerine kazılarak belgelenmiş hatıraları bugüne kadar ulaşmıştır.

Sizlere dağların hemen eteğindeki küçücük bir kasabadan örnek vereceğim: Tricesimo.

TRICESIMO, Venedik'ten çok Trieste'ye yakın bir kasabacıktır; sırtını dağa dayamış bir kasabacık. Her Hristiyan kasabası gibi onun da bir kilisesi vardır.

Kilise kapısının yanı başındaki duvarda, işlemeli bir kısmın üzerindeki yazıtı gösterdiler. 15. yüzyılın son çeyreğinde, Türk akıncıların Avrupa'yı alt üst ettiği devirden kalma bu yazıda şunlar okunuyordu: "1477'de Ağustos ayınca çekirgeler memleketi bastı. Ekim sonunda da Türkler Isonzo'yu aştılar, memleketi baştan aşağı yaktilar."

Her an korku içinde yaşayan insanlardan, bunu yaratanlara hayır dua okumalarını bekleyecek değiliz ya.

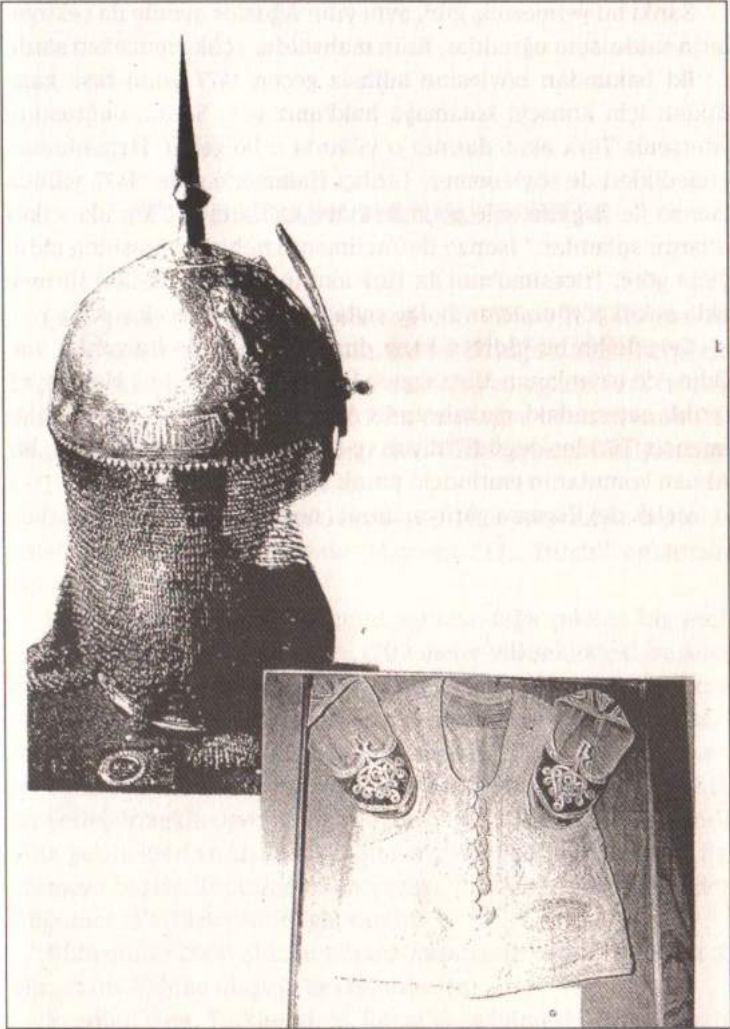
Sonra olayın hikâyesini ve tarihi olmayan Tricesimo'nun tek tarihî olayını anlattılar:

3 Şubat 1473 günü Venzone Kilisesi'nde, S.Maria di Tricesimo Kilisesi'nin papaz yardımcısı ile Venzone komutanı Rodolfo, iki tanık önünde, 21-22 Eylül 1472'de Türklerin Friuli bölgesine yaptıkları bir akının telaşıyla bir kasa içinde konup Venzone'ye taşınan Tricesimo'ya ait servetlerini sayıyorlardı. Bunlar arasında gümüş takımları, kutsal mücevherler, kıymetli vesikalar ve değerli daha bir sürü eşya vardı.

Venzone noterinin bir listesini yaptığı ve komutanın mührüyle mühürlenmiş eşyalar 22 Temmuz 1473'e kadar Venzone'de saklandı ve tehlikenin geçtiğine kanaat getirildikten sonra, Tricesimo'dan gelen özel bir kurul tarafından geri götürüldü. Ancak kaderde bu zenginlikleri yine de başkalarına kaptırmak varmış. Dört yıl sonra, kendilerini tam manasıyla güven içinde saydıkları bir sırada Tricesimolular Doğu'dan gelen bir hücumla uğradılar. O zamanlar İtalya'nın doğu sınırını teşkil eden Isonzo suyunu aşan silahlı gruplar Friouli bölgesine dalmış, önlerine geleni yakmış, talan etmişlerdi.

Görsel 15
Roma'nın hemen üstündeki
Cosenza'da "Francavilla Marttima"
cemaatinin "Emperyal Recca" kalesi ve
"Sarasenlerin Kulesi"

Görsel 16

İtalyanların hep Doğu'ya bakar olduğunu Roma'nın güneyindeki Castella'taki müzede bulunan Doğu giyimleri kanıtıyor. İsfahan'dan geldiği belirtilen miğferin "Allah... Allah" yazısı içerdiği belirtiliyor. Ayrıca hanım giyimleri de sunuluyor.

Sanki bu yetmezmiş gibi, aynı yılın Ağustos ayında da çekirge-lerin saldırısına uğradılar; ürün mahvoldu, açlık memleketi sardı.

İki bakımdan böylesine talihsiz geçen 1477 yılını taşa kazıdıkları için kimseyi kınamaya hakkımız yok. Sonra, doğrusunu isterseniz Türk akıncılarının o yıllarda o bölgeleri darmaduman etmedikleri de söylenemez. Tarihçi Hammer'e göre "1477 yılında Isonzo ile Tagliamento geçildi. Piave kıyılarında Türk akıncıları atlarını suladılar." Isonzo ile Taglimento nehirleri arasında olduğuna göre, Tricesimo'nun da Türk akınına uğradığını ileri sürmek akla aykırı görünmüyor. Dolayısıyla yazıta da diyecek yok.

Gelgelelim bu iddiaya karşı duranlar, hem de İtalyanlar var. Odine'de yayınlanan Messaggero Veneto gazetesinin 3 Mayıs 1965 tarihli sayısındaki makalesinde Alan Brusini, "1477'de gelenler imansız Türkler değildi" diyor ve ekliyor. "Bunlar, tanınmış bir Alman komutanın emrindeki paralı Slav askerleriydi."

Melek değiliz ama görüyorsunuz, ne çok günahımızı alıyorlar.

TÜRK BAYRAĞINI BENİMSEYENLER

“Roma’dan 600, Venedik’ten 400 kilometre kuzeyde, İsviçre ve Avusturya’nın hâkim olduğu dağlık bölgenin başlangıcındaki Moena kasabası da İtalya’ya açılışı Türk’le bağdaştırdığı için, anılacak yerdir. Kendi belediye başkanlarının tarihçi Hayrettin Turan’a açıkladığı gibi, Türk bayrağını İtalyan bayrağı olarak benimsemektedirler...”

Yazarın 1997’deki bu açıklaması, bir Türk yeniçeriyle İtalya’da neler yapılabildiğini... Hem de “Mamma... Li... Turchi” anlatması bakımından ilginçtir.

1683’te İkinci Viyana Bozgunu sonrası dağa çekilen bir yeniçerimiz, denizle bağı olmayan, 1200 metre yükseklikteki bu köye sığınır. Aslında donmak üzereyken bir Avusturyalı tarafından kurtarılmıştır. Sonra onun kızıyla evlenir. Köye yerleşir, zamanla ağası da olur. Özellikle köylüsüne haksız vergi ödetmeyi engellemekle, Türk usulü yaşamayı yerleştirir. Köye Türk işi eserler, heykeller yerleştirmekle çevrede ilgiyi artırır. Her yıl karnaval sırasında Türk gelenekleri ve giysileriyle ortaya çıkan halk, çevreden de ilgi görmeye başlar. Topluluğun en yaşlısı, “Il Turco”yu temsil eder. Düğünler bile Türk kıyafetiyle yapılır.

Nüfusunun 2600 olduğu bilinen kasabanın turistlerle kışın 55 bin, yazın 30 bine ulaştığı hesaplanmıştır.

İstanbul’u da, Türkiye’yi de, Roma’yı da bilmeyen bu cemaatin Türk bayrağını benimsemesi, Türk giysilerini tercih etmesi şaşkınlık yaratmıştır. Aslında yeniçeri kökeninden gelen liderin Osmanlı ordu seçimi taktığının bir ürünü olduğu kolayca anlaşılıyor. “Pençik=Beşte Bir” yasasıyla Hristiyan kökenlilerden çocukken alınıp

Görsel 17a
Şirin bir dağ kasabası olan Moena'dan bir görünüm.

Görsel 17b
Osmanlı kıyafetleri ile Moenalı fahri Türkler.

Moena'da Türk Köyü

Görsel 18a

Kasabanın bir başka yerinde,
bir ağaca oyulmuş Türk röllyefi.

Bir Türk askerinin bütün bir İtalyan köyü halkını Türkleştirip, 300 yıl sonra Türk töreni yaptırtması “Mamma... Li... Türki...” kavramının etkinliğini kanıtıyor.

Köyle ilgili görüşünü İtalyan Prof. Anna Masala şöyle aktarıyor:

“Alperde dolaşırken birden ‘Turchia’ yazan bir köy olarak IL TURCO’yu temsil eder, şiirler okuruz... Bu sözlerle başkanları ekliyor:

“Türk’ün torunları olan bizlerin başlıca gelir kaynağı turizmdir... Şimdi sayımız 120...”

Görsel 18b

Her yıl, karnaval sırasında Türk elbiseleri ile törenler düzenleniyor, gelenekler sergileniyor.

askeri eğitimle Türkleştirilse ve Müslümanlaştırılrsa da yeniçerilerin dil ve inanç konusunda bazı alışkanlıkları devam ettirdiği bilinir. Dağdaki halkı tabii ki bir vuruşta Türkleştirecek değildi. Ama Türk'ün o çağda dünyada en üst yerde olduğunun bilinciyle, "Mamma... Li... Turchi" demeyen ve hayranlık yaratan bir cemaati yetiştirdiği kesindir.

GELA: NÜFUSUNUN ¼'Ü TURCO... AMA...

İtalyan'dan Türk amirali çıkarsa, Türk'ten de korsanlıktan çıkıp İtalyanlığa geçenleri binlerce kişiye çıkaran olmuştur.

“Bundan 5-6 yüzyıl önce Türk korsanlarının en büyük uğrak yeri Sicilya sahilleriydi. Cezayir ve Tunus'tan gelir, bazen su ve yiyecek almak, bazen de vurgun yapmak için kıyıya çıkarlardı. Bu seferlerden birinde yakışıklı leventlerden biri, vurgun yapacak yerde kendi vuruldu. Arkadaşlarını bıraktı ve bir esmer Sicilya güzeliyle hayatını birleştirip Güney Sicilya'da Gela'ya yerleşti. İşte biz, onların çocuklarıyız.”

Roma'nın büyük caddelerinden Via Aurelia üzerinde büyük bir mobilya mağazasının ve şehir dışında bir mobilya fabrikasının sahibi olan Angelo Turco'nun eşi, soyadlarının neden Türk olduğunu böyle anlattı.

“Ben de kocam da Lo Turco'lardanız. Aslına bakarsanız 20 bin nüfuslu Gela'nın dörtte biri bu aileden gelir... Eşim bu konuda size daha geniş bilgi verebilir...”

Gelgelelim Bay Angelo Turco hiç de bilgi verecek gibi görünmüyordu. Resim çekme teklifimi de sorularımı da şüpheli bakışlarla izliyordu. Türk olduğumu, bir gün telefon rehberine bakarken soyadı “Turco, del Turco, Lo Turco, Turchi, Turci, Turchetti, Turchetto, Turchini... vs. olan yüzlerce isim görmekle meraklandığımı, hepsiyle konuşmanın zorluğu karşısında aralarından kurayla bir-ikisini seçtiğimi söyledim.”

Gene de konuşmak istemiyordu. Karısı, Gela'da hâlâ korsanlar zamanından kalan yeraltı geçidi ve bir kale bulunduğunu, kocasının mobilyacı değil, aslında edebiyat doktoru olduğunu birbiri

peşine sıraladı. Angelo istese de istemese de, az konuşan bir kimse olarak gerçekten Türk'e benziyor. Bir deprem sonunda ailesinin Mısır'a taşındığını, orada dünyaya geldiğini, Arap Edebiyatı üzerinde doktora yaptığını, hatta bir ara İtalyan istihbaratında ve radyosunda çalıştığını öğrenmek pek kolay olmadı.

Sırada ikinci olarak Alaide Turco vardı. Doğrusunu isterseniz kendisine "kızgın Türk" demek daha uygun. Telefondaki konuşmamıza bakıp karar verebilirsiniz:

- Signer Alaide Turco?
- Benim. Ne istiyorsunuz?
- Türk'üm. Sizinle görüşmek istiyorum.
- Ne hakkında?
- Soyadınız!
- Ne olmuş soyadıma?
- Turco!
- Yani?
- Hani merak ettim de,
- Bunda merak edilecek bir şey görmüyorum.
- Evet ama neden Turco olduğunu hiç düşündünüz mü? Akrabalarınızdan biri...
- Türk değilim, Romalıyım... Anlaşıldı mı?
- Çaaat... (telefonu kapadı).

Le Turco'lar arasında ikinci kurayı Dr. Adele kazanmıştı. Telefonda bir kadın sesi, randevu isteğimi nazik şekilde kabul etti. Gelgelelim evinde karşı karşıya oturunca, soyadının farkında bile olmayan bir kimseyle karşılaştığımı fark ettim.

Kocası, Le Turco imiş, güneyliymiş. Evlenmişler, Roma'ya gelmişler... Bir daha akrabalarını da görmemiş... "Demek Turco, Türk demekmiş!"

Türk Otomobil Okulu = Autoscuola del Turco, direksiyon dersi veren müesseselerin en ciddilerinden biri... Sahibi Alfieri del Turco da beni en samimi şekilde karşılayan kişi oldu. Abruzzo'nun dağlık bölgelerinde Collelongo kasabasından geldiklerini, 4-5 ailenin aynı ismi taşıdığını ve aynı kökten, muhtemelen bir Türk'ten geldiklerini bir nefeste söyledi. Sonra en sevdiği konuya, politikaya girişti, hem de Türk politikasına. 27 Mayıs öncesine ve son-

rasına ait bir sürü sorusuna cevap yetiştirmek zorunda kaldım... Derken, İtalya'ya döndü. Mao'yu, Stalin'i, Kruşçev'i ele aldı.

Elinden zor sıyrıldım, daha saatlerle anlatacaktı. Ben uzaklaşırken, arkamdan bağırıyordu: “Pazara gel de bizim köye gidelim... Seni babamla da tanıştırayım... O da politikadan çok hoşlanır...”

Daha yüzlerce Türk var. Hepsiyle ayrı ayrı konuşmanın imkansızlığını ve lüzumsuzluğunu düşünerek, son olarak, İtalya'nın politik hayatının pek renkli bir simasından bahsedeceğim. Luigi TURCHI, “İtalyan Sosyalist Hareketi”nin liderlerindendir. Meclis'te 27, senatoda 14 üyelikle, bir düzineye yaklaşan partiler arasında altıncılığı kazanan bu Hareket, “Faşist eğilimli” diye bilinmektedir. Meydan mitinglerinin en hararetli sözcülerinden olan Luigi Turchi'den başka, soyunun Türklükten geldiği iddia edilen bir diğer politikacı, eski Başbakan Aldo Moro'dur. Güneyli olan Moro'nun soyadına (Moro=Sicilya ve Kuzey Afrika'yı fetheden Müslümanlara verilen addır) bakıp bu yakıştırmayı yapan, hem de yakınlarından biri.

Görülüyor ki atalarımız İtalya'da yalnız isim değil, nesil de bırakmışlar.

Telefon rehberinde ismi “Turc” ile başlayanların 500'ü bulması, “Mamma... Li... Turchi...” iddiasının gerekliliğine belge oluştuyordu.

TELEFON REHBERİNDEN

İtalyan profesör Salvatore Bono'nun anımsatması ile 21.ci yüzyıl başında "Roma" senrinin telefon rehberindeki Türk kökenli isimleri kaydettim:

- Turcalaro (1)
- Turcan (1)
- Turcano (3)
- Turcarelli (4)
- Turcato (4)
- Turchet (1)
- Turchetta (87 - kadın)
- Turchetti (35 - diğer kaynakta 126)
- Turchetto (10)
- Turchi (106)
- Turchiana (2)
- Turchiarelli (2)
- Turchi arulo (2)
- Turchini (15)
- Turchio (3)
- Turci (24)
- Turcio (1)
- Turcisi (1)
- Turco (82 + 106)
- Turconi (2)

Soyadına dayalı bu listeyi herhalde İtalya'nın diğer şehirlerindekiyle zenginleştirme gereklidir.

AKDENİZ HAKİMİYETİ YARIŞI

Osmanlı'nın Akdeniz hakimiyetinin, Barbaros Hayrettin'in 1520'lerden itibaren donanmanın başına geçmesiyle başladığı bilinir. Böylece İtalya'nın tutkusu da zayıflamıştı. Barbaros'un ardından Kanuni tarafından Kaptan-ı Derya görevine getirilen Piyale Paşa ile egemenlik daha da arttı. Malta'ya hücum düzenleyen amiral, burada başarısız kalınca İtalya'yı ters tarafa, Adriyatik Denizi tarafından vurarak etkisizleştirmek yolunu aramıştır.

Önce Tremiti adalarına yönelmiş, 200 askerle adaya çıkmıştı. Yarımada sahilindeki Vaste, Pescara, Ortona ve Tremiti kentleri halkı korkudan içerilere çekilmiş, adeta sahili bırakmışlardı. Osmanlı donanması bölgeyi talan etmekle yetindi. Çekilince, geri dönen İtalyanlar tabii ki "Mamma... Li... Turchi..." feryadıyla şehri yeniden kurmaya yöneldiler. Bu sefer sonrası halk, kurtuluşu kutlama gösterilerine yöneldi. Her yıl Ağustos'ta renkli kostümler ve başlıklarla süslenen yüzlerce gösterici, Türk'ten kurtuluşu canlandırmaya girişti. Üstelik Tremoliler şehrin merkezinde yürüyüşe sokulan "sakalsız Piyale Paşa"yı da coşkuyla seyrediyorlardı. (Olayın 9 Ağustos 2011 tarihli Vatan gazetesinden alındığını anımsatırız.)

Cenova arşivindeki belgeler, 1543 ile 1565 arasındaki 23 yılda Osmanlı donanmasının Batı İtalya sahillerine yaptıkları seferleri şöyle sıralıyor:

Hayrettin Barbaros'un komutasındaki 44 gemilik donanmayla 1543'te: San Remo, Vallecrona, Vallebona, Bordighera, Gorgio, Seborga, San Stefano...

Turgut Reis'in gemileri:

1545'te: Monterosso ve diğer batı limanları...

1546'da: Laiguoglia, San Stefano, San Lorenzo...

1549'da: Rapallo...

1551'de: Riva di Taggia...

1555'te: Ospedaletti, Coldirodi...

1556'da: San Lorenzo...

Uluç (Kılıç) Ali'nin gemileri:

1557'de: San Lorenzo ve çevresi...

1560'da: Ligreglietta, Civezza, Cipressa, San Stefano, Villafranca...

1561'de: Riva, Taggia, Pietrabrana, Boscomara...

1562'de: Civezza, Torrazza, Piani...

1563'te: Celle, Albisola, Civezza, Cipressa, Bordighera, Pompeiano, Terzorio...

1564'te: Taggia, Lavagna, Moneglia...

1565'te: Bordighera, Vallebona...

Unutmamalı ki Venedik ile daha yoğun bir çatışma Doğu Akdeniz sularında da cereyan ediyordu. Venedik'teki Papalık sefaretinin Osmanlı donanmasının faaliyetleri hakkındaki raporları, nasıl bir dikkatle bunların izlendiğini gösteriyor. Elçi Girolamo Aleandro, 1536-1541 arasında bu konuda tam 38 rapor göndermiş (1538'de, Preveze yılında 13 tane). Ludovico Beccadelli'nin 1550-1554 arasında 41 raporu var (1551'de 17 tane). Giovanni Fochinetti ise 1566-1569 arasında 34 tane yollamış (1568'de 15 tane).

Görsel 20

Türk'e karşı mücadelenin bütün Avrupa ve Katolik Hristiyanlığın davası olduğu başka çizimlerle de sunulmuştur.

KIBRIS'I KAYBEDİNCE

Osmanlı'nın "Devlet-i Ebed Müddet" kavramını yerleştirdiği çağda, Avrupalılar özellikle karadan baş edemiyorlardı. Bütün gücünü denize bağlamış olan İtalyanlar ise bu yoldan başarı arıyorlardı. Hem de Osmanlı izni sayesinde deniz hakimiyetini sürdürdüklerini bilerek. 1567 yılında, Türk hâkimiyeti altındaki Filistin'in Yafa şehrinden aktarılan bir efsaneye heyecanlanmışlardı: "Güneşin üç saatlik bir sürede üç farklı yüzle dünyaya yöneldiği ve geleceği işaret ettiği teziyle İslam'ın dünya hakimiyetinin sona ereceği..." Tabii ki Katolik Hristiyanlığın egemenliğe kavuşacağı inancı sunuluyordu.

Yazılı metinlerde, İtalya'da on yıl sonra olayın yaşanacağı belirtililiyordu. İslam'ı temsil eden AY'ın üstüne HAÇ yerleştirilmiş ve böylece zafere erişileceği belirtilmişti. Metne, Haçlı Seferleri'nin başladığı ve İslam'a karşı ilk başarılarını kazandıkları dönemi anımsatan notlar eklenmişti.

İtalyan sanatı, yüzyıllar boyunca ilhamını yalnız dinden almıştır. İsa ile Meryem'in başrolü oynadığı bu alemde konu çeşitliliği arayanlar, ancak din sınırlarını aşmamak şartıyla, gözlerini sağa sola çevirebilmişlerdir. Türklerle yapılan savaşlar ve mücadeleler de bu çerçeve içinde değerlendirilmiş, bir yanda Hristiyan, yani iyilik melekleri, karşı tarafta bütün imansız İslam alemini temsil ettiği sayılan Türkler ele alınmıştır.

Osmanlı hakimiyetinin artışına tepki, böyle hayaller kurmaya da yardımcı oluyordu. Sahillerine çok çıkarma yapmış olan donanmanın, İtalya'nın Akdeniz hakimiyetinin temel merkezleri olan adalara da yöneldiği hissediliyordu.

Venedikliler, 1 Ağustos 1571'de Kıbrıs'ı Türklere kaybetmişlerdir.

Venedik Krallığının Türklere en çok dayanan kalesi Famagosta'nın (Magosa) savunucuları, Venedik tarihinde apayrı bir şan ve şerefle anılırlar. Bizim tarihlerimiz, vire anlaşmasına rağmen elindeki Türk esirleri işkencelerle öldürten Venedikli kumandan Marcantonio Bragadino'nun aynı işkencelerle, yani kulakları ve burnu kesilip derisi yüzülerek öldürüldüğünü yazarlar. Bu, sözünde durmamasının cezasıdır.

Tabii Venedikliler olayın ilk kısmını, Türk esirlerinin öldürülüşünü, Serdar Mustafa Paşa'nın serbest bırakma vaadinde durmayıp Bragadino'ya durup dururken işkence yaptırmış olmasına bağlarlar.

Tarihi vakıaların dışında, buna ilave edilmiş hikayeler, efsane haline getirilmek için düzülmüş masallar da vardır. Bunlardan birine göre, içi samanla doldurulan Bragadino'nun derisi gemilerden birinin halatlarına asılmış, İstanbul'a götürülmüş ve yıllarla limanda teşhir edilmiş. 9 yıl sonra, 1580'de, koruyucuların farkında olmadıkları bir sırada Girolamo Polidoro adlı biri, deriyi kaçırmış, Bragadino'nun ailesine teslim etmiş. Nihayet 1596'da Venedik'te S.Giovanni ve Paolo Kilisesi'ndeki bir mezara gömülmüş. Gerçekten bugün de bu kilisede Bragadino'ya ait olduğu söylenen bir kabir var.

Akdeniz'in dışına yönelemeyen İtalya'nın yanı sıra Avrupalılar da ona katkı kararlılığı gösterdiler. Kıbrıs'ın fethinde deniz gücünde zararlar gören Osmanlı, bunları Lepanto'ya çekirmiş, Yunan yarımadasıyla Mora arasındaki daracık körfezde karadan tamir başlatmıştı.

Dikkati çeken, Avrupa siyasilerinin Kıbrıs'ı geri alma hayaline kapılmayıp önce Osmanlı'yı deniz gücünden mahrum etmeyi düşünmeleri idi. İtalyan tarihçi Aldo Valeri, amacı şöyle anlatır:

“Genellikle kabul edilir ki, onunla (Lepanto) galerlerin, yani kürekli savaş gemilerinin üstünlüğü sona ermiş, iki yüzyıl sürecek yelkenli gemilerin üstünlüğü dönemi başlamıştı.”

AVRUPA’NIN LEPANTO ZAFERİ

Kıbrıs’ı kaybettikten bir ay sonra, Eylül 1571’de, İtalyanlar dahil bütün Avrupalılar intikam almaya girişirler.

Lepanto konusundaki Türk görüşünü, Sokullu’nun Venedik elçisine meşhur cevabında özetle bulmak mümkündür: “Biz sizden Kıbrıs krallığını alarak bir kolunuzu kestik. Siz donanmamızı yenmekle bizim sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen kol yerine gelmez. Fakat tıraş edilen sakal daha gür biter.”

Gerçekten, Lepanto’dan sonra o kış içinde 158 savaş gemisi yapan ve 1572 yazında Akdeniz’e 245 gemilik bir donanma salan Türkler, kesilen sakalın daha gür çıkacağını ispatlamışlardı. Hatta bir yıl öncesinin galip Haçlı donanması, ikinci bir çatışmaya girişmekten kaçınmıştır. Ayrıca Hristiyan devletlerin aralarında anlaşmazlıklar belirmiş ve bir Alman yazarının dediği gibi, “Türkler, yedikleri darbenin etkisiyle daha kuvvetli hale gelmişlerdi.”

Bütün bunlar, Lepanto’nun Hristiyanlık yönünden tamamen sonuçsuz bir savaş olduğu anlamına gelemmez. Aksine büyük, çok büyük bir kazançları olmuştu: Avrupa bir kompleksten sıyrılmış, yüzyıllardır sürüp giden “Türklerin yenilmezliği” efsanesi bir darbe yemişti.

Kısacası, sakalımıza ak düşmüştü.

Bir İtalyan amirali, Aldo Cocchia, “Lepanto Birliği=Sonuçlanmamış Haçlı Seferi” başlıklı yazısında, “savaşı Türkler kazansaydı ne olurdu?” gibi gayet ilginç bir soru soruyor, sonra cevabını yine kendisi veriyor:

“Akdeniz, bir Müslüman gölü haline gelirdi. Böyle bir ihtimal gerçekleşseydi, Venedik hiç şüphesiz “büyük devlet” sıfatını der-

hal yitirir, hiç şüphesiz İspanya, Avrupa'daki kudretini büyük çapta kaybettiğini görür, Papa'nın varlığı tehlikeye düşer, Hristiyanlık batmak ihtimaliyle karşılaşır. Türkler zaferi kazansaydı, politik sonuçları hesaplanamazdı."

Ve devam ediyor: "görünüş, dünyanın sonunu andırırdı."

Ama olmadı. Preveze'den, Cerbe'den sonra bir kere de onlar kazandılar.

Aldo Cocchia'yı okumaya devam edelim:

"Hristiyan zaferi, en kati ve en çok gürültü yaratanlardan biriydi. Tarihteki Salamin veya 1588 Manş Savaşları'yla kıyaslanabilir. Hatta Marcantonio Colonna, Sebastiano Veniero ve diğer bazı komutanların teklif ettiği gibi, Hristiyan orduları Türklerle mütareke yapmadan Yunanistan kurtarılabilse ve İstanbul'a hücum edilebilseydi, çok daha muazzam sonuçlar alınabilirdi. Ancak Lepanto'dan sonra pek çok gemi güç kaybetmişti, tayfalar bitkindi ve büyük kayıp verilmişti; yiyecek kalmamıştı..."

Kısacası, Hristiyan ligi en aşağısı mağlup Osmanlı donanması kadar perişandı. Ve devam ediyor: "Zafer her ne kadar Hristiyanlığa Avrupa ve Akdeniz'in Türk hakimiyetindeki topraklarını kazandıramadıysa da, Müslüman yayılmasını durdurmaya, Sultan Selim'in ve korsan hükümdarların emperyalist amaçlarını frenlemeye ve Akdeniz'deki taşmalarına bir son vermeye muvaffak oldu." Tarihçi Aldo Valori de ekliyor; "Türklerden 8000, Hristiyanlardan 7500 kişi ölmüştü. Sultanın denizdeki kudreti tahrip edilemedi ama ciddi şekilde darbe yedi ve Doğu Akdeniz'e çekilmek zorunda kaldı."

Galibiyet, galibiyetti... Hristiyanlık alemi bunu en parlak şekilde kutlamaya başladı. Haftada üç gün oruç tutarak ve dua okuyarak bekleyen Papa'ya haber, 15 gün sonra ulaşmıştı. Pio V., derhal San Pietro Kilisesi'ne koştu, kardinalleri çağırdı... Törenler yapıldı. Amirallere, "imansızlar üzerinde şimdiye kadar kazanılmış en büyük zafer ve Hristiyan hürriyetinin başarısı (!) için" kutlama mektupları yolladı. Roma, 4 Aralık 1571'de başkomutan Marcantonio Colonna'yı büyük törenle karşıladı. Aracoeli Kilisesi'nin bütün cephesi savaşta ele geçirilmiş Türk bayraklarıyla örtüldü. Şehrin dört bir yanına Papa'yı ve Colonna'yı yücelten yazılar

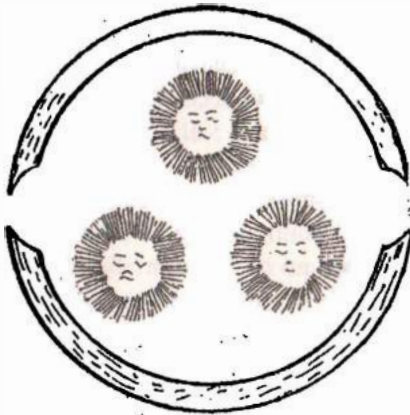

Lepanto'da Napolililer
kitabından

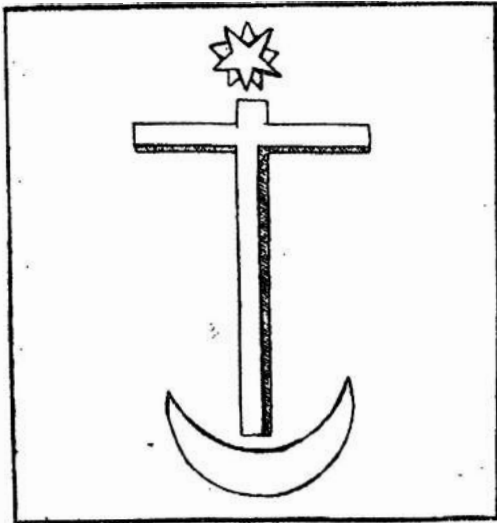
Avusturyalı kahraman
Don Giovannini

Veni-Vici
Galip gelenler-kaçanlar

OSTRO

Görsel 22

asılmıştı. Papa öyle mesuttu ki, her yıl savaşın yıldönümünde bir “Şükran Bayramı” düzenlenmesini emretti. Daha sonra, o gün orada bulunan ve yaralanan İspanyol yazar Cervantes’in “Asrın en güzeli” diye adlandırdığı savaşı ölümsüzleştirme emri çıktı: Bütün sanatçılar, zaferi eserlerine konu seçeceklerdi: Mimarlar, ressam, heykeltıraşlar harekete geçtiler. Kiliseler, abideler, tablolar, türlü eserler Lepanto’yu işlemeye başladı.

İtalyan kaynakları, fırsatı Osmanlı sultanlarının ve İstanbul’un “Bizans’a/Hristiyanlığa” dönmesi diye de sunmuşlardır: “Muhammet Hristiyan’ı yenecek mi sanıyordun? Fikrini değiştir!” içerikli bir şiir Sultan Selim’e sunulur. Hatta sarayla bağlantısı olan İtalyan tüccar “Manoli Blessi”ye atfen yayınlanmıştır da: “Her şeyi kaybettim, nereye gideceğimi bilemiyorum... Türkler beni kovalar, denize gitsem Venedik avlar” diyen Sultan Selim’e yanıt verdirirler:

“Akılsız, bunu ben sana öğreteceğim. Aldığın toprakları ve devletleri iade et. Böylece görüşün yumuşar ve insancillaşır... Türk olmayı bırakır, Hristiyan olursun... Dünyada Müslümanların Allah’ı olmaktan çıkar ve bütün Türkleri dinde değiştirirken sen patronları olursun...”

Donanma komutanı İspanyol Gianondrea Doria ile üst kumandan, Avusturya kralının kardeşi Don Giovanni, birliklerine “Türkler denizde boğuldu” diye marş söyletiyorlardı.

İtalyanların değil, Avrupa Haçlılarının zaferi olmakla birlikte Lepanto Zaferi’nin Venedik’e ve İtalyanlara da büyük heyecan kazandırdığını, tarih boyunca gösterilere yol açtığını İtalyan tarihçiler de saklamazlar. Venedik çarşısındaki Türk dükkânları birçok gün kapalı kalırlar. Kapılarına “Türkler öldüğü için kapatıldı” levhaları asılır. Venedik Senatosu, komutanlara övgü yayınları yapar... Halk, şarkılarla dolaşır:

“All’armi... All’armi, la campagna sona
Li Turchi sonu scisi a la marina...”

Yani: “Silah başına, silah başına... Davul çalıyor... Türkler denize döküldü...”

Savaştan yarım yıl sonra, 1572 Venedik Karnavalı'nda S.Marco meydanında 140 “köle kılığındaki Türk”le geçit töreni yapıldı. Bu köleler, zincirlenmiş sözde tutsak sekiz kişinin çektiği bir arabanın arkasından yürüyorlardı. Bu kişiler “çok renkli ipek giysiler içindeydiler, bir kısmının başında tülbent, bir kısmındaysa Türk usulü uzun başlıklar vardı.” Arabanın arkasından pek çok Osmanlı sancağı geliyordu. Bu arada “katil Türk, sapkın, kana susamış” temalı, kafiyeli bir diyalog söyleniyordu. Köleler, bayramlara ve oyunlara da katılıyorlardı. Hatta Palermo’da Ağustos Bayramı’nın ilk günü zenci kölelere yaptırılan yarış gibi, sadece onlar için düzenlenen oyunlar bile vardı. Bu yarışta köleler, “Trappettazzo’dan Loggia’ya” gidiyorlardı. Villabianca Markisi, bu yarışı hatırlatırken şöyle der: “Aslında bu, kent için şeytanların yarışıydı.”

İTALYA'DA AVRUPA'DAN FAZLA SEVİNÇ

Aslında Kıbrıs'ı ve arkasından Girit'i Türklere kaybettikten sonra, Venedik büyük devlet olmaktan çıkmıştır. Bu yüzden bazılarının aşırı tepkileri ciddiye alınmayabilir. Nitekim Papalık, Kıbrıs Krallığı'nın kaybına şüphesiz üzülmekle birlikte, Bragadino'nun din uğrunda ve işkencelerle öldürülmüş olması iddialarına kulaklarını tıkamış, onu "Aziz" ilan etmeye yanaşmamıştır. Venedik'e gelince, Türklere kaybettiği her adacığın ve her toprak parçasının hatırasını ölümsüzleştirmek için sanatçılarını, ressamlarını seferber etmiş, bugün müzelerinin duvarlarını süsleyen düzinelerle tablo yaptırtmıştır. 9 tablodan meydana gelen "Franco Morosini" portreleri Correr Müzesi'nde, yine Venedikli ressamların yaptığı 4 değişik tablo ve Morosini'nin Türklere ele geçirdiği ileri sürülen 4 bayrak (17. yüzyılda), Palazzo Ducale Müzesi'ndedir.

Bu fırsatla, İtalya'nın pek çok yerinde hep Lepanto'da ele geçirildiği ileri sürülen bayraklar da bulunduğunu öğrenmiş olduk. Konu öylesine efsaneleşmiştir ki, bunlardan kaçta kaçının hakiki olduğunu kestirmek hiç de kolay değil. Her kasabanın tarihinde bu savaşa katılmış birkaç kişinin adına ve oradan getirdikleri iddia olunan ganimetlere rastlamak mümkündür. Böylelikle efsanelere gerçeklik kazandırmış oldukları kanısındalar.

Örneğin Roma'nın kuzeyindeki küçük Amelia kasabası, kilise-sinde cam çerçeveler içinde saklı iki bayrağı, "Papa kendisininkini verse de bizimkiler var" diyerek kıvançla herkese gösteriyor. Üzerlerine işlenmiş sekiz köşeli yıldızları, ayları ve kılıçları son derece basit ve kaba olan kırmızı bezden bayrakların kasabalarına nasıl geldiği hakkında Amelialılar da değişik şeyler söylüyorlar.

Bazılarına göre Colonna'nın emrinde Amelialı askerler varmış. Başlarında yine Amelia'nın tanınmış ailelerinden bir komutan bulunan bu birlik, savaşta ele geçirdiği bayrakları zafer armağanı olarak kasabalarına getirmiş. İkinci söylenti, dini temellere dayanıyor. Savaşın en kritik anlarından Amelialı askerler hem kasabalarının hem de denizcilerin "koruyucu azize"si olan Santa Firmina'ya dua etmiş, yardımını dilemişler. Zafere ulaştınca, ele geçirilen iki bayrağı, içinde Azize'nin yattığı kiliseye armağan etmişler.

Sonuncu söylenti, Amelialıların savaşa katılmalarından hiç bahsetmiyor. Papa, savaşı denizcilerin koruyucusu azizesinin kazandırmış olduğunu düşünerek, iki bayrağı onun yattığı kiliseye yollamış. Hangisi doğru olursa olsun, üçü de bir noktada birleşiyor: Bayraklar Lepanto'dan gelmiştir.

İnebahtı Savaşı ile İtalyanlara sadece bir galibiyetten çok daha fazla şeyler kazandırdığımız anlaşılıyor.

Bellotto'nun Arnavutluk'ta, P.Liberi'nin Çanakkale'de Türklerin mağlup edilişi tabloları, bu çabaların işaretleridir. Yine Venedik'te her yıl yapılan tarihi "Gondol Yarışması"nda seyirciler arasında temsil edilen Kıbrıs Kraliçesi, Venedik'in konuyla ilgisinin ne derece gerçek bir temele dayandığını göstermektedir. Son Kıbrıs Kraliçesi, adayı Venedik Cumhuriyeti'ne devretmiştir.

Lepanto'da bir ay süren baskının sadece İtalyanlara değil, bütün Avrupalılara büyük sevinç kazandırdığı kesindir. Kıbrıs'ı kaybetmeler de deniz gücünü yitiren Türk'ü tekrar yenerek kayıplarını geri alacakları inancına tam kapılmışlardır.

Günün ünlü ressamları, Iacopo Tintoretto'dan Paole Veronese'ye, Tiziano'dan (ki II. Filip için savaşın mecazi anlamda bir tablosunu yapmıştı) Andrea Vicentino'ya kadar hepsi, başarıyı resme yansıtmışlardır. Roma Senatosu, Santa Maria dell'Aracoeli Kilisesi için, savaş ganimetinden elde edilecek altınla süslenecek yeni bir tavan ısmarlıyor ve olayın hatırası için bir levhanın Campidoglio'ya konmasını emrediyordu. Ağaçlar da savaşı hatırlatmalıydılar. Santi Apostoli'de, Colonna Sarayı'nın bahçesine, üç yüz yıl içinde Guirlande Sarayı'nın tepesine ulaştığı söylenen bir çam dikildi.

Colonnaların prenslik sarayları ise büyük savaş kazancının şerefleendirilmesini el değmemiş şekilde saklar: deniz haritaları, şeref diplomaları... Vatikan'da Giorgio Vasari'nin savaşın değişik

Görsel 23

Dostum İtalyan tarihçi Maria Pia Pedai'nin 2003 yılında gönderdiği resim:
Venedik'te her Ekim ayında düzenlenen Lepanto zaferini anma töreni;
Kilisenin önünde.

Görsel 24
Kilisenin içinde Lepanto töreni

anlarını anlatan nadide bir tablosu vardır: mızrak ve oklarla ağır bir şekilde çarpışan galerler, aynı sırada tüfek ve toplar birbirine ateş etmekte ve “fosco” gökyüzü savaşa katılmaktadır. İsa, azizler, melekler hiç acıma duymadan silahlarını uzatmakta ve korku içindeki şeytanlar kaçmaktadır. Solda, esirlerle çevrili olan papaz, ayağı bir sarığa basarken, zafer tarafından taçlandırılmaktadır.

Eserler arasında çok daha tarafsız hazırlananlar yok değildir. Venedik'te Palazzo Ducale'nin Scrutin salonunda Andrea Vicentino'nun “Lepanto Savaşı” tablosu bunlardan biridir. Türk ve Venedik başkomutan gemilerini birbirine rampa etmiş, tarafları kanlı bir savaş içinde gösteren tabloda 600'den fazla savaşçı vardır. Bir yanda aksakallı, sarıklı Türk kumandanı, öbür yanda aksakallı, başı açık Venedik komutanı, savaşçıları cesaretlendirmektedirler. Venedik'in diğer müzelerini ve Vatikan'ı dolaşın, daha bir sürü tabloya rastlayacaksınız.

Lepanto, yalnız sanatçılara ilham kaynağı olmakla kalmamış, dini yönden fetişizmi de kuvvetlendirmiştir. Yine Fabrizio Sarazani şöyle yazıyor: “Bayraklar, sancaklar kutsal emanetler haline geldiler. Savaio Dükası kuvvetlerinin bayrağı Torinoda San Domenico Kilisesi'ndedir. Sardenya okçularının Cagliari'de; savaşa giderken Avusturyalı Don Giovanni'ye Papa V. Pio'nun verdiği haç, Napoli'de San Severine Kilisesi'nde idi. Yine Napoli'de, Maiella'daki San Pietro Kilisesi'nde, Ali Paşa'nın gemisi battığı sırada Don Juan'ın karşısına geçip dua ettiği Meryem Ana tablosu muhafaza edilmektedir.” Yine Sarazani'ye göre, Colonna'nın bayrağı da “İmmagine” Katedrali'ndedir.

Papalık donanmasının komutanı Marcantonio Colonna, arkasında binlerce Türk esiriyle Roma'ya girip San Pietro Kilisesi'ne doğru zafer yürüyüşünü yaparken bir Romalı süvarinin peşinden yerde sürüyerek getirdiği Ali Paşa'nın bayrağı, 4 yüzyıl boyunca Santa Maria Maggiore Kilisesi'nde saklanmıştı.

Lepanto'yu, İtalya'nın “Mamma... Li... Turchi”sinin bir psikanalist elinde tedavisi örneği sayabiliriz. Türkofobi'nin temelindeki endişelerden birden sıyrılanlar, bir ara sarayında bile rahat oturamayan Papa'nın verdiği emirle, içlerini boşaltıyorlardı. Karanlıktan korkmadığını anlatmak için gittikçe daha çok bağırان çocuklar gibi, herkes daha çok eser yaratıyordu.

KILIÇ/ULUÇ ALİ MACERASI

Ben Roma’da görevdeyken, şivesi güney İtalya’dan geldiğini anımsatan bir ziyaretçi geldi ve kendini takdim etti:

– Gustave Valente, Cosenza bölgesi turizm teşkilatı başkanıyım, elçinizle görüşmek istiyorum... Sebebini de açıklayayım:

Bölgemizde bulunan Crotone şehrinin (İtalyan çizmesinin tabanında) hemen yanındaki “Castella = Hisar adacığı”, Akdeniz’in, dolayısıyla dünyanın en tanınmış korsan ve amirallerinden birini yetiştirmiştir. Bu amiralin bir heykelini yaptırдық. Açılış törenine Türkiye Büyükelçisi’nin başkanlık yapmasını istiyoruz.

İtalyan amiralin heykelini Türk elçinin açması önerisine şaşmamak mümkün değildi; yanıtladı:

– Ama bu, Occhiali... Biraz da Türk sayılır... Occhiali, Lucali, Ucci Ali de derler.

Ben şaşkın şaşkın bakarken ekledi:

– 16. yüzyıl ortası ve sonlarının Osmanlı amirallerini düşünün. Dragut’la (Turgut) birlikte savaşmış, onun yerine Trablus Beylerbeyi olmuş, Lepanto’da (İnebahtı) Türk kanatlarından birine kumanda etmiş, Kapudan-ı Deryalığa kadar yükselmiş, başarılarıyla tarihe en büyük amirallerden biri olarak geçmiştir.

– Kılıç Ali Paşa’ya benziyor.

– Değil Kilig Ali... Occhiali... Ucci Ali de derler. Hıristiyan’dır.

– Uluç Ali olacak...

Ölümünden 400 yıl sonra heykelini dikmek istedikleri, İtalya doğumlu Türk ünlüsünün hikâyesini şöyle özetledi:

– Occhiali, no Galeno (ya da Galeni) adlı bir denizcinin oğluymuş. 25 Nisan 1536’da Barbaros Hayrettin, 30 parça gemisiyle Castella limanını basmış, esir aldıkları arasında 15-16 yaşlarındaki

Giovan isimli bu delikanlı da varmış. Türkiye'ye dönüŖte, Cafer adlı bir korsanın gözüne girip başyardımcısı ve damadı olmuş. Zamanla padiŖahın amiralleri arasına katılıp Kaptan-ı Deryalığa/ baş amiralliğe yükselmiş.

Hıristiyanlıktan vazgeçmemiş ama bir kavgada bir İtalyan esirini öldürünce, Cafer'in esirini öldürünce, Cafer'in kızıyla da evlenebilmek için Müslüman olmuş. Heykelini diktirmek isteyenlerin iddiası, yine de el altından Hıristiyanlığının devam ettiğı şeklidir. "Bir veba salgınında 150 Hıristiyan esir için evinde ayın yaptırıp kurtulmalarını sağlamış" deniyor... Buna karşılık en ünlü Türk mimarı Sinan'a cami yaptırtmasını anımsamak isteyen yok. Denizcilik alanında İtalyanları da yenip durdurduğı bilinen, İtalyanlarca "taş kafalı" veya "uyuz" diye de anılan bir yiğidin, doğduğı İtalyan kasabasında heykelinin dikilmesi hayli şaşırtıcıydı...

Devam etti: "Crotone'de onun isminde bir sokak bile var."

Yanıtladım: "İstanbul, Boğaziçi'nde, Pera sahilinde, Tophane'de bir camii de var... Boğazın en güzel yerine camii yaptıran kişiye Hıristiyan demek ciddiyetten uzaklaşmak olmuyor mu?"

"Ben kitabımı yazdım" deyip 16. yüzyıl kaynaklarından topladıklarını sundu. Buna göre, Occhiali'nin babası, Birno Galeno veya Galeni adlı bir denizciymiş. Castella'ya yerleşmiş ve Pippa di Cicco veya Peppa della Castella adlı bir kadınla evlenmiş. Bir sürü çocukları olmuş. Hemen hepsi baba mesleğine, denizciliğe yönelmişler. Yalnız biri, ileride büyük şöhrete kavuşacak olan Giovan Donigi, zayıf ve hastalıklı olduğı için, işe yaramaz diye, deniz yerine okula gönderilmiş. Yukarıda anlattığı gibi, Türk'e esir düştükten sonra Kapudan-ı Deryalığa, Osmanlı donanmasının başamiralliğine kadar yükselmiş.

Dayanamayıp sordum:

– Bu sırada da hâlâ Hıristiyan mıymış?

G. Valente'nin kitabı bu konuda da efsanelerle dolu.

KILIÇ ALİ MÜSLÜMAN AMA... TURCO'LAR

Osmanlı geleneğinin, hangi din kökünden gelirse gelsin, kendisine bağlılık ve hizmet verenleri göreve aldığı bilinir. Onlar da İslam'a bağlılığı dışlamadan çalışırlardı. Ömrünü Osmanlı deniz gücünü bütün Avrupa'ya tasdik ettirmekle geçinen birini, bütün yaptıklarına rağmen yine de İtalyan ilan etme gayretinin de "Mamma... Li... Turchi" anlayışının ürünü olduğu bellidir.

Müslüman Kılıç Ali oluşunu Giovan Donigi şöyle anlatıyor:

"Bir keresinde Cafer sefere çıkıyordu, fakat hasta olan genç ve sevgili esirini karısının ihtimamına bıraktı. Mortama, Cafer'in karısı bu çocuğu çok beğeniyor ve kızlarından biriyle evlendirmek istiyordu, ancak bir de şartı vardı: dinini değiştirmeli, Müslüman olmalıydı. Donigi, esirlikten kurtulmak bahasına da olsa buna yanaşmadı. Fakat bir süre sonra, bir diğer İtalyan esirini kavgada öldürünce, çaresiz kaldı. Ya Cafer'in kızıyla evlenip Müslüman olacak, ya idam edilecekti."

Yazarın "Mortama kazanmıştı. Ancak ölümden kurtardığı bir varlıktan, kayıp bir ruh meydana getirmişti" diyerek ilmî olduğunu ileri sürdüğü bir eserde din kompleksinden kurtulamaması, tabii insanı olayın doğruluk derecesi üzerinde düşünmeye sevk ediyor.

Daha buna benzer ne hikâyeler var! Örneğin bir veba salgınının da evine 150 Hristiyan esiri toplamış ve onlara Kalabriya'nın vebadan koruyucu azizi San Rocco için ayin yaptırtmış, tabii 150'nin hiçbirisi ölmemiş. Daha ilgi çekici olanı, Occhiali'nin ölümüne ait. Ruhunu teslim edince, cesedini Hristiyan adetince bir yatağa yatırmış ve başucunda 4 meşale yakmışlar. Kim bu meşale yakanlar? O belli değil. Vesaire... vesaire...

Görsel 25
Türk belgelerinde Baş Amiral Kılıç Ali ve adına
Mimar Sinan'ın Tophane'de yaptığı cami.

İstanbul'da kendi inşa ettirdiği bir köye, doğduğu yerleri hatırlatması için, Yeni Kalabriya adını verdiği hikâye üzerinde de durmuyorum. Tek ilgilendiğim husus, Türk tarihinin en büyük mimarı Sinan'a, Boğaz kıyısında en güzel Müslüman mabetlerinden birini yaptıran, Türk denizciliğinin en büyük isimlerinden biri için İtalya'nın güneyindeki bir kasabanın sarf ettiği çabadır. Hem de bir yandan, Kılıç Ali'nin İtalyanlar arasındaki lakabının TAŞ KAFALI veya UYUZ olduğunu tekrarlayıp dururken...

Kısacası, anlaşılması güç bir gelişme.

Osmanlılar cihan imparatorluğunu kurarken devşirme sistemi üzerinde çok durmuştur. Her devirde bu yol, herkese sadrazamlığa kadar koca İmparatorluğun her makamını açmıştır. Türk politikası bakımından tarihçilerin ve sosyologların pek övdüğü bu sistem, Kuzey İtalya'da hep yerilmiş, Türkleri kötölemek isteyenlerin en büyük kozu olmuştur. Ama anlaşılıyor ki Güney İtalyalılar hiç de aynı fikirde değil.

Bütün bunlar, denizcilik tarihimizin en ünlü komutanları arasında anılmasını engellemektedir. İtalyanlar bile Occili, Locchili, Uccili bir isimden vazgeçmemektedirler. Lepanto'yu unutamadıkları gibi, Lepanto ardından donanmamızın başına geçip Osmanlı'nın Akdeniz egemenliğini yerleştiren ister Kılıç Ali'yi ister Uluç Ali'yi de unutamıyorlar.

Akdeniz'de İtalyan'la böyle garip kaynaşmışız...

CANAVARLAR PARKINDA TÜRK ESİRLERİN ESERLERİ

Ağaçlar arasında yemyeşil bir saha...

İçinden bir derecik geçiyor... Kat kat, bir asma bahçesi gibi aşağıya iniyor. Her yanı insanı ürküten, birdenbire karşısına çıkıp şaşırtan heykellerle dolu... Doğrusu istenirse, bunlara heykel demek de güç... Büyük kaya parçaları bir takım mitolojik hayvanlar, canavarlar şeklinde yontulmuş ve sanki havadan bu sahanın üzerine atılmış gibi...

Belki de bu yüzden adını “Canavarlar Parkı” koymuşlar. Bir tarafta “dev bir kaplumbağa” dediğim zaman, insandan büyük anlamına gelir. Öbür yanda garip bir yaratıkla savaşan bir Çin canavarı var. Canavarın ölçüsü diye bir şey olamaz ama bu, birkaç insan iriliğinde...

Sırtında bir kale, ensesinde iki kadın taşıyan fil, hortumuyla da bir yaralı kadını sürüklüyor. Buna “Savaştaki Fil” adını vermişler. Balık kuyruklu, yarasa kanatlı mahluklar, Pegasus’lu (kanatlı at) çeşmeler, kafasında vazo taşıyan yarı kadın, yarı sürüngen mahluklar. Ne için yaptırıldığını anlayabilmek için uzun uzun düşünmenin de yetmeyeceği irilikte vazolar, ağzı bir insanın girebileceği büyüklükte, içi oda şeklinde düzenlenmiş canavar kafaları (cehennemin kapısı), gerçekten havadan serpilivermiş gibi, bu parkın dört bir yanını dolduruyor.

Bir büyük maskenin üzerinde bir dünya, onun da üzerinde bir kalecik... Parkın bekçisi izah etti: Orsini di Castello’ların armasıymış.

Eğer bu garip parkı gezmemi salık veren Roma Modern Sanatlar Müzesi’nin ikinci müdürü olmasaydı ve “Lepanto Savaşı’nda

esir edilen Türk askerleri arasındaki bir sanatçı tarafından yapıldıkları söylenir” demeseydi, “dünyanın her tarafında rastladığımız garibelerden biri” der, fazla ilgilenmezdim.

Bomarzo, Roma’nın 80 kilometre kadar kuzeyinde, Floransa’ya giden Autostrade di Sole = Güneş Yolu’nun hemen yanı başında, bir kayanın üzerine oturtulmuş bir kasaba... Kayanın dibinde, ağaçlar arasında bir park görünüyor. Bomarzo’ya giden dar asfalt yoldan ayrılan toprak bir yolun başlangıcında ismini okuyorsunuz:

PARCO DEI MOSTRI = Canavarlar Parkı

Turistik yeri güzelleştirmek için fırsat kaçırmayan İtalyanların burayı böyle bakımsız bırakmaları için insan sebep arıyor. Milliyetçiliğim kabardı, içimden, “kim bilir, Türkler yapmış diye reklam etmek istemiyorlardır” diye geçti.

İki yüzyıl boyunca içinde kendi gölü gibi gezdiği Akdeniz’deki ilk büyük yenilgisinin etkisiyle üzgün leventleri bu parkta dolaşır ve sıkıntıdan taşlarla mücadele ederken düşündüm. 16. yüzyıl, Türk mimarisinin taşı Sinan ve benzerlerinin elinde en iyi yoğurduğu yüzyıldır. Ama heykeltçilik?

Merakla bütün heykellerin dört tarafını dolaştım, bir yazı, bir işaret aradım... Yok! Yok! Çoğunun Doğu’dan alınan ilhamla yapılmış olduğu anlaşılan eserlerin tek birinde ne yapanı ne de kaynağını belirtecek, hele bunların Türklerle ilgisini gösterecek bir çizgi yoktu.

Parkın sahibi Giovanni Bettini de doğrusu benden daha fazla bilgili değildi. Soruma cevaben gönderdiği mektubunda şöyle diyor: “Bu parkın gerçek hikayesi konusunda şimdiye kadar bir kitap yayınlanmamıştır. Bugüne kadar tekrarlanan hikâyeye göre heykeller Lepanto Savaşı’nda esir edilenler tarafından yapılmış. Ama heykellerin 1552 yılında yapıldığını öğrendik. Lepanto Savaşı bu tarihten sonra olduğuna göre, yukarıdaki iddia temelsiz kalmaktadır.”

Doğrusunu isterseniz, bu mektup şüphelerimi dağıtmaktan çok, neşemi kaçırdı.

Türk esirlerin öyle bir yenilginin hırsını böyle eserler yaratarak taştan çıkarmış olmalarını ne kadar çok istiyordum...

Parkı dolaşırken her birinde bir Türk elinin varlığını ne kadar hissetmiştim...

İtalya'nın göbeğinde, Roma'nın yanı başında, Rönesans'ın en parlak devrinde, İtalyan sanatçılarıyla yarışa çıkmış Türk heykelleri... Ne güzel bir rüya!

Park sahibinin yazısını yeterli bulmadığım için araştırmalarıma devam ettim ve sonunda bu konuda ilmi hüviyetle yazılmış tek yazıyı buldum (Quaderni dell'Istituto di Storia dell'Architettura, Seri X Fasikül 55-60, Yıl 1963, Sayfa 13-58, Arnaldo Bruschi'nin araştırması). Yazar, 45 sayfalık araştırmasında kısaca şunu belirtiyor: Bomarzo'da, Kutsal Park adı verilen parktaki heykeller, 1550-1582 yılları arasında, değişik birçok sanatçının katılmasıyla yapılmıştır. Bu sanatçıların isimleri belli değildir ve devrin hiçbir eseri bu heykellerden bahsetmemektedir. Yalnız bahçenin sahibi Vicino Orsini'nin bu bir sürü sanatçıyı ve sanatçı elini yönettiği, kendi deyimiyle "gurur ve deliliğini tatmin için istediklerini yaptırttığı" söylenebilir.

1585, Lepanto'dan 14 yıl sonradır. Demek ki pek çok sanatçının karıştığı bu çalışmalar arasında bir Türk'ün eli de bulunabilir. Her iki yönde de reddi zor bir iddia... İtalyanların durup dururken "bunları Türkler yaptı" diyeceğini herhalde zannetmezsiniz.

Yahut ta Lepanto salgınının bir sonucu...

Her neyse... "Ateş olmayan yerden duman çıkmaz." Bu atasözüne sığınaım.

TÜRK'Ü SOSYALİZME DAVET: 16. YY

İtalyan çizmesinin tabanından ayak ucuna, Sicilya'ya doğru ilerlerken, kayaların sahile pek dik indiği bir burunda, denizden 400 metre yüksekte bir kasabacık görülür: STİLO...

Varlığını en büyük ölçekli haritalarla cilt sayısı en kabarık ansiklopedilerin bile bilmediği bir kasabacık... Aslında Stilo, 16. yüzyılın son yılında, dünyaya sosyalist bir nizam getirmek isteyen ve içine Türklerin de faal olarak katıldıkları bir hareketin merkezi olmakla çok daha fazla öneme hak kazanmıştır. Özellikle bizim yönümüzden...

Olayın başlangıcı 31 yıl öncesine dayanır.

5 Eylül 1568 yılında Stilo kasabasında Gian Domenico adı verilen bir çocuk dünyaya geldi. Sonraları Tommaso Campanella adıyla şöhrete ulaşacak olan Gian Domenico, daha küçükükken, papaz olarak yetiştirilmek üzere bir Dominiken Manastırı'na verildi. Oysa Tommaso, dogmalarla uyuşacak bir kafadan çok, şüpheli bir karaktere sahipti. Kendisine anlatılanları, çevresindeki hayatı karşılaştırıyor, bu çerçevenin dışında bir gerçek arıyordu. İncil'i kısa zamanda terk etti ve eline geçen felsefe ve ilim kitaplarını yutmaya başladı.

Düşünmekle yetinmeyen, düşündüğünü söyleyen ve yazan bir kimse olunca, az zamanda önce kralın, sonra kilisenin kanunları yakasına yapıştı. Bir sürü davadan sonra, Allah'ı inkâr suçuyla hapsi boyladı. Serbest kalınca, artık Orta İtalya'da kendisini yaşatmayacaklarını anladı, Stilo'ya döndü, küçük S.Maria di Gesir Manastırı'na kapandı (Eylül 1598) ve düşünmeye başladı:

“Siyasi-dini baskıdan halk kurtarılmalı, bugünkü rejimin yerine ne kusursuz Cumhuriyet kurulmalıdır.”

Campanella, cezaevinde yatarken kaleme aldığı “Güneş Şehir” adlı eserinde açıkladığı düşüncelerine o sırada şekil vermeye başladı:

“Bu öyle bir cumhuriyettir ki idarecileri yalnız filozoflardır. Hükümetin başında ‘Hoh’ veya ‘Metafizik’ denilen kişi vardır. Üç yardımcısından PON=İKTİDAR, memleketin savunmasıyla; SİN=BİLGİ, sanat, ilim ve eğitimle; MOR=AŞK, çoğalma problemleriyle uğraşacaktır.”

Diğer görevlileri bunlar seçecekler, HOH ömrünce işbaşında kalacaktı. Bu cumhuriyetin halkı şöyle düşünmektedir: “Bir insanın ailesi, çocukları ve karısı olması, mülkiyeti doğurmaktadır. Bencillik de buradan gelmektedir. Çocukları için servet ve şeref arayanlar hırsız olmakta, iktidar sahipleri hiçbir nizamı uymamakta, iktidarsız olanlar cimri, sahtekâr veya iki yüzlü hale gelmektedir. Ancak bencillik kaybolunca, umurun iyiliğine arzu ortaya çıkmaktadır.”

Bir yıllık düşünmeden sonra Campanella, harekete geçme zamanının geldiğine inandı. Papazlar, atlılar, haydutlar, Türkler peşine takılmışlardı. Bir yanında rakip Dionizio Pondio gibi fikir ve entrika adamları, öbür yanında Maurizio de Rinaldi gibi aksiyon adamları vardı. Harekâtı Di Rinaldi idare edecek ve ayaklanma, 300-400 silahlının gece Catanzaro şehrini işgaliyle başlayacaktı. Sonra halkın da desteği sağlanarak bütün Napoli Krallığı ele geçirilecek ve “Güneş Şehir” nizamının tatbikine geçilecekti. Başarısızlık halinde, kral ordularının kolaylıkla erişemeyeceği dağlara çekilmek ve savaşa orada devam etmek kararlaştırılmıştı.

Harekâtın denizden gelecek Türklerle işbirliği halinde yürütülmesi için tedbirler alınmıştı.

Tasarı olarak her yönü mükemmel şekilde planlanan hareketin tatbikatta işleyen tek tarafı, Türklerin verdikleri sözde durmaları oldu. Kararlaştırılmış olan 13 Eylül 1599’da 30 galer dolduran Türkler, Aşağı Cicala mevkiinde karaya çıktılar. Türk savaşılar, boşu boşuna kendilerine yol gösterecek dostlarını aradılar. Aksine, Napoli kralının askerleri tarafından mükemmel şekilde hazırlanmış tuzaklara düştüler. Büyük kısmı çarpışarak öldü, geri kalanlar esir edildi.

İhtiyatsızlık, ihanet, ihbar, karakter zaafı yüzünden ayaklanma hazırlıkları çok önce Genel Vali tarafından öğrenilmiş, fakat harekâttan vazgeçildiğini Türklere bildirmek kimsenin aklına gelmemişti. Bu yüzden 30 galer dolusu Türk savaşı, kendi ayaklarıyla ölüme gitmişti. Napoli'deki kral naibi, Madrid'e "ayaklanmayı vaktinde haber almakla Allah'ın sevgili kulu olduğunu" olarak yazıyordu, zira Türklerin de katılmasıyla olayların ne şekilde gelişeceğini kimse tahmin edemezdi.

Sağ kalıp yakalananlar cezaevinde korkunç işkencelere maruz kaldılar. Campanella'nın damarlarını kestikleri, kemiklerini parçaladıkları, yeraltında ışıksız bir mahzene kapadıkları bilindiğine göre, diğerlerinin de neler çektiğini tahmin zor değildi.

Campanella, mahkemede bazen deli numarası yaparak, bazen de hakimlerle alay ederek, bir numaralı suçlu olmasına rağmen kafasını kurtarabildi. Dioniso Ponzio ile birlikte ömür boyu hapse mahkûm edildi. Buna karşılık Türklerin hiçbiri idamdan kurtulamadı.

Sosyoloji tarihinde "Campanella'nın Utopia'sı" diye bahsedilen ve metafizik komünist sistemler arasında sınıflandırılan olay hakkında tanınmış İtalyan tarihçisi Benedetto Croce, şöyle bir yargıda bulunuyor:

"Bu akımın komünist olmadığı muhakkaktır. Davanın devamı süresince bir komünist eğilimi veya isteği sezmek mümkün değildir."

Sonra, asıl önemli birkaç soruyu arkası arkasına sıralıyor:

Ayaklanma başarıya ulaşsaydı ne olacaktı?

Türklerin ise karışması onları hangi yöne sevk edecekti?

Şayet Türkler, kararlaştırılmış olduğu gibi ayaklanmayı desteklemekle yetinmeyip kendi hesaplarına bir fetih teşebbüsüne girişeler ve menfaat sağlamaya kalksalar ne olurdu?

Bu takdirde halk ne yapardı?

Croce, tabii ki sorularını, İtalya için endişelenen bir İtalyan olarak sormaktadır. Biz de Türkler yönünden ilgi çekici bir iki soruyu sıralayabiliriz:

Türkler, Croce'nin de belirttiği gibi, bir menfaat karşılığı olmadan böyle bir harekete katılmayı neden kabul etmişlerdi?

Campanella'nın fikirlerinden haberdar mıydılar?

Liderleri kimdi?

İşte dava zabıtlarının bile zorlukla aydınlığı çıkarabileceği sorular...

Hele hareketin fikir ve entrika yönünde büyük rol oynayan rahip Dionisio Ponzio'nun, Campanella ile birlikte hapsedildiği cezaevinden kaçtığı ve Türkiye'ye sığınıp Müslüman olduğu düşünülmürse, olayın perde gerisinde, belki de hiçbir zaman öğrenemeyeceğimiz, Türklerle ilgili gerçekler bulunduğu öncelikle akla gelebilir.

Akdenizliliğin Türk'le İtalyan'ı pek yaklaştırdığı fark ediliyor. Ticaret açısından evet, ama çağdaşlaşma fikri açısından Avrupalıların gerisinde kaldığımız inkâr edilemez.

KORSAN, KIZ KAÇIRIR

Denizde, hele Akdeniz ortamında baskın yapıp insan kaçırmak, geleneksel bir davranıştı. Açıkçası, Avrupalıların geleneği... Daha denize ayak basalı yüz yılı yeni geçmiş Türk'ün de mesleğin bu özelliğini benimsemesi doğaldı. Erkeği kaçırp gemisine kürekçi olarak zincirlemek herkes için kuraldı. Ama denizcilik mesleğinin “korsanlık” diye nitelendirildiği asıl gerçek kaçırmanın kadına yönelik olduğu bilinmiyor muydu? Günlerce, haftalarca denizde dolaşıktan sonra bir limana sığınan gemi kaptanının, kürekçileri için değil, kendisi için kadın kaçırması doğaldı.

Sadece yeniçeriye “Pençik=beşte bir” kuralıyla ailesinden almakla yetinmeyen Osmanlı'nın yetenekli gençleri de yönetime kattığı bilinir. Bırakınız amiral veya papa atanmalarını, sadrazamlığa kadar atanırlar.

Uluç Ali'nin başamiralliğe erişmesinden sonra İtalyan çocuğu olarak heykelinin hayal edilmesi, şaşkınlıktan başka şey sayılmaz. Aslında İtalyan edebiyatı, “Scibilia Nobil” uygulamasıyla yoğun şekilde “kadın kaçırmak” konusunu gündeme getirmişti. Tabii Türk sahneye çıkınca, ona da yakıştırıldı.

Temeli Sicilya'da bulunan fakat Palermo'dan Venedik'e kadar İtalya'nın hemen her yerinde değişik öz ve biçimde sanatlanan bir halk şiirinde Türk gündeme getirilir:

Cotrone limanı, limanı
– hey siz Cotrone yavrucakları;
Üç defa bağardı,

İki kilo ipek için.
 Sonra bir kızcağız atıldı
 – onu ben alacağım.
 Kız gerçekten güzeldi
 Köpek Türk onu kaçırdı
 Gemisine fırlattı

Şiir böylece devam eder... Bu, temeli Sicilya'da bulunan fakat Palermo'dan Venedik'e kadar İtalya'nın hemen her yerinde değişik öz ve biçimde rastlanan halk şiirlerinin örneklerinden biridir. İtalyan halk edebiyatında geniş bir yeri olan “kaçırılan veya esir kadın” teması, “Scibilia Nobili”nin düzinelerle çeşidinden biridir. Scibilia Nobili güzel, çok güzeldi “billissima” ...

Güzelliği Tunus'a kadar yayıldı
 Kötü köpek de bunu işitti
 Yedi galer silahlandırdı
 Yedisi de denize açıldı.

Kötü köpek, bir İtalyan tarih yazarının da (Salomone-Marino) belirttiğine göre, Türk korsanlarıdır.

Tunus'taki Türk korsanları yedi gemiyi silahlandırır ve akıllarına güzelliği dünyayı saran Scibilia Nobili'yi kaçırmayı koyarlarsa, İtalyanlardan hayır duası okumaları tabii ki beklenmez...

Her neyse, kocasının avda bulunduğu bir gün, korsanlar Scibilia'yı kaçırmışlar. Erkek avdan dönmüş, dosdoğru korsanların reisine koşmuş. Karısının ağırlığınca altın ödemeye razı; ama korsanlar kararlı... Sadece erkeğin karısını görmesine ve küçük oğlunu nasıl besleyeceğini sormasına izin verirler.

Scibilia, korsanların her türlü teklifini geri çevirmektedir. Ne yemeye, ne içmeye, ne de beyaz bembeyaz “biancu bianchissimu” vücutuna yapılan tekliflere yanaşmaktadır. Yemeden, içmeden, uyumadan ölmek kararındadır. Fakat çocuğu! Sırasıyla babasına, annesine, erkek kardeşine, kız kardeşine başvuruyor, para verip kendisini kurtarmalarını istiyor. Dördünün de cevabı aynıdır: “O kadar parayı havaya atmakta, seni orada bırakmayı tercih ederiz.”

Yalnız kocası bütün servetini onun uğrunda harcar ve birlikte evlerine dönerler. Aradan üç gün geçer, babası ölür. Scibilia aldırış bile etmez. Arkası arkasına annesini, kız kardeşini, erkek kardeşini kaybeder, her seferinde daha renkli, daha parlak elbiseler giyer. Yalnız kocası ölünce, baştan aşağı siyahlara bürünür ve ömrünce bunları çıkarmaz.

Şiirin bölgelere göre o kadar çok değişik şekli ve sonu var ki... Örneğin İtalya'ya yerleşmiş Arnavutlar arasında derlenmiş bir şekline göre, kadının adı Irene... İpek satmak bahanesiyle gemiciler kadını bir kamaraya sokmuş, sonra yelkenleri açmışlar. Irene, karşılaşacağı uygunsuz teklifleri ve çocuğunun “annen nerede?” diye sorunca “kaçırdılar, Türkiye'ye götürdüler” cevabını alacağını düşünerek, gemiden çıkmış ve fırlatmış kendisini denize... Cesedini sahilde bulan halk, onu bir azize saymış ve adına bir de kilise inşa etmiş.

Aynı kadına Donna Canfura (Canfora veya Campura), Donna Candia adlarıyla da başka başka bölgelerde rastlamak mümkün.

Olayın temelinde gerçek bir kaçırma hikâyesi bulan araştırmacılar var. Bunlardan biri (ABELA - Della Descrizione di Malta, 1647), 1526 yılında Sinan Reis'in Mosta kasabasına yaptığı baskını ve 400 kişiyi esir edişini hatırlatıyor. Antonio Cremona da “Mosta Bakiresi bir efsane midir?” adlı araştırmasıyla aynı tezi savunuyor.

GELİN KAYINPEDER ÇEKİŞMESİ

Türk korsanlarının yüzyıllar boyunca İtalya sahillerini vurdukları bilindiğine göre, olayın sadece bir tek baskının eseri olduğunu ileri sürmek fazlasıyla gerçekçi bir görüş değil. Gerçekten bir ilim adamının (Profesör Vincenzo di Delia'nın) naklettiği bir halk hikâyesi, şiirin temeli konusunda başka başka ihtimalleri de akla getiriyor.

“Bir gün limana içi ipek dolu bir gemi gelir ve halkı alışverişe çağırır. Genç ve güzel bir gelin, kayınvalidesini devamlı yalvarmalarla kandırır, birlikte gemiye giderler. Bundan kocasının haberi yoktur. Kayınvalide kıyıda dururken genç kadın içeri girer ve gemi yelken açıp hareket eder. Aslında bu tertibi kızın kendi babası hazırlamıştır. İzin almadan baba evini terk ettiği ve sevdiği erkekle evlendiği için baba, kızına kızgındır. Kocasının ve çocuğunun aşkına dayanamayacağını fark eden kadın, kendisini deniz atar, yüzerek kıyıya çıkar.”

Hikâyenin başka bir versiyonu ise, Otranto bölgesinde derlenmiş bir şiirdir. Bunda, kızını peşine takılan bir delikanlıdan kurtarmak isteyen babanın kızıyla birlikte Türkiye'ye göç edip yerleşmesi anlatılır. Fakat delikanlının aşkı öyle kuvvetlidir ki, tüccar kılığına girip o da peşlerinden gider ve sonunda kayınpederi kandırır, evlenirler.

Sicilya ve Güney İtalya'da pek yaygın, kuzeyde daha seyrek olan bu hikâyelerin eskilerinde “köpek Türk” deyimine istisnasız rastlanmasına karşılık, daha yenilerinde Türkiye'nin rahat yaşamak isteyenlerin sığındığı sakin bir memleket olarak tanıtılması dikkatten kaçmıyor. İnsanın aklına Voltaire'in Candide'i geliyor.

Tanınmış İtalyan araştırmacı (Giovanni B. Bronzini, La Canzone

Epice-Lirica nell'Italia Centro-Meridionale) adlı eserinde, kaçırılan veya esir kadın temasına Anglo-İskoç, Alman-İskandinav ve Slav edebiyatlarında pek sık rastlandığını, Fransızlarda hiç bulunmadığını belirtiyor. Özellikle bütün ailesinden teker teker yardım isteyen, hepsinden red cevabı alan ve sadece sevgilisinden insaf ve destek gören genç kız temasının İngiliz (The male freed from the Gallows =Darağacından kurtarılan genç kız) İsveç, İzlanda, İspanya (La Donzella) edebiyatlarında da bulunduğunu ortaya koyuyor.

Anlaşıyor ki pek eski ve geniş temellere dayanan bu konuda Türkler asli değildir, sonradan başkalarının yerini almışlardır. Saracenlerin yerini aldığımız, Müslüman ismi yerine Türk kelimesinin kullanılması gibi...

HAREMDEN KAÇIRMA HİKÂYESİ

Sultanın haremine satılmış bir esirin oradan kaçırılması mümkün müdür?

Hem de korsanlar tarafından kaçırılıp nereye götürüldüğü, nereye satıldığı bilinmeyen bir kızı erkek kardeşinin sorup soruşturup sultanın haremde bulmasına, sonra oraya girip kaçırmasına imkân var mıdır?

Siz istediğiniz kadar “olmaz öyle şey” deyin... “Rüyasında görmüş olacak” deyin... İddia, gerçek diye sunuluyor.

Nasıl mı girmiş? Kimin yardımıyla mı?

Olay hakkındaki düşünceleriniz, bu yardımı yapanı öğrenince tam manasıyla billurlaşacaktır: Genç adama yolu gösteren, sarayı bulduran, içeri sokturan, sonra ikisini birden sağ salım 3000 kilometre geriye, ana vatanlarına getiren, Cenova’ya yakın Livorno şehrinin biraz ötesinde, sarp bir kaya üzerindeki Montenero Azizesi’dir.

Kısacası, kız bir dua etmiş, Azize’ye bir adak adanmış ve her şey hallolmuş...

Biliyorum, bu tarihlik değil, Freud’luk bir olay diyeceksiniz. Ama ortada bir iddia var.

Madonna di Montenero Kilisesi, deniz kıyısından 500 metre içeride, dik bir tepenin üstünde... Müşterisi de bir hayli kalabalık; gözlerimle görmesem inanmayacaktım. Herkes geliyor, bir şeyler adıyor, sonra kısa sürede derdinin hallolacağına emin bir tarzda çıkıp gidiyor.

Dört köşe bir alan üzerindeki yapı, üç tarafı kapatıyor. Tam karşısında denize doğru son derece güzel bir manzarası var. Aşağıda, sahil boyunca uzanan plajlar görünüyor: Antignano Plajları.

Madonna di Montenero Kilisesi'nin diğer kiliselerden farkı, duvarlarının adayanların hediye ettikleri adaklarla dolu olması...

Adamcağızın biri yolda giderken otomobil çarpmış, fakat yarasz beresiz atlatmış. Hemen olayın bir resmini yaptırmış, altına tarihini ve bu kurtuluşunda Madonna'nın oynadığı rolü yazdırıp duvara astırmış. Çocuğu hastalıktan kurtulanlardan yangın tehlikesini atlatanlara kadar herkesin yüzlerce, binlerce resmi, gümüş kalpleri duvarlara asılı... Kimisi de kaza anında üzerinde bulunan haçı veya ayakkabıyı, balıkçılar da kayıklarının çapasını hediye etmişler.

Madonna sayesinde batmaktan kurtulan bir gemiye ait tablonun altında, dört köşe bir camlı levha var. İçindeki bizim sırma işlemeli cepkeni ve yine sırma işlemeli pabuçları tanımamak imkânsız... Macerası, daktiloyla bir kâğıdın üzerine yazılmış:

"1800 yılına doğru Antignano civarında deniz kıyısında bulunan genç kız Pensivinio, Türkler tarafından kaçırılmış ve sultanın sarayı için İstanbul'a götürülmüştü. Kendisini üzen kötü ve utan-dırıcı saldırı karşısında genç kız Montenero Madonna'sını yardımına çağırdı. Azize onu dinlemekte gecikmedi. Bir gün haremın bahçesinden öz kardeşinin geldiğini gördü. Son derece büyük bir dikkat ve adağının ispatladığı gibi bakirenin özel bir yardımıyla onu Livorna'ya geri götürmeyi başardı."

İddianın bir de hikâyeciler elinde aldığı şekli var ki, büsbütün ilginç. İtalya'nın en büyük gazetesi *Corriera della Sera*'da Mario Tobino, önümüze ancak Bin bir Gece Masalları'nda bulunabilecek harem tasvirleri koyuyor. Erkeğin azizenin mantosu altında Livorno'dan kalkıp İstanbul'a gelişi, harem duvarını aşışı, Hele Alberta'nın -Tobino'ya göre kızın adı böyle- hesaplara nazaran III. Selim olan sultanın aşk teklifini öyle bir reddedişi var ki...

Sonra "kardeşi, Alberta'ya bir pantolon ve bir denizci kazağı giydirdi. Sarı saçlarını bir berenin altına sakladı ve birlikte Montenero Azizesi'nin yardımıyla harem duvarını aştılar, çölü (!) geçtiler ve yelkenlerini açmış, Toskana'ya gitmeye hazırlanan gemilere ulaştılar."

Camlı çerçevedeki elbise ve ayakkabılar, Alberta kaçarken üzerinde bulunmadıklarına göre, oraya nasıl geldikleri, İstanbul'dan

ayrılınca çöle nerede rastladıkları hep cevap bekleyen soru olmuştur. İnsanın “acaba İstanbul ismi de bir hayal eseri olarak mı buraya karıştı?” diyeceği geliyor. Nitekim İtalyan yazar da başlangıçta ciddi ciddi Alberta’nın, ağabeyinin ve azizenin marifetlerini anlatırken, en sonda, köyüne dönen Alberta’nın hikâyelerine nasıl kimsenin inanmadığını açıklamak zorunda kalıyor.

Harem hayatı hakkında manidar bilgiler isteyenlerin, sultanı geri çevirdiği iddialarını “nasıl yaptın bunu?” diye kıkırdarak soranların alayları sonunda Alberta, hayalî hikâyeler uydurmak-tan başka çıkar yol bulamıyor. Yazara göre, ömrünü evlerde orta hizmeti yaparak ve sorulduğunda kurulmuş bir plak gibi aynı hikâyeleri tekrarlayarak tamamlıyor.

Boşuna “tarihlik değil, Freud’luk bir olay” dememiştim.

Batılı kadın için haremın pek özlenir bir şey olmadığı şüphesiz... Ancak her batılı kadının da -Alberta gibi belki de hiç oraya gitmeden- bir harem fobisi içinde çırpındığını sanmak yanlıştır. İtalyanların kendi ağızlarından, korsanların kaçırdığı bir kızın hareme girince sultana ulaşabilmek için nasıl çırpındığına dair hikâyeler dinlemek mümkündür.

Neyse, biz Madonna’ya dönelim. 1435 yılında bu dağ başına gelip mucizelerini göstermeye başlayan azizenin ününün yayılmasında Alberta’nın da büyük rolü olmuş. Hele gazetelerde Alberta’nın hikâyeleri yayınladığından beri turist akımında bile artış hissedilmiş. Kilisenin de pek Amerikan buluşu havası veren bu propaganda usulünden azamî istifadeyi kaçırmadığı görülüyor.

Hoş 20. yüzyılda reklamdan kim kaçınabilir ki? Kilisenin reklamı kime yarar zannediyorsunuz?

GELELİM HÜRREM SULTAN'A

Herkesin haremde Livornolu Alberta gibi korkmadığını Hispat için, yine sahilden güneye, Roma'ya doğru inerken, Grosseto şehrinde duralım.

Roma'da biten Aurelia yolunun üzerinde, şehirden yirmi kilometre mesafedeki Collecchio çiftliğinde taştan bir yazıt var:

“1543 yılında bu plajda tatil sırasında, daha sonra Rossellana (veya Roxelana-Hürrem) adı verilen genç Margerita di Giovanni Marsili, korkunç Ariodeno tarafından kaçırıldı ve saraya, böylelikle Muhteşem Süleyman'ın kalbine ve tahtına geçti.”

Bir plakayı andıran yazıt, çiftlik sahibinin evinin salonundaki tarihî şöminenin üzerine iki yaban domuzu başının arasında duvara konmuştur.

Grosseto şehrinin Chelliana Kütüphanesi'ndeki vesikalara göre olay şöyle cereyan etmiş:

“16. yüzyılda iki büyük devlet, Akdeniz hakimiyeti için çarpışıyordu. Bir tarafta Avrupa Birliği, Cenovalı Amiral Andrea Doria'nın emrinde büyük bir donanma hazırlamıştı. Öbür yanda Müslümanların lideri Süleyman'ın Ariodeno (Hayreddin) Barbaros komutasındaki donanması vardı. Cesaretiyle tanınan Ariodeno, donanmasıyla Cenova'ya doğru ilerlerken fırtınaya yakalandı. Gemiler Elbe adasına sığınmak zorunda kaldılar. Bu zoraki bekleyiş sırasında, 22 Nisan 1543 günü, subaylarından Nizzam adlı birinin emrinde ufak bir birliği, o zaman az kontrol edilen Follonica-Talamone kıyılarını taramaya gönderdi. Kimseye görünmeden Grosseto Karıncaları adalarını dolaştıktan sonra Cal adi Forno'ya varan Nizzam, orada habercilerinden biriyle buluştu. Cernia adlı

bu balıkçı, ona bir avuç kuruş karşılığında Marsili ailesinin Siena'dan Collecchio'ya gelişi hakkında bilgi verdi. Evleri pek uzak değildi, zengin insanlardı ve asıl önemlisi, koruyucuları yoktu.

Baskın başarılı geçti ve kafele, donanmaya hayli parayla beraber bir de 17 yaşında güzel bir kızla döndü: Margerita Marsili...

Margerita, ağlamanın ve inatçılığın hiçbir şeye yaramayacağını anlayacak kadar zeki idi. Korsanın yumuşak davranışı da kendisine emniyet ve sükûnet getirmişti. Nizzam, onu saraya hediye etti ve Kızlar Ağası'nın emriyle yıkatıldı, kokular sürüldü, Türk elbiseleri giydirildi ve Sultan Süleyman'ın önüne götürüldü. Süleyman'ın, o güne kadar haremine giren kadınlar arasında en çok Gürcüleri ve İtalyanları beğendiği biliniyordu. Son gözdesi de bir Gürcü olan Tarkhan'dı. Fakat Hürrem'i görünce aklı başından gitti, devleti, politikayı, orduyu, donanmayı, her şeyi unuttu ve kendini Margaret'in aşkına verdi. Tarkhan, KAFES'e gönderildi.

Hürrem, haremden çıkmak hayali kurmayarak, aksine burada başarıya ulaşmak için ne yapmak lazım geldiğini düşünerek Sultan'ın kalbinde yerini gittikçe kuvvetlendirdi. İhtiraslarını göstermiyor, gayet planlı hareket ediyordu. Cariyelikten gözdeliğe, oradan birinci kadınlığa geçti. Sultan'a arkası arkasına erkek çocuklar doğurarak bağlarını gittikçe kuvvetlendiriyordu."

Tombul Sienalı güzelin saraydaki Bin bir Gece Masalları'nı andıran hayatı uzun uzun anlatılıyor. Daha sonra oğlunu veliaht yapmak için çevirdiği entrikalar, Selim aleyhtarlarını Sultan'ın yanından uzaklaştırılışı, kocasını kandırıp Veliaht Mustafa'yı öldürtüşü, hep bildiğimiz çerçeve içinde hikâye ediliyor.

Hikâye olarak cazip yönlerine, hele haremden korkmak yerine sevmek şeklindeki alışılmamış taraflarına karşılık olay, vesikalar ve yazıt tarihi bakımından büyük yanlışlıklarla dolu... 1543'de 17 yaşında yakalanmış olsa, Margerita 1526'da doğmuş demektir. Oysa tarihler, Hürrem'in 1521 yılında, 15-16 yaşlarındayken ilk oğlunu doğurduğunu yazıyor. Bu durumda, ölümünde İtalyanlara göre 32, bize göre ise 52 yaşındadır. Ayrıca 1543 Nisan'ında Barbaros henüz İstanbul'dadır. Ancak Mayıs'ta meşhur Nice Seferi'ne çıkacaktır. Bu arada, Barbaros'un Fransa'dan dönüşünde, 1544 yılında İtalyan sahillerini taradığını ve mesela Grosseto'nun biraz

aşağısındaki Giglio adasını zapt edip bütün halkını esir götürdü-ğünü de hatırlatmak faydalıdır.

Margerita'nın Hürrem olmayıp yine saraya satılmış başka bir esir olması ve 16. yüzyılda yeryüzünü titreten Osmanlı Sultanı'nın kalbini bir İtalyan kadının çaldığı hikâyesinin cazibesinin bu yanlışlıkların temelinde bulunduğu ileri sürülebilir.

Bu olayla ilgili son derece ilginç bir vesikaya da Siena şehrinin sanatını ve hayatını yansıtan La Diana dergisinde, 1928 yılında yayınlanan bir yazıda rastladık. "Sienalı Sultan Rouscem" başlıklı bu hatıratta Angelo Flavio Giridi, ihtiyar Sienalılar arasında yüzyıllarca kulaktan kulağa tekrarlanan bir söylentiye göre Rossellana'nın Siena Kilisesi'nin Madonna del Voto'suna bir Voto gönderdiğini yazar. Ayrıca, tarih bakımından hayli önemli olabilecek, fakat doğruluk derecesi yalnız kendi beyanına bağlı olan bir hususu da açıklıyor:

1926 yılı Mayıs'ında Sultan Mehmet VI San Remo'da Manolyalar Villası'ndan ayrılmadan birkaç ay önce, sabık General Fevzi Paşa ile ("kendim mülakat yaptım" diye ekliyor) konuşmamda, Siena'yı ziyaret etmek istediğini, zira Türk hükümdarlarının Sienalı bir sultandan geldiğini söyledi."

Hepsine yanlış ve hatalı deseniz bile, tatlı bir hikâye olduğunu da inkâr edemezsiniz ya!

MASON'A KATILIP TÜRK'Ü ETKİLEME

Osmanlı, 1730'da yeniçerilere kaptırdığı yönetimi 1830'da bütün cemaatlere hak tanıyarak çağdaşlaşmaya yöneltti. Aslında ekonomik alandaki büyük bunalım ve kapitülasyonlar sebebiyle toplumun bütün ticari/mali alanına artık Avrupa hâkim olmuştu. Amerika'dan altın yağdığı ortamda, Venedik'in de Ceneviz'in de Osmanlı'yı etkilemesi mümkün değildi. Zaten İtalya'da da Parma, yerel senatolar tarafından yönetilmenin ağırlığını azaltmıştı.

Dolayısıyla 19. yüzyıl boyunca Osmanlı'nın derdi artık iki eyalet olmaktan çıkmış, Fransa, İngiltere, Rusya ve Almanya ile yakından, Amerika ile uzaktan ilişkisi artmıştı. Kapitülasyon, daha açıkçası ekonomik baskı, ülkeyi idare ediyordu. Hiçbirinin önüne geçemeyen İtalyanlar, daha çok İstanbul ile Selanik'te Avrupalı güçlerin oyunlarına katılmakla Türk ilişkisini sürdürdüler.

Avrupa'nın çağdaşlaşmasında İngiltere'nin 15-16. yüzyıldan beri geliştirdiği MASON örgütlenmesi, zamanla sosyal bir yapı niteliği kazanmış ve bütün toplumlara yayılmıştı. 19. yüzyılda Amerika'da büyük yayılma olurken, örgüt artık siyasi amaçlı birlik niteliğini de kaybetmiş, bütün Avrupa ülkelerinde adeta tüccar birliği haline gelmişti. Avrupa'ya giden, onlarla ilişkide olan Türk yönetici ve düşünürlerine de bu akıma katılma desteği veriliyordu.

Sadece Osmanlı da değil, ondan önce İran, Mısır, Hindistan, Cezayir, Irak, Suriye, Lübnan halkları içinde de yaygınlaştırılmışlardı. Bektaşî toplantılarını da Türk Masonluğu olarak sunan çıkmıştır.

Osmanlı içinde ilk İtalyan locası olan Italia Risorta, 1860'da kurulur. İngilizlerin ve Fransızların localarına olduğu gibi buna da bizden ilgilenenler oldu. Ayrıca Osmanlı ülkesinde basılan İn-

gilizce ve Fransızca gazetelerin bunları yansıtıcı yayınlar yaptıkları biliniyordu. Arap devrimciler arasından da katılan vardı.

1864 yılını başında I. Risorta balosunda fakirler için bağış toplandı. 1866'daki kolera salgını sırasında hasta taşıma servisi kurdular ve hastalara bedava ilaç dağıttılar. Bu hizmetlerinden dolayı muhterem Üstat Veneziani'ye (=Venedikli) bir mecidiye nişanı verilir. Yeni yılın Mart ve Eylül aylarında çıkan yangınlarda zarar görenler için iki kez bağış toplanır (5 bin ve 15 bin kuruş). Bu çalışmalara diğer ülke kökenli Mason kuruluşlarının da katıldığı biliniyor.

1868'de İtalyan Büyük Doğu'suna bağlı olan üç loca (İtalia Risorta, Sporenza, Sincerita) iyi işlemeyince, AZİZİYE adı altında birleştirildiler. Bu locaya Osmanlı Sultanı/Halifesi'nin isminin verilmesine tepki çıkmadı. Bir yıl önce bir Osmanlı hükümdarının -Sultan Aziz'in- ilk Avrupa gezisini de Mason olduğu bilinen Hariciye Nazırı Keçecizade Fuad Paşa'nın düzenlediği malumdu. Bu yüzden Osmanlı içinde tartışma çıktı, ama etkili olmadı. Aksine Türk localarında Türkçe konuşulması gerekliliği savunuldu.

1870, hem Avrupalıların hem de Osmanlı devlet adamları ve yazarlarının katıldığı tartışmalara yol açtı. Mason derneğinde görevden uzaklaştırılanlar oldu. Sultan Abdülaziz'in oğlu Murad 17 yaşında, Abdülhamit ise 15...

1861'de Sultan Abdülmecid ölüp Abdülaziz tahta çıkınca, iki kardeş kendi oğullarına saltanat sırası verilmesi çekişmesine girdiler. Abdülmecid'in oğlu Yusuf İzzeddin'e daha 16 yaşındayken müşir rütbesi verilmesi, kızgınlığı artırdı. 20 Ekim 1872'de veliaht Murat, Proodos locasında kendi oğullarıyla birlikte Mason olarak tekris edildi. Locanın büyük üstadı, Kleanti Skaliyesi adlı İtalyandı. İşin ilginç, Murat'tan önce 12 Türk'ün tekris olunmasıydı. Açıkçası, Masonluğu Hanedan'a bağlama oyununu İtalyanların da oynadığı anlaşıyordu. Loca, ayrıca 2 Rumca yayından başka bir üçüncü Türkçe yayın hakkını da aldı. Ayrıca Murat'a ikinci ve üçüncü sembolik dereceler verildi.

Dikkati çeken, İtalyan kökenlilerin çabasının Fransız desteğiyle gündeme gelmesidir. Bektaşî törenlerini Türk Masonluğu olarak sunan da çıkıyordu. Murat'ın tekrisinden bir yıl önce, 19 Eylül

1871’de ABD elçilik maslahatgüzarı ve Türkiye için, “Bölge Büyük Locası” için üstat seçilen John P. Brochin, Levant Times’da yazmıştı: “Bu bir evrensel kardeşliktir, Bektaşiliğe benziyor.” Tabii ki localar Murat’ın tekrisini övgüyle açıklıyorlardı.

Avrupa’nın Osmanlı’yı tam güdümüne aldığı dönemde devletin pek çok alanda ekonomi krizine girdiği fark ediliyordu. Devlet, 1875’te tam iflasını ilan etmişti. Sarayın aşırı sarfiyatına kaynak bulunamazken Balkanlarda Hersek ve Bulgar İsyanları’nın başlaması, Selanik’te çıkan olaylar yüzünden Avrupa donanmalarının burada eyleme geçmesi, “Düvel-i Muazzama”yı Berlin Memorandumu’yla tam müdahaleye yöneltti. Abdülaziz tahttan indirildi, Murat, 30 Mayıs 1876’da Mason oluşumunun dördüncü yılı dolarken tahta oturtuldu. Fakat daha bir haftası dolmadan büyük bir ruhi bunalım geçirip “Padişahlık istemiyorum” diye bağırmaya başlamıştı. Akli yetersizliği kesinlik kazanınca, 31 Ağustos 1876’da tahttan indirildi. 34 yaşındaki Abdülhamid tahta geçirildi. Murat ve oğullarının tekris töreninde bulunan, ulusal birliğine yenice kavuşan İtalya, Osmanlı ülkesindeki Masonlarıyla Avrupalılara yardıma devam ediyordu. İçlerinde Scalieri gibi Murat’ı geri getirmek için çalışan da çıktı... Masonluk, ayrılıkçı Ermeni ve Rum cemaatleri arasında da bağımsızlık amacıyla yaygınlaşıyordu. Jön Türklerle işbirliği yapan Scalieri, bu arada Capoleone ile işbirliği yapmış, sonunda Avrupa’ya kaçmıştır.

İtalyan localarına Türk ilgisinin de fazla olmadığı kesindi. Selanik’teki İtalia Risorta locasına 1867-1923 arasında, yani 56 yıldaki 245 katılım arasında sadece 6 Türk vardı. İtalyanlar, İzmir ve Orhaniye’de de loca kurarlar ama sonunda kapatmak zorunda kalırlar. İtalyan Büyük Maşırıkı’nın büyük üstadı Ernesto Nathan, 1900 yılı sonbaharında yardımcısı Ettore Ferrari’yi İstanbul, Selanik ve İzmir vadilerindeki locaları yirmi yıllık uykudan uyandırması amacıyla görevlendirir. Bu çerçevede Macedonia Risorta locası da Selanik’te tekrar faaliyete geçer. Mayıs 1903’te tekvir edilip locanın üstatlığına getirilen Emanuel Carasso’nun etkisi büyük oldu.

Selanik’te 1862’de doğan Yahudi kökenli Carasso, 1880’de İtalyan uyrukluğunu reddedip kökeni Osmanlı uyrukluğuna dönmüştü. 1902’de bütün Balkanların Osmanlı’ya karşı ayaklandığı

dönemde İttihat ve Terakki örgütünün oluşmasını başlatan düşünce gelişirken, Türk kökenlilerin azar azar bu locaya katıldığı bilinir: 1903'te 7 (Talat Paşa da var); 1904'te 9; 1905'te 4; 1906'da 11; 1907'de 8; 1908'de 3 katılım görülür.

İttihat ve Terakki'nin başbakanı olacak olan Talat, bu Masonlar arasındaydı. Ama Enver ile Mustafa Kemal, Mason olmadılar. Carasso'nun İttihatçı mebus olarak Osmanlı Meclisi'ne girmesi, yoğun karşı propagandaya sebep olacaktır. Masonluğu kabul etmeyen, tepki de göstermeyen Abdülhamid'e, Pera'da yayınlanan "*Stamboul*" gazetesi, 13 Ekim 1876 sayısında anımsatır.

"Masonluk, İslam'la bağdaşamaz değildir; ulus ve din açısından karmaşık bir yapıya sahip olan Osmanlı toplumunda birleştirici bir rol oynayabilir; hükümdarlar kulübünün üyesi olmak isteyen, onu dikkatten uzak tutamaz."

Hemen arkasından Türkçe yayınlanan "*Esrar-ı Farmason*" kitabı, bu akımın "ahaliye yararı olmayan, en üst kademelerin çıkarlarına çalışan, zevk, eğlence, sefahat, içki, balo, ziyafet ve piyangodan başka çaba görmeyen bir kurum" olduğunu belirtir.

Dikkati çeken, Avrupa politikasını yöneten İngiliz, Fransız, Alman hükümdarlar ve görevlileri adına İstanbul'da Masonluk konusunda iş yürütenler arasında İtalyanların çokluğu. Unutmamalı ki Mason localarının neredeyse hepsi Pera'daydı ... İtalyanların mahallesi!

18 Kasım 1877'de Abdülhamid'e verilen bir jurnalde, Murat'ın gençliğinden beri doktorluğunu yapan Capaleone'nin (tabii İtalyan) uzaklaştırılması gereği belirtilmişti. Oysa Capoleone, Alman ve İngiliz yönetimlerine başvurup yardım aramıştı. Aynı zamanda İstanbul'daki Mason Cemiyeti Reisi diye tanıtılan İtalyan uyruklu ve Galata'da zahire tüccarı Antuvan Koçraçi (Geraci), İtalya'da Masonların başmuallimi olan "Mansonî"ye özel bilgileri ulaştırıyordu.

Osmanlı'nın yaşadığı büyük savaş krizi 1880'lerde sona erip devletin bütün mali gücü Avrupa'ya bağlanınca, Abdülhamit de Masonlara dostça yaklaştı. Politikaya karışmamak şartıyla Pera'daki localarında törenler yapmalarına izin verildiği -hem de gazete ilanlarıyla açıklandı. Her seferinde de başyaver 100 altınlık bir bağış sundu.

LİBYA'YA GÖZ DİKİNCE

İngiltere, Fransa ve İspanya Atlas ve Hint Okyanusları'nda yarışırken, Almanya ile Rusya da Akdeniz'e doğru inmenin yollarını arıyorlardı. Fas'ı, Cezayir'i, Mısır'ı onlara kaptırmış olan İtalya, Balkanlardaki karmaşadan yararlanıp Osmanlı'nın artık ilgilenemediği Libya'ya göz diker. Trablusgarp şehrinden Mısır'da İskenderiye'ye kadar 1800 kilometre uzunluğundaki bölgenin arkasında ne zirai ne de bilim açısından bir gelişme yoktu. Bu bölgede Türk kökenli askerlerden oluşturulan, "padişahın kulu" anlamında "Kuloğlu" diye nitelenen saf Türk birlikleri hâkimdi. Sivil yönetim de bunların kontrollerindeydi.

Trablusgarp bölgesinde uzun zamandır hâkim olan, "Karamanlı" diye ünlü grubun başkanı bu kentin belediye başkanlığına gelince, İtalyan taktiği başladı. Bölgeye göz koymuş olan İtalyanlar da ona para yağdırmakla geleceğin politikasını 1908'den itibaren başlattılar. Balkanlarda artan karmaşa dikkatleri oraya çekerken, Osmanlı Meclisi'nde gündeme gelen "Arap ayrılıkçı akımı", Libyalıları da etkiledi. Sahile yaşanan İtalyan donanması, onlara silah yardımı yaparak olaya katıldı.

İttihat ve Terakki lideri Enver ile Mustafa Kemal gibi bazı subayların da katılımıyla gönüllü Türkler Mısır üzerinden Derne/Bingazi kesimine geçtiler. Durdurmayı başarsalar da sorunu ortadan kaldırmayı başaramayacaklardı. Osmanlı Meclisi'nde ayrılıkçı akım tartışmaya sokulur. Ancak 1912 başında Yemen'de de ayrılıkçı akım başlar, İmam İdris de İtalyan yardımıyla eyleme girişir. Bu kez İtalya, Rodos ve On İki Ada'yı işgalin yanı sıra, donanmasıyla Beyrut ve İzmir'i bombalar ve Çanakkale Boğazı'nı kapatmaya kalkar.

13 Mart 1912’de Arnavut eylemcilerin teşvikiyle Sırp-Bulgar-Yunan-Karadağ ittifakının kurulması, artık bakışların tamamen Balkanlara yönelmesini zorunlu kılar. Osmanlı Meclisi karışır, 22 Temmuz 1912’de İttihatçı hükümet devrilir, yeni hükümet ise sıkıyönetimi kaldırıp özgürlük ilan eder. 6 Ekim 1912’de Balkan ittifakı, savaş ilan eder. Artık bütün sorun, İstanbul’u işgal etmeyi tasarlayanlara karşı çözüm arayışına yönelir. Hükümet, İtalya ile 15 Ekim 1912’de Ouchy Antlaşması’nı yapıp Libya’yı teslim eder. Enver ve arkadaşları alelacele Trakya’ya dönerler, İtalya ile sorunu kapatırlar. Gerçi İttihatçıların Arap işbirlikçileri onlardan yardım beklerler ama Enver’in güvenini kazanmış olan Binbaşı Aziz Ali’nin hem silahları hem de Osmanlı (Türk) birliklerini İngiliz yönetimindeki Mısır idaresine teslim etmesi, İtalyanları rahatlatır.

Aslında Aziz Ali Mısırî diye tanınan bu kişinin Osmanlı ordusu içinde ihtilalci Arap Al Ahd örgütünü kurmuş olduğu da sonra fark edildi. Enver mahkûm ettirir ama affedilip Mısır’a dönmesine izin verilir.

1913 Ocak’ında baş komutanlığa atanan Enver’in Almanlarla tam işbirliğine girdiği bilinir. Dünyaya hâkim olmak amaçlı I. Dünya Savaşı hazırlığında İtalya da “Alman-Avusturya İşbirliği”ne katılmayı tasarlıyordu; ancak son dakikada İngiltere-Fransa tarafına katılır. Sevr Barış’ında Anadolu’da Antalya bölgesine sahip sayılır, ancak İstiklal Savaşı’yla geri çekilmeye zorlanır. Likya içindeki ayrılıkçı akımları bastırmakla uğraşır.

İtalyanlara karşı 1913’den beri Türk yanlısı olan Şerif Senuşi’nin, daha 1920’de Mustafa Kemal’e katıldığı biliniyordu, yeni bir Türk-İtalyan Savaşı tasarladığı da... Oysa Mustafa Kemal, Misak-ı Milli sınırlarının dışına yönelik projeler yapma yanlısı değildi. Senusi, İtalyanlara karşı tek güç olarak Türkleri görüyordu. 1930’da Ömer Muhtar’ın yardım isteğiyle Mustafa Kemal’e gönderdiği mektup, İtalyanların eline geçer. Savaşırken yakalanır ve idam edilir.

1939’da İkinci Dünya Savaşı başlarken, İtalya’nın Mussolini yönetiminde Almanlarla işbirliğine girdiği bilinir. Cumhuriyeti kurmuş, hatta demokrasiye geçme aşamasını başlatmış Türkiye ise tam “savaş dışı kalma” politikasını benimser. Büyük bozgunun sonucunda, Hitler gibi Mussolini de hayatına son verir.

Başlattıkları “Özgürlük Hareketi”nin başına Libyalıların Türkiye Cumhuriyeti valilerinden, Derne doğumlu Sadullah Koloğlu’nu getirmeleri, hatta “Başbakan” ilan etmeleri, İtalyan’ın karşısına hâlâ Türk’ün çıkarılması anlayışının kökenini yansıtıyordu.

Bu durumun yirminci yüzyıl “Mamma... Li... Turchi” gösterilerinin tazelenmesine bir katkısı olduğu inkâr edilemez. Yenilgi Avrupa’dan gelse, formülün Türklüğü inkâr edilemiyordu.

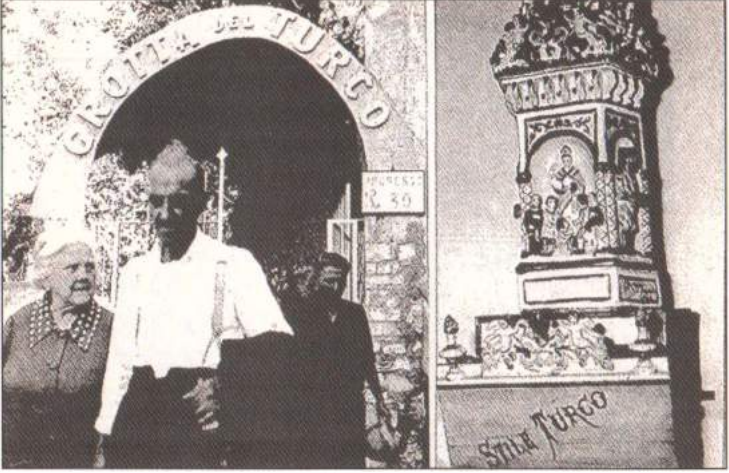
XXI. YÜZYILDA HÂLÂ OPERADAN GÜNLÜK YAŞAMA TÜRK

Tanınmış İtalyan opera bestecisi Rossini'nin pek tanınmamış eserlerinden biri, "Il Turco in Italia = İtalya'da Bir Türk" adını taşır. Günümüzde, doksanlarda Londra'da sahneye konduğunu işittiğimiz, fakat opera repertuvarlarına pek sık alınmayan bu eseri Rossini, 21 yaşında, henüz tam olgunluğa erişmemiş olduğu bir çağda yazmıştır. Libretto'su Felice Romani'nin olan ve ilk defa 14 Ağustos 1814'te Milano'da La Scala'da temsil edilen opera, konu arayan bir yazarın maceralarını anlatır.

Ondan birkaç yıl önce de İtalyan televizyonu için düzenlenen piyes yarışmasına bir yazar, konusu kısmen Türkiye'de geçen bir eserle katılmıştı. Yalnız bu sefer Rossini'ninkinde olduğu gibi ortada bir Selim veya bir Zaide yoktu. Yirminci yüzyılda, dolayısıyla piyesin kahramanı, antrenör olarak Türkiye'ye giden tanınmış bir İtalyan futbolcuydu.

İtalyan cemiyetinin Türkiye'yi düşünüş şeklinin bir buçuk yüzyılda ne derece değişmiş olduğuna bundan daha iyi bir örnek bulunamaz sanırım.

Türkçeden İtalyancaya girmiş kelimeler var mı yok mu bilmiyorum. Yalnız İtalyancadan Türkçeye girmiş pek çok, özellikle denizcilik deyimleri bulunduğunu işittim. Hatta bu konuda araştırmacı Metin And'ın bir eser hazırlamakta olduğunu da duymuştum. Ben sizlere sadece bir gazetede gördüğüm ve uluslararası değer kazanmış bir kelimedenden bahsedeceğim: "MODA ALLA TURCA" ibaresindeki ALATURKA kelimesini fark etmemenize imkân yoktur. Alafranganın zıddı olarak lisanımıza yerleşen, hatta köylere

Görsel 27

Yiğitcan Kaymaz'ın 9.8.2011'de Vatan'da çıkan makalesinde sunduğu, Tremoli halkının 1550 yılı Türk eyleminin 450 yıl sonraki anılmasının resmi ile alta Fatih (fetheden) Süleyman filminin ilanı

Görsel 28

Türk'ü 1890'da kitapla anan Ceriale halkı 1981'de Türk'ü törenle anıyor.

Hacı Donanması'nı yenilgiye uğrattı

İtalyenler tarafından tasvir edilenin aksine Piyale Paşa'nın bir sakalı bulunuyordu. 1500'lerde Osmanlı donanmasında görev alan Piyale Paşa, Cerbe Deniz Muharebesi'nde Hacı Ordusu'nu yenilgiye uğratmıştı. 1578'de Kasımpaşa'da yapıldığı Piyale Paşa Camii'nin yanına gömüldü.

(VATAN, 9.8.2011)

Görkemli şenlik

Hafta sonunda 120 İtalyan gönüllünün özel kostümlerle katıldığı etkinliğe 10'dan fazla atlı figüran dahil edildi. Etkinlik sonrasında sahilde, tarihi kalede havai fişek gösterisi yapıldı.

Görsel 29

Hizmet verenler "Le Vallette"
diye anılmaktadır.

Mutfak gösterisi hem
üretim hem de dostları
ağırlama amaçlı.

Görsel 30

1981'de Albenga şehrinde başlatılmış "SAGRA DEİ TURCHİ" folklorik mutfak toplantısı sadece yiyecekler ve içecek açısından değil, tarihi Türk kadın giyimleriyle de "Mamma... Li... Türki..." diye sunuluyor...

SAGRA DEI TURCHI

Primi piatti:	Polenta al sugo	€ 2,50
	Trofie al pesto	€ 3,00
	Ravioli al sugo	€ 4,50
Secondi piatti:	Cozze alla marinara	€ 4,50
	Anelli di totano*	€ 5,00
	Costata di vitello	€ 5,00
	Grigliata mista (tenerone, salamella, würstell...) ..	€ 5,50
	Braciola di maiale	€ 3,50
	Salciccia	€ 3,50
	Coniglio alla ligure	€ 5,00
	Bruschetta - Gusti vari	€ 2,00
Contorni:	Trippa	€ 3,50
	Patatine fritte di Peagna	€ 2,00
	Cundiggiun (pomodori, peperoni, cipolle, olive...) ..	€ 2,00
Dolci e frutta:	Peperonata	€ 2,50
	Bugie (crostoli)	€ 2,00
	Crostata	€ 2,00
	Frittelle	€ 2,00
	Ananas	€ 1,00
Bevande:	Bottiglia Pigato	€ 6,00
	Bottiglia Rosso di Peagna	€ 4,00
	Bottiglia Dolcetto	€ 4,50
	Bottiglia Pinot	€ 4,50
	Bicchieri Pigato	€ 1,00
	Bicchieri Rosso di Peagna ..	€ 0,50
	Bibita in lattina	€ 1,50
	Bottiglia acqua minerale ..	€ 1,00
Gelati:	1/2 bottiglia acqua min....	€ 0,50
	Ghiaccioli	€ 0,50
	Coppe e coni	€ 1,50
	Caffé	€ 0,60

Via Piave 94-96
tel/fax 0182.543.725
17031 ALBENGA (SV)

Buon appetito!!!

kadar sızan bu deyme artık kimsenin “İtalyanca” diyeceğini sanmıyorum.

Pek dikkatimi çeken, fakat kimsenin izahını yapamadığı bir konu da mısır ve çavdarla ilgilidir. İtalyanlar mısıra “GRANO TURCO = TÜRK TOHUMU”, çavdara “GRANO SARACENO = SARAZEN TOHUMU” diyorlar. Tarihi olaylarda Türklerle Müslümanları ve Arapları karıştırmakta hiçbir sakınca görmeyen İtalyanların tohumlarda bu ayrımı yapmalarının herhalde bir sebebi olması gerekir. Ama ben bulamadım.

Halk arasında pek çok tekrarlanan ve adeta atasözü haline gelen iki deyim var:

“Fumare com un Turco” = Türk gibi sigara içmek

“Bestemmiare com un Turco” = Türk gibi Allah’ı inkâr etmek, küfür etmek.

Bunlardan ikincisini, Türklerin bütün İslam aleminin temsilcisi sayılmasının tabii sonucu kabul etmek gerekir. Hristiyanlık, kendi inandığı şekilde Allah’ı tanımayan “münkir=inkâr eden” saydığı cihetle, İslam’ın temsilcisi Türkleri de böyle suçlamakta sakınca görmemiştir.

Birincisi ise, Türklerin gerçekten çok sigara içtiğine inançtan doğmuştur. Sigara içmeyen bir Türk’e her İtalyan’ın hayretle bakaçağını unutmayınız. Bu ünümüzün, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası bavulunda yüzlerce “Kulüp” sigarasıyla yakalanan turistlerin ve gemicilerimizin bir hayli işine yaradığını anlatıyorlar.

İtalyanlar, bizden aldıkları bazı şeylere bizden daha sadıklar. Türkiye’de bazen sauna, bazen Fin hamamı diyerek Avrupalıları ve kendimizi kandırmaya çalıştığımız buharlı hamamlara onlar “Türk hamamı” demekte asla tereddüt etmiyorlar.

Roma’nın bazı müzelerinde dolaşırken, hemen daima her köşede ilgi çekici konularla karşılaşmak mümkündür. Afrika Müzesi’nde Libya Savaşları’na ve oradaki Türk subaylarına ait bir sürü resim vardır. EUR’daki Halk Sanatları Müzesi’nde, Orta İtalya’da Gubbio kasabasında her yıl düzenlenen bir bayrama ait özel tahta oyması sütunlar vardır. 1-2 metreyi bulan bu sütunlar üzerinde her çeşit heykelcik, çiçek ve süs görülür. San Paolino’nun Afrika’dan dönüşünde şerefine yapılan bayramda da halkın taşıdığı bu tah-

talar arasında bir tanesindeki oymaların “Türk stili” olduğu ileri sürülüyor... Neden? Sorularıma bir cevap çıkmadı.

“Parlo Turco?” = Türkçe mi konuşuyorsun?

Anlamadığı bir konu veya lisan karşısında İtalyan, şaşkınlığını bu şekilde belirtiyor. Bizim “Arapça mı söylüyorsunuz?” veya Hintlilerin “Yunanca mı o?” demeleri gibi.

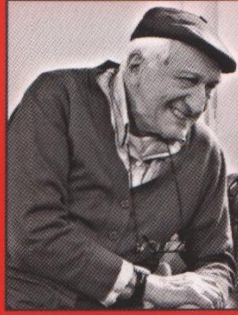
Türkiye’de her şey Atatürk’le başlar, Atatürk’le biter. Hiç olmazsa Atatürk’e bağlanır. Biz de konumuzu Atatürk’le ilgili bir konuyla bitirelim.

Roma’da “Canonica Müzesi” vardır. Pietro Canonica, İtalya’nın 19. yüzyıl sonu ve yirminci yüzyılda yetiştirdiği en büyük heykeltir. Bu devrenin en şöhretli kişilerini (aralarında Papa 12. Pio, İngiltere Kralı 7. Edward, Kraliçe Alessandra, Çar ve Çariçe, Kral Fuat, Aosta Düşesi vardır) mermerle işlemiş. Yalnız Torino Mezarlığı’nda 35 tanesi bulunan yüzlerce mezar ve heykel kabir yapmıştır. Canonica’yı uluslararası üne ulaştıran, daha çok devrin tanınmış kişilerinin at üzerindeki heykelleridir. Tüm dünyada hepsi 11 tane olan bu heykellerden iki tanesi, Atatürk’ün Ulus Meydanı’ndaki ve İzmir’deki heykelleridir.

ORHAN KOLOĞLU

MAMMA... LI... TURCHI...

Annnneee... Türkler...

"1960'ların başı...

Roma'da Türkiye'nin Basın Ataşesi görevindeyim.

Gazetelerin yayınlarını yakından izliyorum.

Başlıkta gördüğünüz feryada sıkça rastlamak beni şaşkına çevirmişti.

İnsanları Türk'ten korkmaya çağıran bir mesajın yaygınlaşması beni şaşırtıyordu. Papalığın arşivlerinde, İtalyan Hariciyesi'nin arşivinde ve özellikle Venedik'teki kaynaklarda derinliğine araştırmaya giriştim.

Daha sonraları, 1980'lerde de 2010'larda da aynı feryada rastlamak, konuya çok derin bir tarih araştırmasıyla girmek gerektiğini kanıtlıyordu. Ben de yüzyıllar öncesine yöneldim."

ORHAN KOLOĞLU

ISBN 978-975-2466-27-2

9 789752 466272

Tarihçi
Kitabevi